

**A Székesfehérvári Megyei Könyvtár új olvasóterme és gyermekkönyvtára
(Kabáczy Szilárd felvételei)**

TARTALOM

A IV. országos könyvtárügyi konferencia jegyében. A Könyvtárosegyesület 1980. évi küldöttközgyűlése	123
Kitüntetés	124
HAVASI ZOLTÁN: Az Országos Széchényi Könyvtár olvasószolgálatára tegnap, ma és holnap. Átmeneti könyvtárhasználati korlátozások a nemzeti könyvtárban	125
SZEBERÉNYI GYULÁNÉ: Kistelepülések és külterületek könyvtári ellátása. Négy éve működő ellátási rendszer a kecskeméti járásban	127
BÖRÖNDI LAJOS: Tiszteletdíjjal — szolgálatban	131
ENGEL TIBOR: Komplex intézmények a fűzesabonyi járásban	134
Lapozgató	137, 174
BESZÉLGETÉSEK A KÖNYVTÁRRÓL	
DR. SZENT-IVÁNYI TAMÁS: Az olvasásra, tájékozódásra kell időt szakítani (<i>Billédi Ferencné dr.</i>)	138
VISSZHANG	
Mikor halt meg Hevesi András? (<i>Bajomi Lázár Endre</i>)	140
FÓRUM	
BORUZS JÓZSEFNÉ: Fejlődött-e a hetvenes években a hálózati—módszertani munka?	141
CSEPREGINÉ TOKÁCSLI BOGLÁRKA: A gyakorlat modellt teremt	143
A lapokban olvastuk (<i>Déli Hírlap</i>)	144
MŰHELYKÉRDÉSEK	
VARGA ILDIKÓ: Mi legyen a katalógusokkal? (2. rész) Az új alapfogalmak	145
Kérdezz — felelek	148, 164
Szerkesztői üzenet	148
KÖNYVTÁRI ÉLET	
Eszperantó fiókkönyvtár Gyulán (<i>Gyarmathy Zsolt</i>)	149
A szakszervezeti könyvtárosok első nemzetközi konferenciája (<i>S. J.</i>)	151
Hírek	152
LÁTÓKÖR	
HALÁSZ FERENC: Magyar könyvtár és könyvkiállítás Rómában	153
Pótlások a lexikonokhoz az 1980. évről (Összeállította: <i>Gyuris György</i>)	154
ZIRCZ PÉTER: Marshall McLuhan halálára	159
URBÁN LÁSZLÓ: Orgtechnika '80	160
Könyvtárosok és bibliográfusok. VÖRÖSVÁRY FERENC 1871—1921 (<i>Vértesy Miklós</i>)	162
Helytelenül — helyesen. Olvasótábor és „olvasótábor” (<i>Szabó Ernő</i>)	165
A Könyvtáros galériája: Szabados Árpád (<i>Gellér Katalin</i>)	166
VALLOMÁSOK A KÖNYVTÁRRÓL	
SZABADOS ÁRPÁD: A lehetőségek kínálata	167
KÖNYVTÁRI SZAKIRODALOM	
Tárgyszójegyzék és tárgymutató az Új Könyvek 1965—1976 évfolyamaihoz (<i>Onika Olga</i>)	168
A könyvtári szolgálat jogi szabályozása III. 1—2. rész (<i>Dr. Román Lászlóné</i>)	170
BIBLIOGRÁFIÁK	
Gyuris György—Vajda Lászlóné: Írások Móra Ferencről (<i>Korompai Gáborné</i>)	171
Tolna megye sajtóbibliográfiája 1873—1980 (<i>Páldy Róbert</i>)	172

A Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtárának (<i>Debrecen</i>) kéz- iratkatalógusa. 1850 előtti kéziratok (<i>Tóth András</i>) 173
SAKMAI FOLYÓIRATOK, HALÓZATI HÍRADÓK 175
KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK 180

A lapunk e számában közölt grafikákat Szabados Árpád készítette

Из содержания

- Деятельность Общества венгерских библиотекарей в 1980 году, и его планы на 1981 год. (123);
Хавашин Золтан: Ограничения обслуживания в Государственной библиотеке им. Сечени перед ее переселением в новое здание (125);
 Две статьи о проблемах библиотечного обслуживания маленьких поселений и пригородов (127);
Энгел Тибор: Комплексные учреждения культуры в районе Фуэзешабонь (134);
 Разговоры о библиотеке. Интервью с академиком, профессором, доктором *Тамашом Сент-Иваном* (138);
 Можно ли лечить методическую работу? (Спор) (141);
Варга Идикó: Задачи библиотек в связи с новыми правилами библиографического описания (Работа в мастерской — Вторая статья) (145);
Драмати Жолт: Библиотека есперанто в венгерской провинциальной библиотеке (г. Дюла) (149);
Халас Ференц: Библиотека Венгерской академии в г. Рима (153);

- Zoltán Havasi*: Beschränkungen in den Dienstleistungen der Ungarischen Nationalbibliothek Széchenyi vor dem Umzug in das neue Gebäude (125);
 2 Artikel über die Probleme der Bibliotheksversorgung der Kleinsiedlungen und Peripherien (127);
Tibor Engel: Komplexe allgemeinbildende Einrichtungen im Kreis von Füzesabony (134);
 Gespräche über die Bibliothek. Interview mit *Dr. Tamás Szent-Iványi*, Akademiker, Universitätsprofessor (138);
 Ist die methodische Arbeit heilbar? (Diskussion) (141);
Ildikó Varga: Die Aufgaben der Bibliotheken im Zusammenhang mit der neuen Norm der alphabetischen Katalogisierung. Zweite Veröffentlichung. (Werkstattfragen) (145);
Zsolt Gyarmathy: Esperanto-Bibliothek in einer ungarischen provinziellen Bibliothek (Gyula) (149);
Ferenc Halász: Die Bibliothek der Ungarischen Akademie in Rom (153).

From the contents

- Activities of the Hungarian Library Association in 1980 and plans for 1981 (123);
Zoltán Havasi: Restrictions on services in the National Széchenyi Library before moving in into the new building (125);
 Problems of library service for little villages and outskirts (127);
Tibor Engel: Complex adult education institutions in Füzesabony district (134);
 Talks about the library. Interview with Professor *Dr. Tamás Szent-Iványi*, academician (138);
 Is methodological work still curable? (Dispute) (141);
Ildikó Varga: Library tasks concerning the new standard bibliographical description. Part 2. (Workshop problems) (145);
Zsolt Gyarmathy: Esperanto collection in a Hungarian country library (Gyula) (149);
Ferenc Halász: Library of the Hungarian Academy in Rome (153).

Cikkeink szerzői

Bajomi Lázár Endre író; *Billédi Ferencné* dr. az AGRONFORM osztályvezető-helyettese; *Boruzs Józsefné*, a Szeghalmi Nagyközségi-Járásai Könyvtár igazgatója; *Böröndi Lajos*, a Mosonmagyaróvári Városi-Járásai Könyvtár munkatársa; *Csepreginé Tokácsli Boglárka*, a szegedi Somogyi Könyvtár munkatársa; *Engel Tibor*, a Füzesabonyi Nagyközségi-Járásai Könyvtár igazgatója; *Gellér Katalin*, a Magyar Tudományos Akadémia művészettörténeti kutatócsoportjának munkatársa; *Gyuris György*, a szegedi Somogyi Könyvtár munkatársa; *Halász Ferenc*, a Rómái Magyar Akadémia könyvtárosa; *Havasi Zoltán*, az Országos Széchenyi Könyvtár főigazgató-helyettese; *Korompai Gáborné*, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának munkatársa; *Onika Olga*, a Veszprémi Megyei Könyvtár munkatársa; *Páldy Róbert*, a Könyvtáros ny. felelős szerkesztője; *dr. Román Lászlóné*, a Pécsi Megyei Könyvtár igazgatója; *Szabó Ernő*, a Népművelés olvasószerkesztője; *Szeberényi Gyuláné*, a Kecskeméti Megyei Könyvtár munkatársa; *Tóth András*, a Petőfi Irodalmi Múzeum ny. osztályvezetője; *Urbán László*, a Könyvtár-tudományi és Módszertani Központ osztályvezetője; *Varaa Ildikó*, a KMK munkatársa; *Vértessy Miklós*, az Egyetemi Könyvtár ny. osztályvezetője; *Zircz Péter*, az OSZK főigazgató-helyettese.

Aus dem Inhalt

Die Tätigkeit des Vereins Ungarischer Bibliothekare im Jahre 1980 und seine Pläne für das Jahr 1981 (123):

Főszerkesztő: **Gerő Gyula**
 A szerkesztőség címe: 1111 Budapest, Bartók Béla út 32.
 Telefon: 451-758, 664-805
 Kiadja a **Lapkiadó Vállalat**
 1073 Budapest, Lenin krt. 9-11. Tel.: 221-285.
 Levélcím: 1906 Budapest, Pf. 223.
 Felelős kiadó: **Siklósi Norbert**

KÖNYVTÁROS
A MŰVELŐDÉSI
MINISZTERIUM
LAPJA

Egyetemi Nyomda — 80.6496 Budapest, 1981.
 Felelős vezető: Sümeghi Zoltán igazgató

INDEX: 25 449

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivatalknál és a Posta Központi Hírlap Irodánál (postacím: Budapest V., József nádor tér 1. — 1900) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215-96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj 1/2 évre 60 forint. Egy szám ára 10 forint. Külföldön terjeszti a „Kultúra” Külkereskedelmi Vállalat. H-1389 Budapest, Postafiók 149.

A IV. országos könyvtárügyi konferencia jegyében

A Könyvtárosegyesület 1980. évi küldöttközgyűlése

1981. január 13-án tartotta meg 1980. évi küldöttközgyűlését az egészségügyi dolgozók szakszervezetének Semmelweis termében a Magyar Könyvtárosok Egyesülete. A küldöttközgyűlés elnökségében helyet foglalt *Juhász Jenő*, a Művelődési Minisztérium könyvtári osztályának és *Molnár József*, a minisztérium levéltári osztályának vezetője is.

Zsidai József, az egyesület elnöke megnyitójában a 260 küldött előtt röviden vázolta az elmúlt évtized könyvtár- és tájékoztatásügyének fejlődését, az egyesület szerepét e folyamatban, majd megemlékezett az év során elhunyt egyesületi tagokról: *Pethes Ivánról*, *Szász Károlyról* és *Csúry Istvánról*. Ezt követően *Kovács Dezső* főtitkár számolt be az 1980. évi munkáról. Részletesen kitért az év legfontosabb eseményeire: a könyvtárosképzés helyzetére és alakulására, az egyesület e téren tett kezdeményezéseire, majd ismertette a szervezetekben folyó szakmai munkát, a képzés, továbbképzés terén elért eredményeket. Elmondta, hogy az egyesület szervezetei 1980-ban több mint 120 rendezvényt tartottak, amelyekon előadások, vitautalások és tapasztalatcserék formájában a könyvtárak közötti együttműködés kérdéseivel, a könyvtári és a tájékoztatási szolgáltatások színvonalának emelésével, összehangolásának problémáival, az igénykutatással, az igényvizsgálattal, a könyvtár- és tájékoztatásügy gépesítésével, a helytörténeti és helyismereti munka könyvtári feladataival, valamint a központi szolgáltatásokkal foglalkoztak.

Kiemelte azt a tényt, hogy a XII. vándorgyűlés előkészítéseként vagy azt követően majd mindegyik szervezet foglalkozott a VI. ötéves terv feladatainak feltérképezésével, főbb tennivalóinak meghatározásával. Ezt követően részletesen beszámolt a szekciók és a bizottságok munkájáról. Nagy jelentőségű központi rendezvényként értékelte a XII. vándorgyűlést, az Országos Széchényi Könyvtár, a Magyarok Világszövetsége és az egyesület által szervezett találkozót, amely a magyar származású külföldi könyvtárosok és a hazai szakemberek között zajlott le. Utalt arra is, hogy a nemzetközi kapcsolatok fejlődtek, az egyesület aktív munkát végzett a könyvtárosegyesületek nemzetközi szövetségében, az IFLÁ-ban, és együttműködési megállapodást kötött a Szlovák Könyvtárosok és Informatikusok Egyesületével is. Ezt követően ismertette, miként alakultak az egyesület kapcsolatai a Művelődési Minisztériummal, a szaksajtóval és a nagyobb könyvtárakkal.

Az egyesület tagjainak száma 1980. december 31-én 3393 volt, 250-nel több mint 1979-ben. A Tolna megyei szervezet megalakulásával befejeződött a területi szervezetek kialakításának folyamata, mind a tizenkilenc megyében működik már szervezet. Megoldandó feladatként jelölte meg a szervezethez nem tartozó tagok, elsősorban a mintegy 250 budapesti könyvtáros szervezetének megalakítását. Beszámolt a tagrevízió, a tagnyilvántartás korszerűsítésének munkájáról és az 1980. évi költségvetési terv végrehajtásáról is.

A főtitkári beszámolót követően *Wallehsausen Gyula*, az ellenőrző bizottság elnöke tett jelentést a bizottság munkájáról.

A beszámolókat követő vitában a résztvevők egyetértettek az elhangzottakkal, és azokat több, jó helyi kezdeményezés tapasztalataival egészítették ki.

Juhász Jenő hozzászólásában megállapította, hogy az egyesület 1980-ban szerveze-

tileg erősödött, munkája tartalmilag fejlődött, kapcsolatai bővültek, és a tagság jól segítette a kulturális kormányzat munkáját, a kitűzött feladatok megvalósítását. Utalt a XII. vándorgyűlésre, amely fontos állomása volt a IV. országos könyvtárügyi konferencia előkészítésének. Az 1981. év egyik fő egyesületi feladatuként jelölte meg az első félévben sorra kerülő konferencia megszervezésének, lebonyolításának támogatását.

Molnár József a levéltárosok nevében javaslatot terjesztett elő a levéltárügyben dolgozó szakembereknek az egyesülethez történő csatlakozásáról. Kérte, hogy az egyesület tagjai tapasztalataikkal, javaslataikkal segítsék a levéltárosok egyesületi munkájának megindítását a levéltárosok szekciója keretében.

A vitát követően a küldöttek egyhangúlag elfogadták a beszámolót az 1980. évi munkáról.

Ezek után *Zsidai József* ismertette az 1981. évi egyesületi munka fő irányait. Fő feladatként jelölte meg a IV. országos könyvtárügyi konferencia megrendezését, ennek társadalmi előkészítését. Ezzel kapcsolatban utalt a legfontosabb tennivalókra: az anyagi és a szellemi erők koncentrálására, az együttműködés fokozására, a számítástechnikai feladatokra, az információs kultúra fejlesztésére, az ifjúság olvasóvá nevelésére, a szabad idő és a közművelődés kapcsolatára és ennek könyvtári vetületére. Bejelentette, hogy a XIII. vándorgyűlésre Kaposvárott, 1981. augusztusában kerül sor. A vándorgyűlés témája előreláthatólag a IV. országos könyvtárügyi konferencia anyaga lesz. Továbbra is fontos feladatként jelölte meg a szervezetekben folyó képzési, továbbképzési munkát, az Országos Könyvtárügyi Tanács munkájának támogatását, az egyesület kapcsolatainak további fejlesztését, ápolását, az egyesület társadalmi szerepének erősítését. A nemzetközi kapcsolatok terén felhívta a figyelmet az IFLA lipcsei kongresszusának és konferenciájának megfelelő előkészítésére, valamint a szocialista országok egyesületeihez fűződő kapcsolatok erősítésére és a meglévő együttműködési megállapodások szakmai lehetőségeinek jobb kihasználására.

Hangsúlyozta, hogy az év során a budapesti területi szervezet, vagy a közművelődési szekció megalakításával be kell fejezni az egyesület szervezeti kereteinek kialakítását, támogatni kell a levéltárosok szekciójának munkáját, és kérte, hogy a Művelődési Minisztérium mielőbb adjon segítséget az egyesület nyomasztó elhelyezési gondjainak megoldásához. Befejezésül utalt arra, hogy 1981-ben kerül sor a szervezetek vezetőségének és az egyesület vezető szerveinek újjáválasztására, amely gondos, sokrétű előkészítő munkát igényel minden egyesületi tagtól és tisztségviselőtől.

A munkaprogram ismertetését követő vitában a felszólalók kérték a munkaprogram kiegészítését az új bibliográfiai leírás szabványának egyesületi keretek között történő széles körű ismertetésével, képzési és továbbképzési munkabizottság létrehozását javasolták, valamint felhívták a figyelmet a közművelődési szekció megalakításának szükségességére. Kérték továbbá, hogy a könyvkiadókkal, könyvterjesztő szervekkel való kapcsolat erősítését az egyesület is szorgalmazza. Egyetértőleg szóltak a levéltárosok csatlakozásáról.

A vitát követően *Vajda Erik* alelnök ismertette az 1981. évi költségvetési tervezetet és az alapszabály módosítását, amely lehetővé teszi, hogy a levéltárosok az egyesület keretében tevékenykedhessenek. A módosítást és a költségvetést a résztvevők egyhangúlag elfogadták.

A küldöttközgyűlés befejezéséeként *Zsidai József* tizenegy egyesületi tagnak társadalmi munkájáért könyv- és tárgyjutalmakat adott át.

Kitüntetés

Az Elnöki Tanács eredményes munkásságának elismeréseként, nyugdíjba vonulása alkalmából a MUNKA ÉRDEMREND arany fokozatát adományozta *dr. Arató Ferenc*-nek, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum főigazgatójának.

Az Országos Széchényi Könyvtár olvasószolgálat tegnap, ma és holnap

Átmeneti könyvtárhasználati korlátozások a nemzeti könyvtárban

TEGNAP. Az Országos Széchényi Könyvtárban a 70-es évek közepétől alig volt már olyan munkaterület, ahol nem valami újnak az előkészítésén vagy már megvalósításán dolgoztunk. Az olvasószolgálat munkatársai is megkíséreltek legalább olyan változtatásokat, reformokat végrehajtani, amelyek az adott lehetőségeken belül az olvasói ellátás színvonalát javítják. Am minden erőfeszítés hiábavalónak bizonyult, az elhelyezési viszonyok nem tették lehetővé olvasó- és tájékoztató szolgálatunknak a kor megkövetelte színvonalra emelését.

A könyvtár vezetői 1975-től kezdve nagy felelősségtudattal néztek szembe a kutatás érdekeit és az állományvédelmet együttesen veszélyeztető jelenségekkel. Világosan látuk: a nagy értékű, semmi mással nem pótolható nemzeti könyvtári könyv- és egyéb dokumentumállomány az elmúlt évtizedekben mutatkozó széles körű használat miatt, ennek következtében a nagyfokú elhasználódás, valamint a kedvezőtlen raktározási és kiszolgálási viszonyok miatt önmagában is fokozottabb állományvédelmet követel. A helyzet azonban nem javult, a Budavári palotában levő új épületbe költözés időpontja teljesen bizonytalan volt. Ezért 1977-ben már így fogalmaztunk: az állomány védelmére (kötetés, restaurálás) tett valamennyi erőfeszítés — a kapacitás elégtelensége miatt (itt is ismét csak a helyhiány értendő) — már nem képes a nemzeti dokumentumkincs állapotának folyamatos romlását megakadályozni.

Az olvasók körének elemzése viszont kimutatta: a beiratkozottak száma az elmúlt két évtized alatt megkétszereződött, és jelentősen nőtt az olyan olvasóké, akik igényeiket (például a szépirodalom olvasása, tankönyvek használata stb.) más könyvtárban is kielégíthetnék. Mindez az olvasószolgálati helyiségek zsúfoltabbá válása, az olvasói helyek hiánya miatt szűkítette a kutatási lehetőségeket, és sértette a tudományos kutatás érdekeit is. Fel kellett figyelniünk arra, hogy *olvasótáborunk legértékesebb része, a tudományos kutatói kategóriába tartozók pártoltak el elsősorban a könyvtártól.*

Napról napra tapasztaltuk: a Budavári F-épület építési munkálatainak elhúzódása különösen sújtja a raktári és a kiszolgáló részlegeket, mert az OSZK könyv-, folyóirat- és hírlapgyűjteményének 60 százaléka az olvasótermektől távol található, az olvasók igényére történő be- és visszaszállítás egyre nehezebben végezhető el, ráadásul nagymértékben rongálja a használt dokumentumokat. Világossá vált, hogy munkánkat — a vári építkezés elhúzódása miatt — még hosszú ideig mostani elhelyezésünkben véggezzük, ezért az eddig átmenetinek tekintett bajok orvoslásának módját mielőbb meg kell keresniünk, és a szükséges intézkedések révén kedvezőbb működési feltételeket kell kialakítanunk.

MA. A Művelődési Minisztérium is számot vetett a helyzet komolyságával és súlyosságával. Am állásfoglalása, szándéka, törekvése az volt, hogy a Széchényi Könyvtár a könyvtárhasználati korlátozás bejelentését együtt tegye meg a Várba költözés előkészületeire vonatkozó tájékoztatással, a kulturális közvélemény hiteles tájékoztatása érdekében.

Amikor 1980-ban végre belátható közelségbe került az új otthonba költözés időpontja, a művelődési miniszter egyetértett azzal az elhatározással, hogy 1981-től kezdődően az Országos Széchényi Könyvtár használatának új szabályozása lépjen életbe. Így már az állományvédelmi és a tudományos kutatói érdekeken túl az átmeneti korlátozásokat indokolja az is, hogy a könyvtárnak a következő években arra kell fordítania erejének, kapacitásának nagy részét, hogy az új épületbe költözést minél kifogástalanabbul előkészítse, az új helyen várható, valóban széles körű szolgáltatásokat jól megszervezze.

Az 1981 elején életbe léptetett — átmeneti — könyvtárhasználati korlátozások céljai: a könyvtár az egyre kedvezőtlenebb elhelyezési körülmények ellenére is biztosítani kívánja a tudományos és közérdekű kutatásokhoz szükséges feltételeket; a költözést megelőző időszakban még nagyobb energiát fordít az állományvédelmi munkálatokra, s ezzel párhuzamosan kifejleszti azt a használati gyűjteményt, amely az új épületben széles körű szolgáltatásokat tesz lehetővé; végül az átmeneti időszakban kifej-

leszti az új körülményeknek megfelelő korszerű olvasószolgálati és tájékoztatási apparátust és eljárásokat.

Ezért 1981. január 4-től az Országos Széchényi Könyvtár használatának új szabályozása lépett életbe, amely az átmeneti időszakban a következő fő törekvésekre épül:

1. A könyvtár — a tudományos és más közérdekű kutatás, valamint a felsőoktatás igényeinek szem előtt tartásával — az egész évre szóló beiratkozást az itt felsorolt körök számára teszi lehetővé:

a) tudományos fokozattal rendelkezők és aspiránsok; egyetemi és főiskolai oktatók; a tudományos és kutatóintézetek kutatómunkát végző munkatársai; az írószövetség, más művészeti szövetségek és az újságíró-szövetség tagjai; a kulturális intézmények, kiadóvállalatok vezetői és kutatómunkát végző munkatársai (sajtó, rádió, televízió, színház, film, közművelődés, könyvkiadás);

b) a közérdekű megbízásból (intézmények, állami, párt- és társadalmi szervek, vállalatok megbízásából) tudományos kutató- és gyűjtőmunkát végzők;

c) a harmadéves és az ennél magasabb évfolyamú egyetemi és főiskolai hallgatók — igazolt diplomamunkájuk, szakdolgozatuk, disszertációjuk elkészítése érdekében.

2. Közérdekű és indokolt esetben, szóban vagy írásban előadott kérésre a könyvtár napijegyet állíthat ki olyan látogatók számára, akik nem jogosultak az egész évre szóló beiratkozásra. E körben a könyvtár főként a megbízás nélkül végzett, tudományos színvonalú kutatómunkát, továbbá a szellemi foglalkozás, illetve munkakör betöltéséhez szükséges stúdiumot veszi figyelembe, ha az más fővárosi könyvtárban nem található forrásanyagra irányul.

3. A korlátozás időszakában a könyvtár olvasótermei tudományos olvasóteremként, egy műszakban üzemelnek, váltakozó (délelőtt—délután) jelleggel. A nyitvatartási idő alatt továbbra sincs korlátozva a központi olvasói katalógusok használata; az ezekbe való betekintéshez nem szükséges a beiratkozás.

4. A korlátozás bevezetése mellett a tájékoztató szolgálat változatlan formában fennmarad, de információs tájékoztatásban, valamint reprográfiai szolgáltatásban csak a beiratkozott vagy a napijeggyel rendelkező olvasók részesülhetnek. A könyvtár használatát igénylő egyéb olvasni szándékozók kimerítő tájékoztatást kapnak arról, hogy igényeiket mely más könyvtárak állományából és szolgáltatásaiból elégíthetik ki.

5. Korlátozás nélkül fenntartja a könyvtár a tömegkommunikációs (sajtó, televízió) fotóigények kielégítését és — megfelelő előzetes engedély alapján — az országos és más jelentős kiállításokra történő kölcsönzést.

HOLNAP. Időközben folynak, sőt ma már gyorsított ütemben folytatódnak a majdán a Várban működő olvasószolgálat megteremtésének munkálatai. 1980 végén megrajzoltuk, illetve megfogalmaztuk az Országos Széchényi Könyvtár új olvasószolgálatának szervezeti kereteit és céljait. Ezek a következők:

— a könyvtár gyűjteményére alapozott, a nemzeti könyvtári jelleget hangsúlyozó, más könyvtáraktól nem elszigetelt, hanem azok használatával összehangolt, a kor színvonalán álló olvasószolgálat megteremtése és működtetése;

— a könyvtár új épületének lehetőségeit kihasználva, a kulturális kötelezettségektől indítva az olvasási alkalmak számának növelése, a kutatási és művelődési igények korszerű könyvtári kielégítése;

— a tudományos kutatók számára olyan olvasószolgálat kifejlesztése, amelynek a keretei között megkülönböztetett módon nyílnak lehetőségek, és teremtnének feltételek a magyar nyelvre, irodalomra, történelemre és művelődésre vonatkozó könyvtári kutatásokra, illetve azokra a hungarika kutatásokra, amelyek kultúránk írott és nyomtatott emlékeit tárják fel; olyan olvasószolgálati apparátus megszervezése, amely számol a társadalomtörténeti és a társadalomtudományi kutatások differenciáltságával és komplex voltával, az egyes szaktudományok és az interdiszciplináris törekvések igényeivel;

— olyan könyvtári közművelődési keret megteremtése, amelyben az olvasók — főleg a használati gyűjteményre építve — könnyen hozzáférhetnek az általános művelődési igények kielégítését szolgáló olvasmányokhoz; olyan szabadpolcos állomány szervezése, amelynek használata révén megtörténhet a tudomány eredményeinek a közművelődés, a magasabb szintű oktatás folyamatába való bekapcsolása.

Havasi Zoltán

Kistelepülések és külterületek könyvtári ellátása

Négy éve működő ellátási rendszer a kecskeméti járásban

A *Könyvtáros* 1980. évi 8. száma — *Tóth Tibor* tollából — működő vagy indulás előtt álló hazai könyvtári ellátórendszereket ismertetett. Úgy érezzük, hogy a Bács-Kiskun megyében, a kecskeméti járásban negyedik éve eredményesen működő központi könyvellátási rendszer is megérett arra, hogy ezen a fórumon modellként bemutathassuk. Az említett cikk érvelésével — amely a könyvellátás központosítása mellett szől — teljes mértékben egyetértünk, és feleslegesnek tartjuk esetleg más megfogalmazásban megismételni. Mi azonban saját tapasztalataink alapján kedvezőtlen adottságú településeken az ötezer lakosúnál kisebb községeket értjük, pontosabban azokat a közigazgatási egységeket, amelyeket a településfejlesztési koncepció szerepkör nélkül hagyott, ennek következtében állami támogatásuk is minimális. A települések 90 százaléka öt-ezer lakosúnál kisebb, és ezekben a községekben a lakosság egyharmada él.

Könyvtári ellátás szempontjából is különösen hátrányos helyzetben vannak a *tanyákon* élő emberek. Szórványtelepülések az ország minden részén található, összefüggő, nagy területegységet azonban csak az Alföldön alkotnak, annak is elsősorban a Bács-Kiskun és Csongrád megyei részén, valamint a Tiszazug, a Nyírség és a Jászság területén. Harminc olyan község van az Alföldön, ahol a minimális nagyságú települési mag körül a népesség 80—90 százaléka szétszórta tanyákon él. Jellemző e tanyaközségek térbeli elhelyezkedésére, hogy — három kivételével — mind a Duna—Tisza közén vannak, mégpedig 14 Bács-Kiskun, 11 Csongrád, 2 Pest megye területén. Bács-Kiskun megye északi részét, több mint kétezer négyzetkilométeres területet, a kecskeméti járás foglalja el, körülveve Kecskemét és Kiskunfélegyháza városokat. Négyzetkilométerenként 50 fős népsűrűségi mutatója alapján az ország legritkábban lakott területei közé tartozik. Egyedülállóan magas — 52 százalék — itt a külterületen élő lakosság aránya is.

A tanyai települések jellegzetessége, hogy viszonylag nagyszámú lakosság (2 ezer—12 ezer fő) él egy-egy községben, nagy szétszórtságban. Általában minél nagyobb az ilyen község lélekszáma, annál többen tömörülnek belterületén, és fordítva, a kisebb lélekszámúaknál a központban élők száma is kevés, sokszor a teljes lakosságnak csak egészen kis hányada. Az a tény vezetett bennünket arra a felismerésre, hogy az ellátás központosítását az ötezernél kisebb lélekszámú településeken szükséges és érdemes megvalósítani. Az ennél nagyobb községek általában megfelelő anyagi és személyi feltételekkel rendelkeznek ahhoz, hogy önállóan meg tudják oldani bel- és külterületük könyvtári ellátását. Amelyik ma ehhez még erőtlenné, azt megfelelően fejleszteni kell. Természetesen a könyvtári hálózati rendszer adta összes lehetőséggel ők is élhetnek, illetve élniük kell.

Az ellátó rendszereket célszerű a közigazgatási szerkezethez alkalmazkodóan kialakítani. Egy-egy járásnyi terület képez egy-egy ellátó rendszert, amelynek *központja a „B”-típusú városi-járásai könyvtár*. Egészen nagy kiterjedésű járásokban indokolt lehet két ellátó központ működtetése is. Ezt mindenkor egyedileg kell elbírálni. Az sem elképzelhetetlen, hogy egy-egy kieső település ellátását egy másik járás közelebb eső ellátó központja vállalja.

A bekapcsolódás kötelezettsége alól mentesíteni kell — pontosabban szükségtelen bekapcsolni — az ötezernél kevesebb lakosú községek közül a főhivatású, szakképzett könyvtárossal és (vagy) a törzsalományon felüli választék beszerzését is lehetővé tevő gyarapítási kerettel rendelkezőket. A *székhelyközségek*, amennyiben nem kapcsolódnak be a rendszerbe, maguk gondoskodnak tagközségeik és külterületük ellátásáról. Ha a székhelyközséget mégis be kell kapcsolni a központi ellátásba, ez az önálló községekhez hasonló tagja lesz az ellátórendszernek, és tagközségeinek könyvtárai fiókoknak minősülnek. A fiókkönyvtárak minden esetben a községi könyvtáron keresztül részeseinek az ellátásból. Az ezer lakosúnál kisebb települések egy részének önállósága az alföldi tanyás megyékben megszűnt, tehát ezekkel társközségi minőségben találkozunk. Az ellátórendszer szerkezete ezek szerint úgy alakul, hogy a piramis csúcán a köz-

ponti („B”-típusú városi-járási, esetleg a második ellátó központi) könyvtár helyezkedik el. Középen a községi, illetve székhelyközségi könyvtárak vannak, ők gondoskodnak a fiók-, illetve a társközségi könyvtárak ellátásáról.

A központi ellátó könyvtár modellje

A központi könyvtár, mint mondtuk, általában „B”-típusú járási, illetve járási feladatokat is ellátó „A”-típusú megyei könyvtár, amelyhez székhelyközségi, községi, tagközségi és fiókkönyvtárak tartoznak. A központi könyvtár kiegészítő könyvvéllatást nyújt. Ez azt jelenti, hogy megmarad a községi könyvtár önállósága, s a rendszer a kettős ellátáson alapul.

Személyi feltételei: egy felsőfokú és egy középfokú szakképzettségű könyvtáros, továbbá adminisztrátor, technikai munkaező, valamint gépkocsivezető (heti 3—4 napra).

Tárgyi feltételei: 50—60 négyzetméter alapterületű raktár, legalább 20 négyzetméteres munkaszoba és egy teherszállításra alkalmas gépkocsi (heti 3—4 napra), évi 200 ezer Ft könyvvásárlásra (pontosabban: ellátandó lakosonként a könyvek mindenkori átlagárának $\frac{1}{6}$ -a, s ugyanennyi a községeknél is).

Munkakörök: A felsőfokú végzettségű könyvtáros feladata a hatékonyságot elősegítő minden olyan ellenőrző és módszertani tevékenység, amely hagyományosan a módszertani könyvtáros kötelessége; a kettős ellátás bevezetésével a fenntartók és a rendszerben részt vevő könyvtárak érdekeltségének megteremtése; az állománygyarapítás összehangolása a központi és a tagkönyvtárak között, továbbá az ellátórendszer képviselője az állami és a pártszervek előtt.

A középfokú végzettségű könyvtáros módszertani tevékenységet folytat a tagkönyvtárakban és a fiókkönyvtárakban; építi és gondozza a központi katalógust; elvégzi az állománygyarapítást a központ számára, és ellenőrzi a községi állománygyarapítást; irányítja a letéti cseréket.

Az adminisztrátor munkája: állománybavétel, a könyvek szerelése; a könyvek szétosztása; a mozgatott letét nyilvántartása; kivonás az állományból. A technikai munkaező csomagolja, mozgatja a könyveket.

A központi könyvtár szolgáltatásai: a letéti rendszerbe tartozó egységeknek „tartós” és „forgó” letétet ad; a könyveket könyvtári használatra alkalmassá téve (szerelve) juttatja el a rendszer tagjaihoz; raktári lapot készít a „D”-típusú könyvtárak számára, a „C”-típusúaknak ezen felül a katalógusokhoz cédulát is szolgáltat; módszertani és gyakorlati segítséget nyújt a napi szolgáltatási tevékenységhez, valamint a külterületi fiókkönyvtárak működtetéséhez.

A központi könyvtár nyilvántartásai: raktári betűrendes és szakkatalógus a rendszer állományáról: hol mi van?, mi hol van?; a községi könyvtárak kézikönyvállományáról: hol mi van?

Kapcsolat a fenntartóval. A könyvtárak jogállása az ellátórendszer megalakulásával nem változik. A fenntartók jogai és kötelességei továbbra sem szűnnek meg. Azt, hogy a fenntartók érdekeltek legyenek a könyvbeszerzési keret emelésében, a letét választékának bővítésével — azaz több könyvvel — tudja a központi könyvtár befolyásolni.

A tagkönyvtárak modellje

„C”- és „D”-típusú községi könyvtárak tartoznak a tagkönyvtárak közé. A gyakorlat során a szakmai irányelvekben megfogalmazottaktól több szempontból is eltérő könyvtárak jöttek létre, ezek valahol a „C”- és a „D”-típus között állnak. A 3 ezer—5 ezer lakosú települések — ha a településfejlesztési irányelv szerint szerepkör nélkül maradtak — nem képesek „C”-típusú könyvtárt fenntartani. Esetleg a gyűjtemény kialakításában közelítik meg az alapfokú, általános könyvtári ellátás kívánalmait, de olvasószolgálatuk, nyitvatartási idejük még a „D”-típus szintjén áll.

A tagkönyvtárak személyi feltételei: 3 ezernél kevesebb lakos esetében megbízási díjas vagy részfoglalkozású könyvtáros; a 3 ezer—5 ezer lakosú községekben egy főfoglalkozású könyvtáros; 5 társközségenként még egy főfoglalkozású könyvtáros.

Gyűjteményük: A helyben levő állományt elsősorban a könyvtár saját állománya alkotja, ez mindazt tartalmazza, ami az *Új Könyvek* javaslatai szerint a községi könyvtárak törzsanyaga. A saját állomány lakosonként 1,5—2 kötet. A *letéti* állomány egyik formája a *tartós letét*. Az a községi tanács, amelyik megvásárolja a teljes törzsanyagot, *cseréletétként* ajánlott irodalmat kap; az a fenntartó viszont, amelyik csak részben szerzi be a törzsanyagot, ennek kiegészítését várhatja a központi könyvtártól, és csak minimális forgóletétet kap. Jelképesen a „dupla vagy semmi” elv érvényesül, természetesen ügyelve arra, hogy a községi könyvtárak törzsanyaga minden könyvtárban megtalálható legyen. A községi könyvtárak kéthavonként kapnak új könyveket; cseréletétet negyedévenként, a fiókkönyvtárak pedig egy évben szintén négyszer cserélnek.

A tagkönyvtár szolgáltatásai: helybenolvasás, kölcsönzés, alapszintű tájékoztatás, a magasabb szintű igények, illetve szolgáltatások közvetítése, továbbá a külterületek ellátása a központi könyvtár szakmai segítségével és gépkocsijának felhasználásával.

A külterületek ellátása az igények feltérképezésével és a lehetőségek figyelembevételével kezdődik. A tanyai iskolákban és a tanyaközpontokban létesített fiókkönyvtárakon kívül számba kell venni azokat a helyeket és azokat a megoldási lehetőségeket is, amelyekre eddig nem figyeltünk. Olyan — forgalmas út mellett, autóbusszmegálló, mozgóbolt-állomás közelében levő — tanyákra gondolunk, ahol szívesen fogadnának megőrzésre, olvasásra, továbbadásra 20—30 könyvet minden ellenszolgáltatás nélkül, és anélkül, hogy kezelője köteles lenne munkájáról jelentéseket, beszámolókat készíteni. Ezek a helyek a községi könyvtárak nyilvántartásában szerepelnének, és ellátásuk a fiókkönyvtárakéval egyidőben, esetleg egyszerre történne. Az ilyen tanyák felhasználását a tanyai iskolák megszűnése indokolja. Keresni kell ugyanis helyettük olyan pontokat, ahol a lakosság egyéb igényeinek kielégítése végett többször megfordul.

A központosított könyvtári rendszer működése

Állomány szervezés. A községi könyvtárak szervezeti és működési szabályzata tartalmazza a gyűjtőkörré vonatkozó fenntartói és szakmai állásfoglalást, a kettős ellátás ennek figyelembevételével történik. A központi könyvtár a tagkönyvtárak állományát mindenekelőtt kiegészíti, gyűjteménnyé formálja, továbbá választékát bővíti. A tagkönyvtár törzsanyaga megegyezik a községi könyvtárak törzsanyagával. Állandó állománya abban az esetben bővebb, ha a községi könyvtár könyvbeszerzési kerete lehetővé teszi például az ajánlott irodalom megvásárlását is. Ez a községi könyvtár tulajdona, helyben levő állománya. Abban az esetben, ha a községi könyvtár költségvetéséből nem képes megvásárolni a teljes törzsanyagot, az „A”-jelzésűt, a hiányzó műveket a központi könyvtár adja számára, tartós letét formájában. A cseréalapot az ajánlott irodalom beszerzésével teremti meg a központi könyvtár.

Az állománygyarapítás összehangolását a központi és a tagkönyvtár között a pénzeszközök és a könyvtárak változása miatt szükséges évenként felülvizsgálni, módosítani. A tagkönyvtárak egyedi igényeit — például a község fő termelési profiljába tartozó művek vagy a helyismereti irodalom stb. beszerzését — a község elégíti ki, illetve végzi.

Itt kell szólni az *összevont közművelődési és iskolai könyvtárakról* is. Az összevonas a gyakorlatban azt jelenti, hogy az erősebb (de nem erős) közművelődési könyvtár állományához csatolják a feldolgozatlan, elavult stb. iskolai könyvtári könyveket, és némileg megemelik a könyvbeszerzési keretet. Az új funkció figyelembevételével szervezmenyez a könyvtáros, és készíti el a központi könyvtár az úgynevezett *állománygyarapítási táblázatot*. (A táblázat azt tünteti fel, hogy az *Új Könyvek* jelzetei által minősített művekből mit szerez be a központi, illetőleg mit az ellátott könyvtár, s a cserékre szánt könyveket milyen sorrendben vándoroltatják a letéti helyek között.) Ebben az esetben a községi könyvtárak törzsanyaga kiegészül az iskolai könyvtáraknak javasolt irodalommal.

A központi ellátás lehetőségeit ki kell terjeszteni a hangos-képes dokumentumokra is. A használatukhoz szükséges készülékeket, berendezéseket *központi alapról* kell megvásárolni. A dokumentumok folyamatos beszerzése szintén a központi támogatásból

lehetséges. Használatba adásuk a könyvekhez hasonló módon, a rendszeren belüli áramoltatással történhet.

Állománygyarapítás. Feltérési feladatok. A feldolgozás, csakúgy, mint az állománygyarapítás a tagkönyvtárakban és a központi könyvtárban párhuzamosan folyik. A teljes központositás hívei joggal tehetik fel a kérdést, hogy miért van erre szükség, miért nem vonjuk be az állománygyarapítási összeget a központi könyvtárba, és vesszük le a feldolgozás terhét a könyvtárosok vállairól. Két okból: úgy érezzük, hogy a teherátvállalással a fenntartókat „felszabadítanánk” a település kulturális, illetve könyvtári ellátásáért érzett felelősség és kötelezettség alól, továbbá a központi ellátásban beálló zavarok esetén, a szállítóeszköz hiánya vagy meghibásodása, esetleg az ellátást végző könyvtáros(ok) betegsége miatt hosszú hónapokra megbénulhat a rendszer, és a tagkönyvtárak nem jutnak új könyvhöz. Ebben a kettős ellátásban viszont a tagkönyvtárak gyarapító és feldolgozó tevékenységét „biztosra” vehetjük. A tagkönyvtárak (és a központi könyvtár) állománygyarapítása a *Könyvtárellátó* szolgáltatásaira épül, így a feldolgozás — különösen a csak raktári katalógust építő „D”-típusú könyvtárakban — nem igényel sok időt és fáradságot. A „C”-típusú könyvtárak a szakmai irányelveknek megfelelően állományukat és a központi könyvtártól kapott tartós letétet szerzői betűrendes és szakkatalógusban tárják fel. A forgó letétről csak raktári kartotékjuk van, amely a könyvvel együtt vándorol. A tartós letétbe is ad a központi könyvtár raktári lapokat, ezek megkülönböztető jellel ellátva bekerülnek a tagkönyvtár saját állományának raktári kartotékjába, ellentétben a cseréletéttel, melyet külön kezelnek. Ily módon a tagkönyvtárak saját állománya, tartós letéte és az éppen ott levő cseréletéte feltártnak tekinthető. A mozgólétről és a központi könyvtár tartalékalományáról a központilag készülő *kötetkatalógus* tájékoztatja a könyvtárosokat és az olvasókat. A tagkönyvtár könyvtárosa ennek segítségével és az *Új Könyvek*, valamint az ellátórendszer állománygyarapítási táblázata alapján el tudja dönteni, hogy az általa kért könyv menetrendszerűen mikor jut el, illetve eljut-e hozzá. Amennyiben nem számíthat rá, vagy rövidebb időn belül szeretné megkapni, a könyvtárközi kölcsönzést veszi igénybe.

A letétek cseréje. A vázolt modell esetében — amely 15 tagkönyvtár ellátására terjed ki — a cseréletéteket négy egység szerint (1—4. sorszámmal jelzett községek; 5—8.; 9—12.; 13—15. számú községek csoportja) bontjuk. Erre a differenciált ellátás miatt van szükség, mely a községi könyvtárak eltérő nagyságú könyvbeszerzési keretének következménye. Ez azt jelenti, hogy a könyveknek az egységen (könyvtárcsoporton) kívüli áramoltatására csak akkor kerül sor, ha az érintett könyvtáraknak már nincs rá szükségük. A községi könyvtárak törzsanyagát, az „A”-jelzésűt, mind a 15 községbe egységesen kéthavonként szállítják ki. Az egyéb jelzésűek meghatározott sorrendben végigjárják a könyvtárakat, pontosan kidolgozott „menetrend” szerint.

A *nem könyv jellegű dokumentumok* szükségessége a könyvtár gyűjteményében vitathatatlan tény. Számos előnyét a *Könyvtárosban* fölösleges bizonygatni. Azt sem, hogy a kistelepülések könyvtárai nem tudják ezeket beszerezni, különösen nem a drága hangos-képes eszközöket. Az előzőkben említett módon — a központi támogatásból — megvásárolt, községenkénti egy-egy készülékkel, melyet szükség szerint a tanyákra is ki lehetne adni, megvethetnénk a hangos-képes dokumentumok használatának alapját. A tagkönyvtárak gyűjtőkörébe tartozó legfontosabb ilyen dokumentumok négy példányos beszerzése lehetővé tenné azt, hogy negyedévenkénti cserével a rendszer minden könyvtárban megforduljon minden megvásárolt hanglemezzel, hangszalaggal, diafilmmel stb. Évi 50 ezer Ft-ból venni lehet körülbelül 300 db hanglemezt (70 fajtát) 25 ezer, 120 db hangszalagot (40 fajtát) 15 ezer és 200 db diafilmet (50 címet) 10 ezer forint értékben. Ezek feldolgozásához, letétbe adásához, cseréjéhez, kezeléséhez a központi könyvtárban még egy részfoglalkozású munkaerőt kellene alkalmazni.

Az egységes állomány propagandájáról a központi könyvtár szolgáltatásainál már szoltunk (például füzetkatalógus). A különleges igények kielégítését szerintünk felesleges az ellátórendszer állományára alapozni, s abban külön tartalékalapot képezve nagyszámú könyvet raktáron tartani, ha az ellátóközpont „A”- vagy „B”-típusú könyvtárban működik. Egyszerűbb, jóval gazdaságosabb ezeket az „A”- vagy „B”-típusú könyvtáraktól könyvtárközi kölcsönzés útján megkérni.

Ebben a rendszerben — tekintettel arra, hogy a központi könyvtár csak részben veszi le az állománygyarapítás terhét a könyvtárosok válláról — nagy hangsúlyt kap a tagkönyvtárak feldolgozó munkájának segítése. Fontos az olvasószolgálati tevékenység, az olvasókkal való személyes foglalkozás módszerének átadása is. És hasonlóan fontos a külterületi fiókkönyvtárak gondozása, a módszertani könyvtáros jelenléte egy-egy kölcsönzési órán és a könyvek helyszínre szállítása a cikk elején említettek szerint. Az ismertett ellátási rendszerben jogi rendezésre nincs szükség, szükséges azonban, hogy az ellátókönyvtár és az érintett községi tanács a feladatokat részletesen rögzítő megállapodást kössön. Az ellátóközpont szervezetileg a megyei vagy valamelyek járási, városi könyvtárhoz tartozhat.

Visszatérve a kecskeméti járásra: az olvasók létszámának emelkedéséről még nem számolhatunk be, az viszont számokkal kimutatható, hogy a cserelét áramoltatása révén a választék megháromszorozódik, azaz minden egyes könyv legalább három könyvtárba jut el. A tartós letétként adott állománykiegészítés pedig minden könyvtárban gyűjteményértékű állomány kialakítását teszi lehetővé.

Szeberényi Gyuláné

Tiszteletdíjjal — szolgálatban

Több cikk is foglalkozott az elmúlt években a kisebb települések könyvtári ellátásával (legutóbb *Tóth Tibor* Falusi ellátórendszerek jelenidőben című írása a *Könyvtáros* 1980. 8. számában). Aránylag ritkán és kevesen érintették azonban az ott tevékenykedők munkáját, a tiszteletdíjas könyvtárosokról kevesebb szó esett. Főként a Dunántúl apró falvainak könyvtárait irányítják ilyen könyvtárosok, mégpedig változó — és sajnos, egyre nehezebb — körülmények között. Többnyire a könyv szeretetétől vezéreltetve, hisz ma már nem vonzóerő a néhány száz forintos tiszteletdíj; emelésére pedig jelenleg nincs lehetőség, már az is eredmény, ha csökkentését sikerül megakadályoznunk.

Most nem térünk ki az ellátási formákra, nem foglalunk állást a körzetesítés, a „fiókositás”, a központosított ellátás, a bibliobuszos forma mellett vagy ellene. hiszen az olvasót hidegen hagyja az, hogy milyen ellátási rendszerben jut a szükséges irodalomhoz. Másrészt azért sem, mert véleményünk szerint mindegyik rendszer működőképes lenne — előnyeit és hátrányait mindegyiknek elismerve —, ha következetesen megvalósítanák, s a szükséges anyagi és személyi feltételeket maradéktalanul megteremtlenék. (Csak ilyen rendszer tekinthető egyébként takarékos rendszernek!) Egy viszonylag rossz ellátási forma is jobb, ha működik, mint egy állandóan mozgásban levő, amelyet a mindíg újabbal való felváltás réme fenyeget.

Maradjunk csak meg a jelennél, például járásunk, a mosonmagyaróvári járás könyvtárainál, a 24 községi könyvtárnál. E könyvtárak közül jelenleg (1980) 22 önálló, 2 fiók. Mindegyik egyszemélyes, csupán a lébényit és a jánossomorjait irányítja főfoglalkozású, a rajkait pedig részfoglalkozású könyvtáros. Mindössze a jánossomorjai könyvtáros rendelkezik felsőfokú végzettséggel, de jelenleg gyes-en van. A többi csupán alapfokú tanfolyamot végzett, illetve 5 egyáltalán nem rendelkezik semmiféle könyvtárosi szakképzettséggel. 21 könyvtár tehát tiszteletdíjas könyvtárosok irányításával, eltérő körülmények között működik.

A kiválasztás

Tiszteletdíjas könyvtárosokra a jövőben is szükség lesz, még akkor is, ha több helyen a könyvtáros egyben a művelődési ház irányítója is (nálunk például Moson-szolnokon), így a tiszteletdíj „fölordódik” a fizetésben. E megoldás nagy hátránya, hogy a jó népművelő nem mindig jó könyvtáros is, és ilyen esetben szinte lehetetlen mint könyvtárost leváltatni. Egyébként sem tartjuk minden esetben szerencsésnek ezt a formát, mert eddigi tapasztalataink szerint a könyvtári tevékenységet sokszor háttérbe szorítja.

Véleményünk szerint a tiszteletdíjas könyvtárosok kiválasztása esetleges, véletlen-

szerű, ez pedig a tűrhetetlenül nagy cserélődést segíti. Kívánalmaink világosak: a kiválasztandó könyvtáros legyen kezdeményező, érdeklődő ember, akit az adott településen ismernek, és ő is ismeri a fölmerülő igényeket. Tud és akar kapcsolatot teremteni az emberekkel, szereti a könyveket, és hajlandó elfogadni a szakmai segítséget. Olyan ember, aki a fenntartó szervvel is együtt tud működni. Lehetőleg rendelkezze magasabb iskolai végzettséggel, de legalább érettségivel. Am ezek hiánya sem olyan nagy baj, sokkal inkább az, ha az előbbiekből vázolt követelményeknek nem felel meg.

A kényelem és a megszokás diktálhatja azt, hogy utódot szinte *csak a pedagógusok* között keresnek, az egyéb területen dolgozó értelmiségi szakembereket úgyszólván számításba sem veszik. Pedig nem törvényszerű az, hogy egy jó pedagógusból egyben jó könyvtáros is lesz. Még akkor sem, ha elismerjük: a pedagógus egyik legtermészetesebb segédeszköze a könyv, az iskola pedig a legkiválóbb tere lehet a könyv és a könyvtár megszerettetésének. Azt mindenesetre hibának tartjuk, ha a sok kedvezőtlen tapasztalat ellenére is ragaszkodnak a tanácsok a pedagógusokhoz. Ezt a ragaszkodást táplálhatja a róluk évszázadok alatt kialakult kép, ami ma már nem mindenütt állja meg a helyét. Több esetben ugyanis a könyvtár az utolsó a ma még mindig nem kevés — tanításon kívüli — teendőik között, és a rátermett pedagógusokat amúgy is megterhelik ezekkel a feladatokkal. Nem is beszélve arról, hogy a nyári holtszézonban — a szabadságolás idején — szinte szünetel a szolgáltatás, ha a könyvtáros pedagógus. Félreértések elkerülése végett: nem a pedagógusok ellen hadakozunk — hisz járásunkban is többen közülük kiválóan látják el munkájukat —, csak szeretnénk, ha rajtuk kívül más szakterületen dolgozókat is megpróbálnának bevonni a könyvtári munkába.

Járásunk néhány községében, Feketeerdőn, Mecséren, Ásványrárórn, ahol lelkes háziasszony irányítja a könyvtárat, a cserélődés is csökkent, ez pedig még akkor is lehetővé teszi a szolgáltatások színvonalának emelését, ha a könyvtáros nem rendelkezik magasabb iskolai végzettséggel. Semmit sem ér ugyanis az a könyvtár, ahol diplomások adják egymásnak felévente a kilincset! Sőt, előfordul, hogy a szakképzettség nem párosul szorgalommal, rátermettséggel. Jánosomorján például a gyereken levő könyvtárost középfokú szakképzettségű munkatárs helyettesítette. Egyévi „tevékenykedése”, „munkálkodása” alatt több kifogásolnivaló akadt munkájában, mint máshol a szakképzetlenében. Pontatlan nyilvántartások, hatalmas rendetlenség maradt utána, és a megengedettnél jóval nagyobb hiány. Képtelen volt elfogadható kapcsolatot kiépíteni az olvasókkal és a fenntartóval. Természetesen nagyon fontos a szakképzettség, de példánk azt mutatja, hogy ez önmagában nem elég.

Arra kell törekedni tehát, hogy nyitott, érdeklődő emberekre bizzuk a könyvtár gondozását. A kiválasztás feladata elsősorban a tanácsé, hisz a könyvtáros végső soron az ő alkalmazásában áll majd. De jó, ha kikérjük — esetünkben — a járási könyvtár munkatársának a véleményét is. Előbbre csak akkor jutunk ezen a területen, ha a fenntartó nem arra törekszik, hogy minél előbb bárkire átruhazza a könyvtárat, hanem valóban szívügyének tekinti, hogy az a lehető legalkalmasabb kézbe kerüljön.

Tűzoltás vagy hálózati munka?

Még messze vagyunk attól, hogy egy kiskönyvtárba belépő olvasó valóban birtokba vehesse, használhassa az évszázadok folyamán fölgyülemlett, az országban bárhol föllelhető könyvtári dokumentumokat. És nem csupán a könyvtárközi kölcsönzés hiányoságaiból, de a helyi körülmények gátló tényezőiből adódóan is. A kicsi, nyomorúságos körülmények között működő könyvtár nem képes — a könyvtáros szakmai felkészültsége miatt sem — továbbítani a kívánságokat, és fogadni az irodalmat. Sokszor nem is tud erről a lehetőségről; a tanács nem nézi jó szemmel a postaköltség növekedését, és nem utolsósorban erre a könyvtárosnak sem ideje — a heti 2—4 órában? —, sem energiája nincsen. Gyakran kedve sem. Csupán a meglevő anyag kölcsönzését lehet tőle elvárni.

Nem mindegy, hogy — legyen bármilyen kicsi is az adott intézmény — be tudja-e szerezni a könyvtermésből a számára törzanyagként jelölt részt. Ha az előzőekből következően hátrányos helyzetben vannak a falusi olvasók, e téren csak növekszik a hátrány. Sőt!

1979-ben járásunk néhány községében a fenntartók felére csökkentették a beszerzési kereteket. Azokat a könyvbeszerzési kereteket, amelyekből addig sem lehetett megvásárolni a törzsanyag egy jelentékeny részét! Tehették ezt egy felemás pénzügyi rendelkezés szellemében. Mosonszolnokon például (a „C”-típus alsó szintje) ebben az évben nem volt könyvbeszerzési keret. Könyvtárról pedig ilyen esetben már nem is beszélhetünk, csak rendszertelen könyvhalmaokról. A visszaállítás nem ment könnyen, és közben múlt az idő. Egyetlen év tönkretette öt év szívós munkáját! Ezen a tényen még az sem változtat, hogy időközben két község kivételével mindenütt visszaállt az eredeti állapot. Már csak azért sem, mert a könyvtárak emelkedése miatt a friss anyag beszerzése is nehezebbé vált, a kiesett anyag pótlására nem maradt pénz. Arról most nem is szólva, hogy az ilyen pótlások milyen egyéb — könyvterjesztési — nehézségekbe ütköznek.

Ezek a tények csak nehezítették a tiszteletdíjas könyvtárosok helyzetét, olyan feladatok elé állították őket, amiket nem tudtak megoldani, és nem is voltak felkészülve arra, hogy elemi feltételekért eredményesen harcoljanak. Csupán azt vették észre, olvasóikkal egyetemben, hogy a könyvtár ügyét fenntartóik kevésbé fontosnak érzik. De nem is akartak harcolni, hisz az ilyen harc a néhány száz lakosú községekben sosem lehet személytelen.

Sajnos, a könyvtáros és a tanács kapcsolata több helyen egyébként sem mondható harmonikusnak. Néha apróságokat nagyítanak fel, máskor a súlyosabb hiányosságok fölött is szemet hunynak a fenntartók. Így egy porrongy vagy lábtörő vita tárgyát képezheti, míg a rendszertelen nyitvatartás föl sem tűnik. A könyvtárosok nem szívesen mennek a tanácsra, elfogadják azt a tarthatatlan helyzetet, hogy tudtuk nélkül fizetnek elő a folyóiratokra, nélkülük döntenek a beszerzési keretekről. Az összekötő kapocs, nem ritkán „üzenetközvetítő” a hálózati-módszertani könyvtáros.

De beszéljenek a helyzet romlásáról maguk a számok! 1978-ban a mosonmagyaróvári járás önállóan szervezőközségi községi könyvtárai összesen 208 990 forint értékben vásároltak könyveket, míg 1979-ben az összeg 179 666 forintra csökkent. Ez csupán 15 százalékos visszaesés, de korántsem ilyen „jó” a helyzet. Mert míg 1978-ban egyéb forrásokból — évközi póthitel, ajándék stb. — 15 911 forintot költöttek könyvtárosaink, 1979-ben ennek majdnem kétszeresét, 31 358 forintot. Tehát az eredeti költségvetésből csak 148 308 forint értékben vásároltak az 1978-as 193 079 forinttal szemben. Ez pedig újabb bizonytalansági tényező, hisz tervszerűen gazdálkodni csak előre megállapított keretektől lehet. Jó, ha a költségvetési évben egyéb forrásokból is gyarapodik a könyvtár, de rossz, ha a hirtelen jött pénzt nem tudja hasznosan elkölteni. (Nincs mit venni a novemberben kapott pénzen, míg a *Könyvtárellátó* korábbi jegyzékeiről több szükséges kiadvány megrendelését el kellett hagyni.) Pénzt fel nem használni pedig botor dolog, mert ebből a fenntartók arra találnak következtetni, hogy még a kicsi pénzkeret is sok. Így kerül aztán sok fölösleges — az adott helyen fölösleges — kiadvány a községi könyvtárak polcaira.

A beszerzési keretek csökkenésével szinte egyenes arányban csökkent az olvasók száma is, ámbár a kettő — rövid távon — nem függ közvetlenül egymástól. Hosszabb távon azonban teljes bizonyossággal kimutatható a kapcsolat. A mi járásunkban a következőképpen alakult az elmúlt öt évben az olvasók száma: 1975-ben 6115, 1976-ban 6803, 1977-ben 6780, 1978-ban 6621, 1979-ben 6055 olvasó. A nagymérvű csökkenés csupán statisztikai jellegű, mert a valóságban jobb a helyzet. E cikk szerzője biztosan állíthatja, hogy az 1978-as számadat nem valóságos. (Csupán harmadik éve dolgozik ezen a területen; a korábbi évek adatairól ilyen nem állíthat.) Ásványráró például 1977-ben 232 olvasót jelentett, de 1977-től folyamatosan, „göngyölitve” vezette az olvasói nyilvántartást, így egymaga mintegy 100 „többletolvasót” produkált. Az 1979-es adat az előző évekhez viszonyítva nagyon alacsony, de legalább a tényleges helyzetet tükrözi. Könyvtárügyünk nem áll olyan jól, hogy hamis statisztikákkal a „minden rendben van” illúzióját kelthesse.

A forgalmi adatokban egyelőre még kedvező a mérleg, például a kölcsönzött kötetek száma növekedett a két év összehasonlításában (1978-ban 153 432, 1979-ben 157 618 kötet). Ugyanígy lassú növekedés tapasztalható a látogatók számában is. De féltő, hogy a körülmények romlásával ezek a mutatók is romlani fognak. Községeinkben az állománygyarapítás nehézségével sokszor csak a tervszerű apasztásé veteked-

het. A holt anyag kivonása az elrongyolódott köteteken kívül nem történt meg az elmúlt évtizedben következetesen; ódzkodtak ettől a könyvtárosok is, de a fenntartók sem vették szívesen a rendszeres törléseket. Így történt azután, hogy 1979-ben rekord számú kötetet vontunk ki az állományból. Álljon itt ez a számsor bizonyossággal: 1975-ben 224, 1976-ban 1690, 1977-ben 1340, 1978-ban 2409, 1979-ben 7736 kötet. Ennek nagy része fölösleges duplum volt, ami újraelosztással kiegészítette más községi könyvtárak hiányos állományrészeit. Így a beszerzett kötetek egy része sem vásárlás volt, hanem ilyen jellegű „ajándék”. Meg kellett értetnünk könyvtárosainkkal azt a tényt, hogy ha ezeket a könyveket nem folyamatosan vonjuk ki az állományból, még nehezebb lesz elfogadtatni a fenntartóval egyszerre nagyobb tétel törlését.

Sajnos, a könyvtári munka megítélésének alapja még mindig az olvasók létszáma. Ennek növelésére pedig ilyen körülmények között nincs lehetőség, de folyamatos emelése nem is lehet cél. A feltételek javulása viszont maga is olvasótoborzó eszköz. Hogyan is várhatjuk, hogy a meleg, jól felszerelt lakásból valaki a hideg, sötét, kopott, leromlott épületben meghúzódo könyvtárba menjen kulturálódni!? És, sajnos, könyvtáraink többsége ilyen. Omladozó vakolat, sötét, hideg helyiség várja bennük az olvasókat. A heti egy-két alkalommal nyitvatartó könyvtárakat egyébként is nehéz felfűteni, főként akkor, ha a tüzelőt literre vagy kannára pontosan kimérik. Nálunk a világítás csupán a rajkai és a kimleai könyvtárban nevezhető korszerűnek, másutt nem ritka, hogy 2—3 égő „szolgáltatja” a fényt. Kinek van ilyen körülmények között kedve újságokat olvasni, válogatni, böngészni, amikor a könyvtáros is nagykabátban didereg a kölcshőzópult mellett?

Ezek a nehézségek elsősorban a könyvtárosok vállát nyomják, akik nehezen tudnak csak valamiképp javítani a helyzetet. Ráadásul ezek a kis harcok az elmélyültebb könyvtári munka elől eszik el az időt. Könyvtárosaink javarészt szakképzetlenek, nincsenek felkészítve az ilyen feladatok megoldására, segítség nélkül nem tudnak megbirkózni velük. A hálózati-módszertani könyvtáros gyakran csak a „tűzoltásra” érkezik, és ilyen tűzoltás minden évben akad egy-egy. Pedig a „békéltető tárgyalások” helyett szívesebben foglalkozna a szorosan vett szakmai kérdésekkel. A porrongyviták helyett például a katalógusépítés kérdéseivel.

Szóljat tehát tiszteletdíjas könyvtárosaink munkája, amit adott esetben elismerni sem lehetünk restek. És az elismertetés is a mi feladatunk. Hogy ne csak tudják, de érezzék is: fontos szerepük van a kultúra közvetítésében.

*

Amikor a tiszteletdíjas könyvtárosok gondjairól szólunk, nem akarunk túlzásba esni; sem fölmagasztalni, sem kilátástalannak festeni nem kívánjuk helyzetüket. De elismerjük, területünkön az olvasók széles és nem elhanyagolható rétegeivel ők találkoznak. Gondjaik, legyenek bármilyen kisszerűnek tűnők is, megoldást kívánnak az olvasók érdekében.

Ezért nem fölösleges talán ez a röpké tallózás, amely csak vázlatosan kívánta fölillantani a jelen gondjait egy járás, a mosonmagyaróvári tapasztalatainak tükrében. Még ha ezek a gondok sokszor súlyosabban és „nagyban” jelentkeznek másutt is.

Böröndi Lajos

Komplex intézmények a füzesabonyi járásban

Az MSZMP KB a közművelődés helyzetét elemző 1974. márciusi határozatában foglalkozott a komplex intézményekkel is. Kimondta: „A fejlesztésben a meglévő adottságok mérlegelésével lehetőleg komplex intézmények (könyvtár, művelődési ház, iskola, filmszínház, sportlétesítmények együttesének) létrehozása legyen a fő cél.” Ennek megvalósítása érdekében járásunk négy községében 1974. szeptember 1-től kísérlet kezdődött. E helységekben az iskola, a művelődési ház és a könyvtár komplex intézménnyé alakult, melynek vezetője az iskola igazgatója lett. Ily módon végső soron vezetőjévé vált a közművelődésnek is. (A községek különböző nagyságúak, s működési feltételeik is eltérőek voltak az oktatásban és a közművelődésben egyaránt.) Mind a négy helyen közművelődési igazgatóhelyettest is kineveztek, a másik igazgatóhelyettestel meg egyező órakedvezménnyel és pótlékkal. Az ő feladatává vált — természetesen is-

kolai munkája mellett — a közművelődés tervezése, szervezése, a tevékenység összehangolása, irányítása.

Kezdetben érthetően viták is voltak, elhangzottak óvatos ellenvélemények, sőt nyílt szembenállásra is sor került. A hálózati központok vezetői, munkatársai olykor-olykor abbéli aggodalmuknak is hangot adtak, hogy az új helyzetben intézményeik nem tudják feladataikat a korábbi színvonalon teljesíteni.

A gyakorlat nem igazolta az aggodalmaskodókat. A *komplex intézmények* az évek során egyre inkább *bebizonyították létjogosultságukat*. A Kulturális és az Oktatási Minisztérium tárcaközi munkabizottsága már 1977 júniusában megállapította: „A több funkciójú, úgynevezett komplex művelődési intézmények (nevelési központok) létrehozása, amelyekben az iskola, a művelődési ház, a könyvtárak, tehát az iskolai és a közművelődési tevékenység szerkezetiileg is összehangolódnak, a kis települések kulturális ellátása szempontjából igen nagy jelentőségű. Az iskola és a közművelődési intézmények szervezeti összekapcsolása nemcsak a meglévő kapacitás racionálisabb és hatékonyabb felhasználását jelentheti, hanem a nevelés és művelődés hatékonyságának növelését is. Hozzájárulhat az iskolai munka hatásfokának növeléséhez és a közművelődésben oly súlyos problémákat jelentő kampányszerűség megszüntetéséhez...”

Az eredmények hatására egyre több helyen kapcsolódtak be a kísérletekbe. Az 1980/81-es tanévtől kezdve már járásunkban is *hét helyen működik komplex intézmény*. Számuk országosan is gyarapszik.

Külön örömmre szolgál, hogy a tárcaközi munkabizottság a növekvő számú komplex intézmény kialakításában járásunk komplex intézményeit tekintette modellnek: „Az ország egyes vidékeim már folynak kísérletek a kis települések művelődési problémáinak megoldására. Heves megyében a *füzesabonyi járásban* és különösen *Sarud* községben kialakult modell szervezeti és működési keretei megfelelő kiindulási alapnak látszanak, hogy mintájukra más helyeken is komplex intézmények jöjjenek létre.”

Úgy gondolom, abban is része van komplex intézményeink eredményeinek, hogy a Művelődésügyi Közlöny 1978. évi 2. számában megjelent az „Irányelvek a kis települések kulturális ellátásának javítására és a komplex művelődési intézmények létesítésére”. Ez az irányelv további segítség volt számunkra: pontosabban jelölte meg a feladatokat, és használható instrukciókat is adott, ezeket a kísérlet további tervezésében, szervezésében, de a gyakorlati végrehajtásban is jól hasznosították az irányítók, végrehajtók — és természetesen a résztvevők is.

Milyen előnyei vannak az új intézménytípusnak?

A kísérlet nyomán az iskolák és a közművelődési *intézmények terei kölcsönösen kitágultak*. Oktatási, iskolai feladatok megvalósítására sokszor a közművelődési épületekben kerül sor, de fordított helyzet is van. Több közművelődési foglalkozást tartanak iskolában (például a felnőttek barkácsszakkerét a politechnikai műhelyben stb.).

Sarudon egyenesen tanterembővülést is hozott az új intézmény létrejötte, hiszen a klubkönyvtár épületében rendezték be a magyar szaktermet, az ének-zene órát pedig ugyanott, az aulában tartják rendszeresen. Így megvalósulhatott az egyműszakos oktatás. Nagyon nagy szerűen használják tornateremként a művelődési házat. S még tovább is lehetne folytatni a felsorolást a kedvező változásokról.

Maga a vezetési modell szintén formálódott, változott. A két nagyobb intézményben később gazdasági igazgatóhelyettes is kineveztek a gazdasági, gazdálkodási feladatok összehangolására, illetve megvalósítására. Az egyik intézményben az oktatási-nevelési és közművelődési igazgatóhelyettes helyett „gyermeknevelési” és „felnőttnevelési” igazgatóhelyettes dolgozik. Itt tehát nem munkafajok, hanem korosztályok szerint osztották meg az igazgatóhelyettesek feladatait.

Az új helyzetben erősödött a kapcsolat a szülőkkel is.

A komplex intézményekben sikerült leginkább bevonni az egyéb értelmiségi rétegeket a közművelődési munkába. Az említettekén kívül más területekről is lehetne példákat hozni, amelyek szintén bizonyítanak a kialakított új modell gazdasági, gazdálkodási előnyeit, létjogosultságát. (Például a közös eszékőztár kialakítása, a működési kiadások ésszerűbb, gazdaságosabb felhasználása stb.)

Az is bebizonyosodott, hogy a két különböző funkciójú és hatókörű könyvtár jól megvan együtt. Egymást kiegészítik, sőt erősítik is feladataik teljesítésében. A komplex intézmény könyvtára, mint *közművelődési* könyvtár, a teljes lakosság számára hozzáférhetővé teszi igényesen válogatott könyv- és folyóirat-állományát, *iskolai* könyvtárként pedig a tanulók és a nevelők számára egyaránt rendelkezésre bocsátja a nevelő-oktatómunkához és az eredményes tanuláshoz szükséges dokumentumokat.

A kísérlet legnagyobb eredményének azt tartom, hogy a figyelmet a *könyvtárra* irányította. A komplex intézményekben dolgozó tantestületek felismerték, hogy a nevelés és az oktatás területén szinte nélkülözhetetlen segítséget kaphatnak a könyvtártól. Ezekben az intézményekben mind rendszeresebbé vált a könyv- és könyvtárhasználat. Nem véletlen talán az sem, hogy épp a könyvtári területen valósult meg leghamarabb a szervezeti, formai összevonás mellett az elvégzendő feladatok végrehajtásának egysége, a munka tartalmára értendő integráció is. Az sem lehet véletlen, hogy ezekben az intézményekben nőttek meg a legjobban a könyvtáros munkájával szemben támasztott követelmények.

Es végül bizonyítsanak a számok

A komplex intézményekben folyó közművelődési tevékenység javulását talán szemléletesebbé teszi a következő — a hat komplex intézmény összevont adatait tartalmazó — összehasonlító táblázat:

	1974	1979
Ismeretterjesztő előadás	174	204
Egyéb ismeretterjesztő alkalom	73	97
Tanfolyam	6	8
Szakkör	8	25
Művészeti csoport	10	21
Klub	11	20
Kisközösség	20	35
Műsoros est	35	38

A könyvtári munkában külön mutatom ki a 6 komplex és a 8 nem komplex intézmény összevont adatait. A százalékok kiszámításakor az *1974-es adatokat* vettem *100 százalékknak*.

Könyvtári és népességi adatok	Komplex			Nem komplex		
	szervezetben működő könyvtárak					
Év	1974	1979	százalék	1974	1979	százalék
Lélekszám	15 277	12 457	81,5	15 322	13 042	85,1
Alapterület (négyzetméter)	443	651	146	436	529	121
Állománygyarapítás (Ft)	69 028	144 031	208	81 259	113 785	140
Könyvállomány (kötet)	40 077	55 053	137	36 445	49 558	135
Az olvasók száma	2 884	2 531	87,8	3 440	2 728	79,3
Olvasói arány (százalékban)	18,8	20,3		21	20,9	
A látogatók száma	28 905	24 531	84,8	32 562	29 846	91,6
A kölcsönzött kötetek száma	65 266	49 802	76,3	99 504	71 366	71,7

A kimutatásban természetesen nem szerepelnek a járási könyvtár számai, és hiányoznak a kompolti adatok is, mert itt csak 1978-tól működik közművelődési könyvtár.

Az adatokat vizsgálva kiderül, hogy a lakosság nagyobb mértékben fogyott a komplex intézmények településein, a működési feltételek viszont itt javultak erősebben. A forgalmi adatok mindkét kategóriában csökkenést mutatnak. Ez részben a lakosság fogyásával magyarázható, részben pedig a statisztika „pontosabbá” válásával.

A csökkenés egyébként csekélyebb mértékű a komplex intézményekben, sőt az olvasói arány ezekben még nőtt is, a látogatók száma viszont a komplex intézmények esetében mutat kedvezőtlenebb képet. Ez azonban — azt hiszem — csak statisztikai probléma. Egy közelmúltban végzett felmérésből ugyanis kiderült, hogy a nem komplex intézményekben az időnként és viszonylag ritkán megjelenő csoportok tagjait látogatónak tekintették, s a statisztikában is kimutatták. A komplex intézményekben viszont a rendszeresen és gyakran megjelenő csoportok tagjait, a könyvtárat helyben használókat nem jegyezték be a munkanaplóba. Így alakult ki a kedvezőtlenebb kép, holott a komplex intézményekben bizonyíthatóan nagyobb a könyvtárhasználat.

Az eddigiekből talán kiderült, hogy elfogult vagyok, hiszek a komplex intézmények jövőjében. Ez a modell gazdaságosabb, ésszerűbb, eredményesebb a korábinál. A kis települések közművelődési gondjainak megoldására alkalmas eszköznek látszik; lehet, hogy a legalkalmasabbnak.

Engel Tibor

Lapozgató

● A cseh ČTENAR és a szlovák ČITATEL' című folyóiratok 1980. évi 11. számukban ismertetést közöltek a magyar könyvtárügyi és szakirodalmi tájékoztatói sajtóról annak a több nyelvű összefoglalásnak alapján, amelyet a Könyvtártudományi és Módszertani Központ adott ki 1979 szeptemberében, a szocialista országok könyvtároslapjainak moszkvai főszerkesztői értekezlete alkalmából.

● A MAGYAR KÖNYVKERESKEDŐK EGYLETÉNEK ALAPÍTÁSÁRÓL adott ki könyvet a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése a Fejezetek a magyar könyvszakma történetéből című sorozatában. Az egyesület alapításának századik évfordulója, 1978. aug. 21. alkalmából megjelent kötet szerzője, Varga Sándor nemcsak az egyesület létrejöttének körülményeit tárgyalja, hanem az előzményekkel, a hazai könyvszakma (a kiadás és a terjesztés szerveinek, intézményeinek összessége) történetével is foglalkozik a XVIII. század közepétől kezdve. Áttekinti a könyvkereskedelemnek, mint önálló foglalkozási ágnek kialakulását, a XIX. század első felének a szakmát érintő hivatalos rendelkezéseit, ismerteti a könyvtári szokásokat, a könyvszakma fejlődését a kiegészítésig — majd az egyesület megszületéséig —, bemutatja szervezeteit, a könyvkereskedő-segédek szervezkedéseit, az első magyar nyelvű kereskedelmi könyvjegyzék megszületésének körülményeit. Az egyesület alapító személyek portréi és az alapító közgyűlés leírása külön fejezetet kapott az érdekes kötetben, amelynek függeléke több kimutatást, térképet és névsort közöl az egykori Magyarország könyvkereskedelméről és könyvkiadásáról, emiatt a könyv a helytörténeti gyűjtemények kitüntetett figyelmére is érdemes. (1980. 188 l. 20 Ft)

● A JAHRBUCH DER DEUTSCHEN BÜCHEREI-ben, a lipcsei Deutsche Bücherei évkönyv-sorozatában a 16. kötet látott napvilágot az elmúlt év végén. Az 1965 óta folyamatosan megjelenő évkönyv-sorozat e kötete az 1979. évről szóló intézeti jelentésen és bibliográfián kívül nemcsak a Deutsche Bücherei belső, illetve az egész NDK-t érintő szakmai tevékenysége köréből ad közre tanulmányokat, hanem külföldi szerzőtől is közöl publikációt: dr. Stefan Krivuš igazgató írását a szlovák nemzeti könyvtárról, a Matica Slovenskáról.

„Az olvasásra, tájékozódásra kell időt szakítani”

— Néhány nappal ezelőtt zajlott le az AGROINFORM-nak a nemzetközi információs rendszerek (AGRIS, NTMIR) mágnesszalagjaira épülő SDI-ről (Selective Dissemination of Information — az információk szelektív szétsugárzása) rendezett konferenciája. Ez késztet arra, hogy beszélgetésünket ne a szokásos bevezető kérdéssel kezdjem: „Mit jelent professzor úr munkájában a könyvtár, a szakirodalom?” Az említett fontos tanácskozás kapcsán a véleményét kérem azokról a szakirodalmi tájékoztató szolgáltatásokról, amelyek bevezetésére hazánkban az utóbbi egy-két évben került sor.

— Nagy jelentőséget tulajdonítok az effajta tájékoztató rendszereknek, a számítógéppel készülő információs szolgáltatásoknak. Különösen a kutatómunkában van nagy szükség arra, hogy a kutatási terület újdonságairól mielőbb értesüljön az ember. Azt hiszem, ha összevetjük a tájékozódás két lehetőségét — a folyóiratokban, katalógusokban stb. való keresgélést, illetve azt, hogy egy nagy adattárból már előválogatott irodalomjegyzéket kaphatunk — azonnal felfedezhető az utóbbi előnye, hogy többet ne mondjunk, az időmegtakarításban. Amikor például a tudományok doktora fokozat elnyeréséhez szükséges disszertációm írtam, nagyon sok időt kellett eltöltenem a szakirodalom keresésével — csak a keresésről beszélek —, hiszen a feldolgozás természetesen egyéni munka. Több mint kétezer dokumentum címét, adatait gyűjtöttem ki, és ebből körülbelül háromszázat használtam fel. Micsoda időmegtakarítást jelentett volna, ha akkor rendelkezésemre áll egy számítógéppel kikeresett, tematikus bibliográfia! Gazdálkodni kell az idővel, és ebben nagy segítség, ha a szükséges irodalom kikeresését a kutató vagy oktató helyett gyorsan elvégzik az automatizált eszközök.

— *Professzor úr az imént bibliográfiát említett. Az SDI-szolgáltatások között vannak referátummal ellátott tájékoztató szolgáltatások is. Ezekből bővebb az informálódás lehetősége.*

— A bibliográfiai típusú szolgáltatásokat részesítem előnyben. A referált szolgáltatásokkal kapcsolatban két aggályom van: Az egyik, hogy véleményem szerint azok könnyen a kutató elkényelmesedését okozhatják. Ha nem elég gondos, szorgalmas, és csak a referátumokra ha-

DR. SZENT-IVÁNYI
TAMÁS
akadémikus,
az Állatorvos-
tudományi
Egyetem
járványtani
tanszékének
tanszékvezető
egyetemi tanár

gyatkozik, leszokik az eredeti szakirodalom olvasásáról. Ez pedig káros. Az ilyenfajta tájékoztatás arra való, hogy az ember ellenőrizze magát, vajon nem hagyott-e ki valamit, nem kerülte-e el a figyelmét valamilyen fontos publikáció. A másik dolog, hogy a referátumok könnyen félrevezethetnek. Ha nem jó szakember készíti a kivonatot, elsikkadhat a lényeg. Egy cikkben például a kutatási metodika lehet az új, a fontos, és kevésbé a kutatási eredmény maga. Ha a referátóban nincs meg a kellő készség ennek felismerésére, a tájékoztatás félrevezetővé válik. Természetesen vannak kitűnő referáló szolgáltatások, magam is használok ilyeneket, de az említett fenntartásokkal. Nem nélkülözhetők az eredeti dokumentumok. Az eredetihez való hozzáférés fontos, de kényes ügy.

— *Professzor úr éveken keresztül az egyetemi könyvtári tanács elnöke volt. A könyv- és folyóiratbeszerzés gondjait jól ismeri. Mi a megoldás ezek enyhítésére?*

— Tökéletes megoldás valószínűleg nincs, vagy legalábbis rengeteg pénz kellene ahhoz, hogy minden intézményben maximálisan kielégíthető legyen valamennyi igény. Ennyi pénz természetesen nem áll rendelkezésünkre. Mindenki ragaszkodik ahhoz, hogy a saját munkájához megkapja a szakirodalmat. Az egyetemi könyvtári tanácsban is a legnehezebb feladatok egyike azt eldönteni, abban egyezsére jutni, hogy a rendelkezésre álló kereten belül mit rendeljünk meg. Úgy vélem, ezeken a gondokon elősorban az segíthet, ha életképes, működő együttműködés alakul ki a szakirodalom beszerzésében és használatában is. Intézményeken belül és intézmények

között, országos méretekben is. Ezt kell szorgalmaznunk. Ehhez az is hozzátartozik, hogy a dokumentumok egy-egy intézményen belül központilag hozzáférhető legyenek. Én például nem engedem, hogy a tanszéken kurrens folyóiratokat őrizzenek. Azoknak a központi könyvtárban a helyük, hogy bárki kézbe vehesse őket — a tanszék munkatársai is megtalálhatják ott, ha szükségük van rájuk. Ismerek olyan kutatóintézetet, ahol jóformán minden friss anyag kint van az osztályokon, s a könyvtár csak régi dokumentumokat őrizget. Persze, ha ilyen centralizált tárat kívánunk, ahhoz az is szükséges, hogy igény esetén a dokumentumokról másolatot kaphassunk.

— *A másolatszolgáltatás egyre erősödik, és a központi tájékoztató intézményektől, a nagy könyvtáraktól már rendelkezhető másolatok.*

— Igen, de a másolatok beszerzése eléggé költséges, s valahogyan még nem tudatosult kellőképpen, hogy erre is kell tervezni és juttatni is elegendő pénzt. Természetesen nem árt, ha bizonyos kontroll érvényesül a másolatrendelések esetében is. Előfordult, hogy a tanszékre nagy számban rendeltek másolatot, és amikor „rákérdeztem”, kiderült, hogy az olvasásukra már nem futotta az időből. Mégis azt mondom, adjuk meg a lehetőséget mindenkinek, hogy hozzájusson vagy az eredetihez, vagy ha másolatra van szüksége, megkaphassa azt. Egyébként az említett számítógépes szolgáltatás hatása is csökken, az általa szerzhető előny is elvész, ha nem egészül ki a másolatok rendelkezésre bocsátásával. A fellángolás, amely a szolgáltatás indításakor tapasztalható, alábbhagy, ha a kutató, az oktató azt tapasztalja, hogy fontos dokumentumokat, amelyeket a bibliográfiából kiválasztott, nem kaphat meg.

— *Professzor úr ezzel a megállapításával a tájékoztató szolgáltatások, illetve a tájékoztató intézmények gondjainak igen kényes pontjára tapintott rá.*

— Nos, nemcsak mint felhasználó érzekelem ezt a problémát, hanem egy kisé a másik oldalról, a tájékoztató rendszerek oldaláról is látom. Az ENSZ Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Szervezetének (FAO) római központiájában mint az állategészségügyi osztály helyettes vezetője tevékenykedtem 1970-től 1975-ig. Erre az időszakra esett az AGRIS létrehozása, az adattár közpítésének, illetve a szolgáltatások megindításának kezdete. Mint a FAO David Lubin Könyvtára könyvtári tanácsának tagja szakértőként részt vettem az AGRIS koncepciójának kidolgozásában. Megvallom, hogy a kezdeti időszakban a megbeszéléseken meg lehetőségen idegenek voltak számomra a

szakirodalmi tájékoztatás gondjai. Könyvtári szakértők, nemzetközileg elismert tudósok beszélgettek akkor Rómában az AGRIS-ről, s bizony nem nagyon értettem szavaikat. Szerencsére aztán a könyvtár igazgatóhelyettesével, akivel jó kapcsolatban voltam, meg tudtam beszélni részletesen a dolgokat, s egyre értőbben és lelkesebben vettem részt a tanácskozásokon. Azóta az AGRIS már kifejlődött, a világ úgyszólván valamennyi országában ismerik, a magyar szakemberek is használják.

— *Bizonyára professzor úr is tudja, hogy nem minden kutató, oktató vélekedik elismeréssel azokról a számítógépes tájékoztató szolgáltatásokról, amelyeket a nagy rendszerek adattáraiból — mint például az AGRIS-éből is — nyújtanak.*

— Véleményem szerint ez összefüggésben van az olvasási szokásokkal. Akad olyan kutató — erről ugyan nem illik beszélni —, aki alig olvas szakirodalmat. Természetesen van olyan kutatási téma is, amely nem igényel nagy irodalmi ismeretet. De most nem erről beszélek. Nyilvánvaló, hogy aki nem szokott hozzá a rendszeres és módszeres irodalmazáshoz, olvasáshoz, az idegenkedik a gépi információs szolgáltatásoktól is. Én azonban optimista vagyok, és hiszem, hogy az ilyenfajta szolgáltatásokkal növelni lehet a szakirodalom iránti érdeklődést még az előbb említett „keveset olvasók” körében is. Az olvasásra, a könyvtárhasználatra nevelni kell az embereket — így a tájékoztató szolgáltatások használatára is. A legjobb nevelő persze mindig a szükség. Eddig főként a kutatók olvasásáról, tájékozódásáról beszélgettünk. Az oktatók naprakész tájékozottságához is széles körű informálódás szükséges, nemcsak a szűkebb szakterületük irodalmát kell ismerniük. Sőt, nemcsak a szakirodalmat! Szinte fogalmazhatnék úgy is, hogy az oktató ismerjen mindent, ami a hallgatóságot foglalkoztatja. A hallgatókkal való kapcsolat elsősorban természetesen az előadásokon, a szaktárgyakon keresztül létezik, de nem fejeződhet be ezeknél. A konzultációkon, a beszélgetésekben számtalan kapcsolódó téma is felmerül. Az oktató tekintélyét a hallgatóság előtt az adja meg, ha szaktárgyának ismereteit jól közvetíti, önálló kutatómunkájának eredményeit is fel tudja mutatni, és tájékozott a társadalmi kérdésekben, az irodalomban stb.

— *Hogy jut minderre idő?*

— Az olvasásra, a tájékozódásra kell időt szakítani. És meg is lehet könnyíteni. A tanszéken például meg szoktuk beszélni az érdekesebb témákról megjelent cikkeket, a nagyobb visszhangot keltő

írásokat az *Élet és Irodalomból*, a *Valóság*ból stb. Figyelmeztetjük egymást egy-egy érdekes cikkre, így sokkal több kerül a kezünkbe, illetve kevesebb kerül el a figyelmünket. Én például az *Élet és Tudomány* valamennyi cikkét elolvasom. Rendszeresen tartok vidéken előadásokat — 1980-ban tizennégy megyében voltam előadást tartani — az állatorvosok szakmai továbbképző tanfolyamain. Nyilvánvaló, hogy a kérdések, a véleménynyilvánítások nemcsak az előadás szorosan vett témájához kapcsolódnak, hanem az azt érintő problémákhoz is. Természetes, hogy a virológust megkérdezik a rákkutatás jelenlegi állásáról — az interferonról nemrégiben közölt írásokat az *Élet és Tudomány* is —, és ilyenkor véleményt kell nyilvánítani. Igazán közel kerülni a hallgatósághoz — legyen az szakmai kollégium vagy egyetemi előadás — csak úgy lehetséges, ha reagálunk kérdéseikre, problémáikra. Egyébként ez nemcsak az előadó és a hallgatók kapcsolatára érvényes, hanem minden személyes vagy a közösséghez fűződő kapcsolatra is. Hivatalos küldöttként és magánszemélyként szerencsére igen sok országban járhattam. Jó kapcsolatokat úgy lehet kialakítani, ha megismerjük az illető nép vagy ország kultúráját, életét, s erre fel kell készülni. Gondolom, ez nemcsak az utazásokra érvényes. Miért hozom fel mindezt a könyvtárakról és a szakirodalomról folytatott beszélgetésben? Azért, mert nagy jelentőséget tulajdonítok a könyvtár használatában az olvasó és a könyvtáros kapcsolatának, a könyvtáros személyiségének.

— Mit tart a legfontosabbnak?

— Az érdeklődést az olvasó problémái

iránt — nem személyes jellegűre gondolkodok természetesen, bár az sem árt — és a segítőkészséget. Ahhoz, hogy a könyvtár ne csak szolgáltató legyen, hanem vonzza is az olvasókat — és erre nagy szükség van —, a könyvtárosoknak teljes tudásukat, kapcsolatteremtő készségüket latba kell vetniük. Különösen fontosnak tartom ezt az egyetemi könyvtárakban, mert általuk a hallgatók még befolyásolhatók, hogy elvegezvén az egyetemet, munkájukhoz tartozónak tartsák az irodalmat, a könyvtárhasználatot. Ez csak akkor sikerül, ha a könyvtár *nevel*i az olvasót, és lehetőségeihez képest rugalmasan, nem hivatalból végzi a dolgát. Hadd említsem meg egy kellemes tapasztalatomat — természetesen nemcsak ez az egy van, de ezzel tudom a legszebben példázni az előbbieket — a FAO könyvtárából. Itt meglehetősen szigorú hivatali rend szabályozza a kapcsolatot, a munkamenetet stb., mégis — betartva a könyvtárhasználati szabályokat — a könyvtárra szívélyes, közvetlen hang, a maximális segítőkészség a jellemző. Ennek köszönhettem, hogy viszonylag rövid idő alatt rendelkezésemre állt a szükséges szakirodalom, megkönnyítvén feladatom ellátását.

Beszélgetésünk során többször emlegettem a pénzt. Okkal-joggal, hiszen a könyvtárak munkájához alapfeltétel a könyvvállomány, a folyóiratállomány állandó gyarapítása, s ehhez természetesen anyagi eszközök is szükségesek. De ami nem pénzkérdés, az az, amiről az előbb szóltam: a készséges, rugalmas könyvtári szolgálat. S ezzel még az esetleg szűkösebb anyagi eszközöket is némileg kompenzálni lehet.

Billédi Ferencné dr.

VISSZHANG

Mikor halt meg Hevesi András?

A *Könyvtáros* 1980. évi 9. számában örömmel olvastam Haraszthy Gyula érdekes cikkét Hevesi Andrásról, pontosabban a kitünő írónak és az antifasiszta háború hősi halottjának könyvtárosi működéséről.

Sajnos, a cikkben több tévedés is található. Kár, hogy a szerző nem vette tekintetbe a *Kritika* című folyóirat 1977/5-ös számában publikált *Akik ütni is tudnak (Hevesi András halála)* című cikkemet, amely azóta a múlt év szeptemberében *Arpadine* című könyvben is napvilágot látott. Ugyancsak elkerülte Haraszthy Gyula figyelmét a *Magyar Nemzet* 1980. júl. 3-i számában megjelent rövid megemlékezés is az író halá-

lának 40. évfordulójáról. Amint ebből is látható: Hevesi nem 1940 augusztusában halt meg, hanem pontosan július 3-án (a város neve sem Epinal, hanem Épinal). Születési dátuma pedig 1901. december 3., vagyis az idén fogjuk ünnepelni születésének 80. évfordulóját — szerencsésen erre időzítették a Szépirodalmi Kiadónál megjelent *Irén* című kötetét.

Azt is írja a *Könyvtáros* cikke, hogy „műveinek egy része francia és angol nyelven is megjelent”. Nos, én erről nem tudok. Tudomásom szerint mindössze néhány lap jelent meg franciául a *Párizsi eső* című regényéből, a budapesti *Mitrot* 1948. évi 3. számában.

Bajomi Lázár Endre

Fejlődött-e a hetvenes években a hálózati-módszertani munka?

A könyvtárak egyenlőtlen fejlődéséből adódik, hogy ami az egyik hálózatban kezdeti eredmény, az a másikban esetleg rég elavult, túlhaladott teljesítménynek számít. Többen még „manuálisan” segítik a községi könyvtárakat, mások viszont már elvi iránymutatással, az új módszerek átadásával. Ezért is lehet többféle válasz *Szita Ferenc* kérdésfeltevésére: Gyógyítható-e a hálózati-módszertani munka? Én is azok közé tartozom, akik visszakérdeznek: Miért, hát beteg? Azokkal a megállapításokkal egyetértek, amelyek a szakfelügyeleti és a hálózati munka fejlesztésére vonatkoznak, a módszertani munka akadályozó tényezőiről viszont bizonyos vonatkozásban más a véleményem.

Hatalmi erő vagy jó munkakapcsolat?

Szita Ferenc abban látja az alapvető okot, hogy a járási tanácsok megszűnése miatt nincs mögöttünk „hatalmi erő”, a könyvtárak fejlesztési gondjainak megoldásában már nem építhetünk a járási hivatalok segítségére. A hálózati tevékenységnek mindig fontos eleme volt a helyi szervekkel kialakított kapcsolat. A könyvtárak fejlesztése a községi vezetők szemléletétől, döntéseitől függött (és függ ma is), ami természetesen is. Csak akkor van baj, ha kellő információk hiányában és szubjektív tényezőktől befolyásolva döntenek a könyvtári munka alapkérdéseiről. Arról például, hogy hány négyzetméter legyen az intézmény alapterülete, hány ezer forint szükséges a lakosság könyvtári ellátásához, kit bízzanak meg a könyvtár vezetésével, és milyen színvonalú munkákat várjanak el tőle.

A döntés joga a helyi szerveké, a szakmai követelményeket, a könyvtári munka gyakorlatát viszont a hálózati központok ismerik jobban, s ők általában nemcsak a szükséges információkkal, hanem megfelelő tapasztalatokkal is rendelkeznek. Ez az ellentmondás akkor is létezett, amikor még működtek a járási tanácsok. A helyzet tehát akkor sem volt kedvezőbb számunkra, mert a „hatalmi erő” a hálózati központok és a helyi szervek közvetlen érintkezését gátolta, közéjük iktatózott. A hatalmi erőkre tehát ma már vagy kényelmi szempontból hivatkozunk, vagy nem vagyunk képesek új munkastílus, új munkamódszer kialakítására, alkalmazására.

A járási tanácsok megszűnését követően a közművelődési párthatározat, illetve a közművelődési és a könyvtárügyi törvény hatására megnövekedett a helyi szervek jogköre, hatásköre, de felelőssége is. Ennek következtében a könyvtári munka irányításához több információra, tájékoztatásra van (volna) szükségük. Számunkra ez mindenképpen előnyös, mert így több lehetőségünk adódik a kezdeményező kapcsolat-teremtésre. Az eddigi tapasztalatok is bizonyítják, hogy a könyvtári hálózat működési feltételei, fejlődése és munkájának hatékonysága nagymértékben függenek a módszertani központ és a helyi fenntartó szervek kapcsolatától (s természetesen a helyi könyvtár személyi tényezőitől is).

A munka során több szinten és formában valósulhat meg az együttműködés: Elsősorban a *járási szerveknek* a hálózat egységes fejlesztése érdekében végzett irányító, ellenőrző és segítő tevékenysége révén. Például a módszertani központ esetenként beszámol a hálózat munkájáról, megoldatlan kérdéseiről a járási testületi üléseken. A fenntartókat a tanácselnöki értekezleteken tájékoztatja a könyvtárak helyzetéről, fejlesztési terveiről. A járási hivatal segítségével tapasztalatcserét szervez a tanácselnökök részére. (Mindebben természetesen építhet a művelődésügyi osztály segítségére is.) Megvalósulhat továbbá a *helyi tanácsok* rendszeres meglátogatása és tájékoztatása révén, amelynek eredményeként a testületi döntések előtt kikérik a járási könyvtár véleményét, meghallgatják javaslatait. Az együttműködés fontos eszköze és területe a helyi testületi *üléseken való részvétel* is, amelyet nem rendelet ír elő, hanem gyakorlatát az eredményes együttműködés alakítja ki és szabályozza.

A felsoroltak talán bizonyítják, hogy *nem hatalmi erőre van szükség, hanem jól szervezett, tudatos, tervszerű együttműködésre*. Általa szerezhetünk érvényt hálózati célkitűzéseinknek. Természetesen ehhez a kapcsolattartáshoz nemcsak a módszertani könyvtáros, hanem az egész módszertani központ vagy alközpont tevékenységére, állandó, készséges, segítő jelenlétére van szükség. A hálózati-módszertani munka alapkérdése a fenntartókhöz fűződő jó kapcsolatok kialakítása és ápolása, noha ez időt és erőt von el a könyvtár lényegi munkájának irányításától. Nélküle azonban a községi könyvtárak nem jutnak hozzá a megfelelő működési feltételekhez, nem oldódnak meg a vidéki könyvtárak tárgyi és személyi ellátottságának alapfogdjai.

Mi az oka a falusi olvasómozgalom bajainak?

A vitaindító cikk szerint nagyon sok tényező jöhet számításba. A falusi könyvtárak olvasói létszámának csökkenéséért felelősek a módszertani könyvtárosok is: „valóban van benne részük, mert lemondtak a munka lelkesedést kiváltó mozgalmi jellegéről”. Igen, szerintem is van benne részük, de ma már más követelményekhez igazodva kell munkájukat végezniük. Az olvasók számának csökkenésével vagy stagnálásával kapcsolatban a következő kérdések tehetők fel: Megfelelnek-e a könyvtári körülmények, működési feltételek a falusi lakosság általános igényeinek? A kölcsönzésen kívül tud-e más szolgáltatást is nyújtani az intézmény? Milyen színvonalú az állománygyarapítás, -feltárás, biztos alapot nyújt-e az olvasószolgálati és a tájékoztató tevékenységhez? Hogyan tesz eleget a könyvtár kiegészítő funkcióinak, milyen a propagandatevékenysége, milyenek társadalmi kapcsolatai?

Ha a hálózati-módszertani központ arra törekszik, hogy e kérdésekre kedvező legyen a válasz, a falusi könyvtárak képesek legyenek a sokoldalú, tartalmas és színvonalas munkára, nem lehet visszaesés az olvasói létszámban. A hálózati központok és alközpontok a helyi könyvtárak szakszerűbb munkavégzéséhez azzal is hozzájárulhatnak, hogy megszervezik a könyvtárosok továbbképzését, tudatosítják a szakmai követelményeket és gondoskodnak ezek teljesítéséről. Meg kell szervezniük a hálózaton belüli információ- és kiadványcserét is.

Minden nemes törekvés azonban kudarcba fullad, ha a községi könyvtárban alkalmatlan személy dolgozik. Tapasztalataink szerint a főfoglalkozású, szakképzett vagy több éves gyakorlattal dolgozó könyvtárosok — a hálózati központ említett törekvéseinek megvalósítása esetén — tudnak is eredményt felmutatni. Ezekben az intézményekben szakszerűbb a munkavégzés, és az olvasók is változatos igényekkel keresik fel a könyvtárakat.

A falusi könyvtárhálózat fejlődésének legnagyobb akadálya a tiszteletdíjas rendszer megmerevedése. A hetvenes évek gondjai ebből eredtek. Az utóbbi években valóban korszerűsödtek az elhelyezési feltételek, jobb az állomány, nagyobb választék áll az olvasók rendelkezésére, a szakellátottság, a létszám, a munkaidő, a tiszteletdíj-rendszer (a háromezernél kevesebb lakosú községekben) azonban változatlan maradt. Ez a változatlanság viszont állandó cserélődést szül. A tiszteletdíjas könyvtárosok — talán a magasabb követelmények miatt is — évenként váltják egymást, s ezeken a helyeken valóban szakadatlanul ismétlődnek a hálózati gondok. Ez a helyzet már nem a módszertani könyvtárosok, központok bűne, de következményei első sorban őket sújtják: fokozódik igénybevetélük az újakezdekések miatt. A személyi gondok megoldásához már nem elégséges a fenntartókkal kialakított jó kapcsolat. A meggyőző érvek között első helyen a normatívákra hivatkozhatnak. Am megfelelnek-e ezek „mankóknak”? Már nem, mert a „D”-típusú könyvtárakra előírt normatív követelményeket a gyakorlat túlhaladta. A személyi ellátottságuk kivételével az egyéb feltételekben ugyanis közelítenek a „C”-típusú könyvtárak normatíváihoz. Ez természetesen számunkra és a falusi lakosság számára is kedvező, de az így előállt ellentmondásért (kedvező működési körülmények — néhány órában foglalkoztatott képzetlen könyvtáros), illetve annak feloldásáért kit lehet felelőssé tenni?

A könyvtárak személyi kérdéseit nem volna szabad normatívákra bízni, az ügy jó vagy kevésbé jóindulatú helyi kezelésére, szemléleti tényezőkre alapozni. Központi intézkedéssel kellene kötelezővé tenni a kistelepülések megfelelő személyi ellátásának rendezését. Ma már a néhány száz dolgozót foglalkoztató üzemekben is

főfoglalkozású *szakember* irányítja a munkahelyi művelődést, a községi közművelődéspolitikai célok megvalósítását viszont heti 8—10 vagy még kevesebb órában dolgozó, szakképzetlen emberekre bízunk. Ezek a települések nem rendelkeznek más művelődési intézménnyel, a könyvtári feltételek általában kielégítenék a helyi igényeket. Csak az nincs, aki megfelelő színvonalon működésbe hozná a gépezetet, aki megtertené a kapcsolatot a könyvtárban felhalmozott értékek és az olvasók között.

Boruzs Józsefné

A gyakorlat modellt teremt

Szita Ferenc megállapításaival vitatkozni nem lehet — közös gondunkat teszi szóvá —, csak bővíteni tudnám az általa feltárt problémák példatárát.

A mai gyengélkedés gócai — néhol már nyílt sebei — mögött hosszú lappangási idők rejlenek. A tenni akarás azonban olyan felületi kezeléseket is eredményezett, amelyek egy elképzelhető megoldás csirái lehetnének. Ilyennek látom azt a kényszer szülte megoldást is, ami néhány megye feldolgozó munkájában született, főleg a szakemberhiány következményeként. A vidékre járok ugyanis a hiányok, lemaradások, a tárgyi nehézségek láttán olyan, nagy lélegzetű munkákat szerveztek meg, mint a központi feldolgozás, cédulaszolgáltatás és az átfogó állományellenőrzések. Az az eset is ide kívánkozik, amikor például a gyermekkönyvtári szakreferens a kisbibliográfiák, szórólapok készítésekor már a hálózat igényeivel is számol.

A jót abban érzem, hogy a módszertani tevékenység a könyvtárost általában nem köti egy-egy szakigazgatási egységhez, nem kényszeríti rutinmunkára. A könyvtári teendők minden lényeges területén egy-egy gyakorló szakember fogja át saját szakágának egészét, és így szemléletében, munkájában a „kint” és a „bent”, a vidéki és a központi könyvtár közeledhetett egymáshoz. A közigazgatási változások megyénként és a megyéken belül is kihatottak a könyvtárak színvonalára, és nagy különbségeket eredményeztek. A megyei munkatárs vagy a szakfelügyelet ezt a szintkülönbséget leírta, elemezte, de sokkal többet nem tudott tenni.

A gyakorlat által kialakított modell ez lehetne: A könyvtári tevékenység legfontosabb területeinek képzett szakemberei munkakörüknek megfelelően a hálózat gondozásában is tevékenykednek, így a hálózat vidéki egységeiben dolgozó könyvtárosok részterületenként a legjobb szakemberrel tárgyalhatnak. E megoldás következtében a hálózati-módszertani könyvtárosok gyakori cserélődését sem szenvedné meg annyira a vidék, mivel a tartós munkakapcsolat a hálózati központ egységeivel alakulna ki és valósággal intézményessé válnék. A segítségadás szükség esetén több személy között oszlanék meg, és így nem következnenek be nagy lemaradások. Természetesen ezután is szükség lenne csekély létszámú hálózati-módszertani egységre, amelynek tagjai az összegezéseket elkészítik és ezek ismeretében tárgyalhatnak a fenntartókkal, illetve megszerveznék a szakreferensek helyszíni segítségadását. A kis módszertani gárda számára viszont biztosítva volna a „hatósági tekintély”, még valamivel több is, mint amit a jelenlegi szakfelügyelők „hatalmi pozíció” nyújt. A cél: a gondozás és számonkérés hatékony és gazdaságos működése.

Mindehhez persze tárgyalóképes, szakterületüket jól ismerő könyvtárosokat képezünk — felkutatásuk csak gondjainkat gyarapítja majd, hiszen eddig is nehéz volt megtalálnunk, kiválasztanunk a legalkalmasabbakat a kapcsolattartás vagy a segítőkészség területén.

A módszertani munka megújulásán munkálkodva nagy hatósugarú körrel kell dolgoznunk, hogy ne forgácsolódjék szét a meglevő tapasztalat, és az utánpótlás a hivatásának magaslatán álló, tenni akarók gárdájából alakuljon ki. Lehet, hogy ez csak vágy?

Csepreginé Tokácsli Boglárka

A KÖNYVTÁROS egyes számai – tizenkét hónapra visszamenőleg – kaphatók a Lapkiadó Vállalat Közösségszolgálatánál (1076 Budapest, Thököly út 21. Tel.: 424-543); a régebbi számok pedig szerkesztőségünkől kérhetők

Könyvtárköszöntő

Lehet, hogy azért szeretem a városi könyvtárat, mert újságíróletem egyik első, tehát legnagyobb megpróbáltatása volt: írni tudniillik a Déryné utcai, Szabó Lőrincről elnevezett fiók, a hálózati központ hajdani (*Miskolc, 1970. május — A szerk.*) felújításáról. Annyit tudtam: mi az, hogy közkönyvtár, vagyis a közművelődés szolgálatában álló könyvtár, de arról már fogalmam sem volt, hogy ezen belül milyen típusok léteznek, hogy ebben az esetben mivel, kikkel állók szemben. Sosem álltunk szemben, és hála az akkor ott dolgozók nagy-nagy emberismeretének, szakmaszeretetének, azóta nemcsak azt tudom, hogy a városi könyvtár hálózata nem azonos például a szakszervezeti könyvtárakkal..., hanem azt is, hogyan lehet kiépíteni egy könyvtárhálózatot, mi az, hogy szakmaszeretet.

A Szabó Lőrinc fiókkönyvtár felújítása több mint tíz évvel ezelőtt határidőre elkészült: akkor kapta a város egyik legnyugodtabb zugát biztosító galériáját, még régebben a belváros középiskoláiból, régi utcáiból verbuválódott olvasóközönségét. Ennek az utóbbinak ugyanis nem volt határideje, és nincs határidő a Szentpéteri kapuban, Hejőcsabán, Diósgyőrben, sehol arra, hogy ki, mikor iratkozik be a húszegynéhány fiókkönyvtár közül éppen abba, amelyik az illető városrész könyvtári ellátását szolgálja. A beírt olvasók száma már közel jár a húszezerhez (1979-ben egészen pontosan 16 700 volt), több mint 300 ezer magyar és idegen nyelvű könyvet, folyóiratot, hanglemezt kereshet ezekben a barátságos intézményekben az olvasó.

Nem voltak ezek a könyvtárak mindig ilyen barátságosak, nem voltak ilyen korszerűek (szabadpolcos rendszert, el-

különített, a kutatást is segítő zugokat, lemezhallgatási lehetőséget értek például ezen), és nem is volt ennyi könyvtára a hálózatnak. Hogy csak két létesítmény születésére emlékeztessék: sok esztendő utánajárásába, idegességébe, futkosásába került, amíg a régi diósgyőri leányiskola méteres falú műemléképületéből Petőfi-emlékkönyvtár néven a város egyik legszebb könyvtára lett. Még korábban kereskedelmi épületnek, sőt raktárepületnek szánt, többé-kevésbé jól tervezett házból alakították ki a szentpéteri-kapui József Attila Klubkönyvtárat. Beszélgettem a győri-kapui fiók könyvtárosaival, akik szomorúan magyarázták, hogy ehhez, a hetvenes években kiépült óriási összekötő városrészhez kevésnek érzik magukat, szűkösek a lehetőségeiket, s örültem az „Adysok”-kal, mikor átjutottak végre a diósgyőri villamosin túldalára. Jártam iskolában működő fiókkönyvtárakban, a város mind a négy kapujában, és kijebb is.

Tőlük, velük tanultam meg azt is: mit jelent, hogy a közművelődési könyvtáraknak nemcsak kölcsönzési, hanem „komplex” feladatuk is van. Sehol nem volt annyi jó író—olvasó találkozó, mint itt; s ha Reich Károly, Csohány Kálmán, Hincz Gyula azt mondták, hogy sokszorosan kötődnek Miskolchoz, akkor a József Attila Klubkönyvtár alagsori galériájában rendezett kiállításaira is gondoltak. A nagy kiadók, nagy nyomdák sem csak az éves vásárlási keretből megvett könyvek, az úgynevezett állománygyarapítás révén ismerik egyként az ország számtalan intézménye közül a Miskolci Városi Könyvtárat. Ismerik úgy is, mint műhelymunkájuk jó propagátorát, egy-egy szép kiállításuk szíves házigazdáját.

A városi könyvtár az idén húszéves: kerek évfordulón köszöntő illik, jókívánság. Ha jól ismerem az intézményt és az itt dolgozókat, akkor tudom is, hogy mit kell kívánni nekik. Új könyvtárat a Győri-kapuba, de az Avas-délre, ahol tízezer emberre egy kicsi szobájuk van csak, feltétlenül egy nagy intézményt; nem csökkenő beszerzési keretet, hogy szolgálni tudják a növekvő várost. Kívánok a drága képes albumokat soha meg nem nyírbáló olvasókat, a régiek mellé újabb barátokat. Újabb munkás húsz esztendőt.

(m a k a i)

Déli Hírlap, Miskolc

Mi legyen a katalógusokkal?

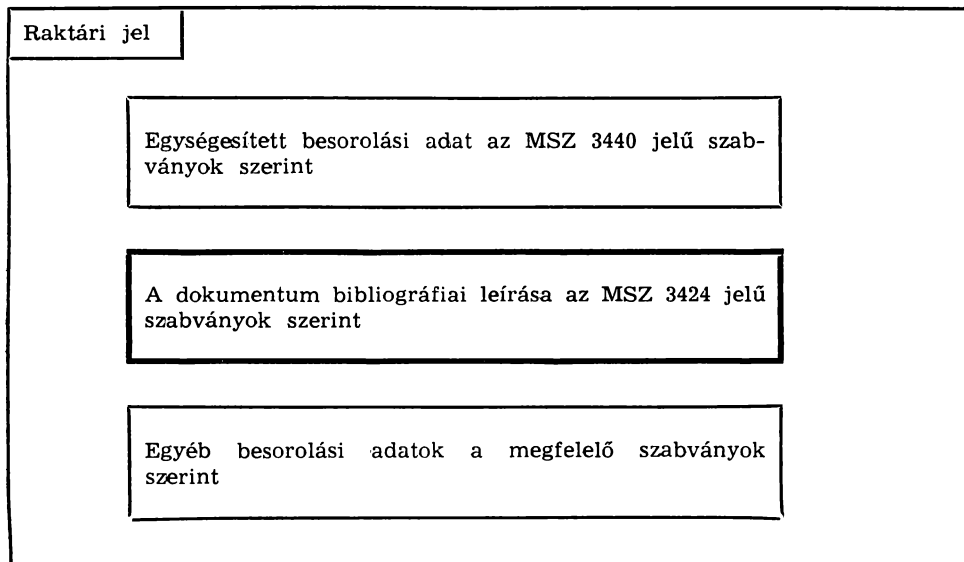
II.

AZ ÚJ FOGALMAK

Az előző cikkben (*Könyvtáros*, 1981/2. sz.) a katalogizálásban várható változásokról csak általánosságban esett szó, a továbbiakban viszont konkrétan foglalkozunk velük. Mivel a jövőben nemcsak dolgoznunk kell másképp, de meg is kell szoknunk, hogy másképp fejezzük ki magunkat, ezért új fogalmakat kell megismernünk, illetve a régieket kell másképp értelmeznünk. Kezdjük tehát terminológiai kérdésekkel.

A címléírás helyett napjainkban a *dokumentumleírás* kifejezést használjuk, mivel ez pontosabb: eddig sem csak a címet írtuk le. A dokumentumleírás jelenti magát a cselekvést és ennek eredményét is. Az eredménynek külön neve van: a *bibliográfiai* vagy *katalógustétel*, attól függően, hogy belőle bibliográfiát vagy katalógust szerkesztünk. A katalógustétel fizikailag katalóguscédulaként jelenik meg, olyan egység tehát, amelyből a katalógus épül.

Hogy milyen adatokat tartalmazhat egy katalógustétel, az ábra szemlélteti:

A dokumentumleírás (mint cselekvés) során először a dokumentumot azonosító adatokat kell leírni; ez az úgynevezett *bibliográfiai leírás*. Mivel a vele kapcsolatos fogalmak leírásával külön útmutató foglalkozik (*Kovács Ilona: A könyvek bibliográfiai leírása. Útmutató az MSZ 3424/1–78 tanulmányozásához. Bp. OSZK–KMK, 1980. 54 l.*), a részletekre nem térek ki. A bibliográfiai leírás vagy röviden *leírás* a katalógustétel törzse, amit ki kell még egészítenünk a katalógusban való elhelyezéshez és visszakereséshez szükséges ún. *besorolási adattal*.

A besorolási adatot vehetjük a leírásból (cím, személynév, testületi név, földrajzi név, azonosító szám stb.). Ha a leírásból vesszük, néha át kell alakítanunk. A leírásban ugyanis minden adat olyan formában szerepel, ahogyan a dokumentum hitelesnek minősített helyén (például a címodalón) található, s ez bizony sokféle lehet. Gondoljunk csak arra, mennyi változata lehet egy testület nevének vagy egy mű címének különböző kiadásai során, arról nem is beszélve, hogy egy-egy sze-

mélynevet kezdőbetűvel is szerepeltethetnek! Ha a besorolási adatot változatlanul vennénk át a leírásból, akkor a tételek a katalógus különböző helyére kerülnének, s egyazon szerző művei vagy egyetlen mű különböző kiadásai nem sorakoznának egymás után. A kiút: a besorolási adatok egységesítése. Az *egységesített besorolási adat* egy személy, testület vagy földrajzi hely nevét, egy mű címét mindig ugyanabban az alakban adja meg. Ezt az alakot az MSZ 3440 jelű szabványok határozzák meg.

Kötelező-e a leírásból vett besorolási adat egységesítése? Az előzőekből arra következtethetünk, hogy igen. Valóban, valamely személyt, földrajzi helyet és testületi nevet mindig ugyanazzal a névvel kell illetni, ha besorolási adatnak választjuk, és ez az egységesített név kell legyen.

A címet azonban nem mindig lesz kötelező egységesíteni; a most kidolgozás alatt álló alkalmazási szabvány rendelkezik majd arról, hogy milyen típusú katalógus és bibliográfia esetében kell, és melyiknél nem. Az egységesített címnek három fajtája van: az úgynevezett *eredeti cím*, az *átültetett cím* és a *megállapodásos cím*. Az eredeti címet azért nem teszik kötelezővé, mert egy közművelődési könyvtárban nem tekinthetjük másodlagosnak a nemzeti nyelvre fordított címet. Más a helyzet természetesen a nemzetközi cserében: ott csak az eredeti címnek lehet főszerepe.

A besorolási adat általában három elemből állhat:

vagy	Rendszó	egyéb elem	kiegészítő adat
	Rendszó	kiegészítő adat	egyéb elem

Legfontosabb része a *rendszo*. Ennek alapján helyezük el a katalógustételt a katalógusban, és ugyancsak ennek alapján keressük vissza. Előírás szabályozza, hogy a besorolási adatként leírt név vagy cím melyik eleme vagy elemeinek együttese a *rendszo*. (Nem véletlen, hogy többes számot is használtam, hiszen a *rendszo* nem szükség szerűen egyetlen szó, hanem a besorolási adat elsődlegessé minősített része.) Az *egyéb elem* legtöbbször a név vagy a cím szerves része, a *kiegészítő adat* pedig csak utólag íródik hozzá, és az a feladata, hogy az azonos alakú adatokat egymástól megkülönböztesse, vagy más tudnivalót áruljon el róluk.

A *rendszo*t a következőképpen választhatjuk ki:

Személynévnél a *rendszo* általában a családnév (összetett névnel a nevek együttese), egyéb elem pedig az egyéni név. Uralkodói és vallási neveknél például az egyéni név a *rendszo*, míg a megkülönböztető sorszám egyéb elem. Például:

Rendszó	egyéb elem	kiegészítő adat
Szacsavay	Imre	(1854—1939)
Bajcsy-Zsilinszky	Endre	(politikus)
Rendszó	kiegészítő adat	egyéb elem
Kálmán	(Magyarország: király),	I., Könyves
János	(pápa),	XXIII.

Földrajzi nevek esetében a *rendszo* a név egésze (ha az egységesített név a rövidebb alak, akkor az), egyéb elem például a helység név mellett a városrész neve, s kiegészítő adat lehet például az országnév mellett az államforma, vagy földrajzi név mellett a hely típusa. Például:

Rendszó	egyéb elem	kiegészítő adat
Budapest.	XIV. kerület	—
Franciaország	—	(királyság)
Zala	—	(megye)
Zala	—	(folyó)
Borsod-Abaúj-Zemplén	—	—
Egyesült Államok	—	—

Testületi névnél a név egésze, s ha ez összetett név, akkor a nevek együttese a rendszó. Nem egyenrangú testületeknél a főlérendelt név a rendszó, az alárendelt név az egyéb elem, a testület működési helye pedig kiegészítő adat. Például:

Rendszó	egyéb elem	kiegészítő adat
Országos Közegészségügyi Intézet	—	(Budapest)
Nemzetközi Számítástechnikai és Tájékoztató Központ	—	(Budapest)
Rendszó	kiegészítő adat	egyéb elem

Magyar Tudományos Akadémia	(Budapest),	Irodalomtörténeti Intézet
----------------------------	-------------	---------------------------

A besorolási adatban levő cím lehet egyszerű vagy összetett. Ha a cím egyszerű, ez lesz a rendszó, s ha összetett, akkor a közös cím. Kiegészítő adat vonatkozhat például a fordítás nyelvére vagy a tartalom változására. Például:

Rendszó	egyéb elem	kiegészítő adat
222 új magyar vers	—	—
VITUKI Közlemények	—	—
Biblia.	Ószövetség. Énekek éneke	(magyar)
Kis magyar néprajz	—	(átd.)

A katalógustételnek van egy sajátos, hogy úgy mondjam, csonka alakja, az úgynevezett *utalás*. Csonkának mondtam, mivel csak besorolási adatot tartalmaz, mégpedig mindig kettőt. Az utalás elvezeti az olvasót az egységesítés során mellőzött besorolási adatról az egységesítettre (például Verne Gyuláról Jules Verne-hez). Ebben az esetben az utalást tartalmazó tételt (*egységesítő utalónak* nevezzük. Az utasítást a *lásd* szó adja, egyéb kifejezés a besorolási adatokon kívül nem szerepel-tethető. Ha mégis szerepel, akkor ezt az utalót a szabvány *magyarázó-utalónak* nevezi, éppen mivel a *lásd-on* kívül más is szerepel rajta, például a *még* szó vagy az *1919 előtt lásd* stb. Az ilyen utaló azt mondja meg, hogy a besorolási adatnak még milyen változatai léteznek, amelyeknél ugyancsak találhat az olvasó számára érdekes tételt.

A személynév típusú besorolási adatoknál magyarázatos utaló nem készíthető, még akkor sem, ha a személy működése során több nevet használt, vagy nevét különböző alakban használta. E *névváltozatok* közül egyet — a szabványnak megfelelően — ki kell választani, és a többiről erre az egyre kell utalni. Jó példa erre az *álnév*. A szabály itt az, hogy arra az egyetlen változatra kell utalni, amelyiken az író írt (például Tass József lásd Babits Mihály; de: Szabó Sándor lásd Sándor bácsi). Más a helyzet a földrajzi nevekénél. A névváltozatokról itt is egységesítő utalóval utalunk a kiválasztott formára, de a *névváltozásnál* ez az egységesítés már nem engedhető meg. Ha például egy helység az országhatár megváltozása miatt más országhoz került, és ennek következtében neve is megváltozott, akkor csak magyarázatos utalóval kapcsolhatjuk össze a változatokat (például: Eperjes 1920 után lásd Prešov; Prešov 1920 előtt lásd Eperjes). Valószínű, hogy hasonlóképpen kell majd eljárni a testületi név változatai és változásai esetében is. Az egységesített testületi név az eredeti nyelvű, hivatalos alak lesz (ha a szabvány megjelenik), és egységesítő utalót csak az azonos időben használt változatokról lehet írni, míg magyarázatos utalót a különböző időben élő változatokról.

A kétfajta utalót azonban nem mindig könnyű megkülönböztetni egymástól. Az említett eperjesi példánál azt mondtam, hogy a két névről egymásra magyarázatos utalót írhatunk, mivel a *lásd* szón kívül az is szerepel, hogy „1920 előtt”. Ha azonban azt tekintem, hogy 1920 után minden Eperjest Prešovra kell egységesíteni, 1920 előtt pedig minden Prešovot Eperjesre, akkor itt valójában kétirányú egységesítő

utakról van szó. Vegyük másik példának Pozsony esetét. 1919 előtt Pozsonyra egységesítjük, 1919 után Bratislavára. Létezik még egy névváltozata: Pressburg. Mivel Pozsony Ausztriához nem tartozott, Pressburgra sohasem egységesíthetjük, tehát Pressburgról mindig utalnunk kell valamelyik egységesített névre. Nyilvánvaló, hogy ez egységesítő utaló. Ámde az utalóra azt kell írunk, hogy „Pressburg 1919 előtt lásd Pozsony, 1919 után lásd Bratislava”, ez pedig jóval több, mint a pusztán „lásd” szócska, tehát magyarázó utalónak is kell minősítenünk. Hasonló a helyzet, valahányszor több egységesített névvel kell dolgoznunk.

A probléma azonban nem komoly. Nyilvánvalóan abban gyökerezik, hogy az utalót egyszer funkciója, másszor pedig formája szerint határoztuk meg, ahelyett, hogy vagy az egyik, vagy a másik kizárólagos használata mellett döntöttünk volna. Talán szerencsésebb lett volna, ha a szabványban az „egységesítő” helyett „alárendelő” utalóról beszéltek volna, a „magyarázó” helyett pedig „mellérendelő”. Világos azonban a két utaló közti különbség, ha az eredményt tekintjük: az egységesítő utaló mögött soha sincs karton, a magyarázó után viszont mindig van. Az egész kis elmélkedésnek egy haszna bizonyosan volt: *aki követte, megtanulta, mi az utaló.*

Ezzel a végére is értem azoknak a fogalmaknak, amelyekkel elmondhatjuk, mi lesz a katalógusokkal.

Varga Ildikó

Kérdezz — felelek

Egy megyei könyvtár igazgatója kérdezi a szakalkalmazottak munkaköri pótszabadságáról:

„Intézményünk a közművelődési intézmények dolgozóinak munkabérieről szóló 4/1977. (VII. 27.) KM—MüM számú együttes rendelet 4. számú mellékletének rendelkezése alapján a „B”-kategóriába tartozik. Ismerjük a Művelődésügyi Közlöny 1978. évi 23. számában közzétett, a közművelődési intézmények dolgozóinak munkaköri pótszabadságáról szóló közleményt. Nem vagyunk azonban bizonyosak abban, hogy a közleményben foglaltak alapján a könyvtár szakalkalmazottai közül — a pótszabadság mértékének megállapítása szempontjából — kiket kell tudományos munkakört betöltő dolgozóknak tekinteni. Kiket illet meg tehát naptári évenként 12 és kiket 6 munkanap pótszabadság? Kérem erre vonatkozó szíves válaszukat.”

Válasz:

A közművelődési intézmények dolgozóinak a munkakör alapján járó pótszabadságot 1980. január 1-től kezdve nem a levéllíró által említett közlemény, hanem a Művelődésügyi Közlöny 1980. évi 9. számában közzétett 3/1980. (IV. 4.) KM számú rendelet 3. számú mellékletében foglaltak alapján kell megállapítani. Ennek megfelelően a „B”-kategóriába tartozó megyei könyvtárak tudományos munkakört betöltő szakalkalmazottai, tehát a 3521—3526 kulcsszámú munkakör I. és II. képesítési fokozatába soroltak részére naptári évenként 12, a 3527 kulcsszámú munkakör I. és II. képesítési fokozatába soroltak részére pedig 6 munkanap munkaköri pótszabadság jár. Az említett könyvtárak nem tudományos munkakört betöltő szakalkalmazottai, tehát a 3523—3527 kulcsszámú munkakör III. és IV. képesítési fokozatába soroltak részére 6 munkanap pótszabadság jár. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a 48/1979. (XII. 1.) MT számú rendelet (Mt. V.) 51. §-ának (1) bekezdése értelmében a pótszabadság általában csak egyféle címen jár. Ha a dolgozó egyidejűleg többféle címen jogosult pótszabadságra, őt a kedvezőbb mértékű pótszabadság illeti meg.

Szerkesztői üzenet

Szakmai kiadványok terjesztése iránt érdeklődő több olvasónknak: Az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ kiadványai közvetlenül az intézettől nem szerezhetőek be, mivel a KMK nem foglalkozik kiadványainak terjesztésével. A megrendeléseket a *Népművelési Propaganda Irodához* (Bp. XIII., Kartács u. 24—26., irányítószám: 1139), illetve a *Könyvértékesítő Vállalat Könyvtárellátó főosztályához* (Bp. XIII., Visegrádi u. 62. Pf. 204. irányítószám: 1391) kell küldeni.

Eszperantó fiókkönyvtár Gyulán

A gyulai eszperantó fiókkönyvtár 1980. január elsején alakult meg. Állományának nagy részét a *Mogyoróssy János Városi-Járási Könyvtár*ban levő, korábban elheverőnek számító könyvek alkották. Az alapítás óta eltelt egy esztendő néhány olyan következtetésre ad alkalmat, amely talán segíthet abban, hogy az országban található eszperantó nyelvű klubok vagy körök könyvtáira több figyelmet fordítsanak a könyvtárosok.

Könyvcentrikus mozgalom

Az eszperantó mozgalomnak már indulása pillanatában érdeklődése középpontjában állt a könyv. Ezt a mozgalmat *L. L. Zamenhof* varsói orvos indította útjára egy kis füzettel, amely oroszul jelent meg 1887-ben Varsóban, majd ugyanabban az évben lengyelül, franciául és németül is napvilágot látott. 1895-ig 75 mű jelent meg eszperantóul. 1912-ben az eszperantó könyvkiadás már az 1989. számú kötetnél tartott. 1969-ben jelent meg a 38 518. kötete, a 70-es évek végéig pedig a kiadványok száma a 43 000 fölé emelkedett.

Abszolút számokkal mérve az eszperantó nyelvű könyvkiadás talán nem tűnik nagyknak. De figyelembe kell venni azt is, hogy hosszú időn keresztül Európában adták ki az eszperantó nyelvű könyvek zömét, és csak a második világháború után lendült fel a japán, a vietnami, kínai, brazil eszperantó könyvkiadás. A két világháború közötti időszak egyáltalán nem kedvezett az eszperantó nyelvű könyvek kiadásának. Az akkori nagyhatalmak, mint ismeretes, különböző politikai alapon ugyan, de valamennyien eszperantó ellenesek voltak.

Az 1954-es montevideói UNESCO közgyűlésnek az eszperantó melletti állásfoglalása segített feloldani a régi ellenérzést az eszperantóval szemben, amely nemcsak a mozgalom terjedését gátolta, hanem törvényszerűen a könyvkiadást és a könyvtári állományok fejlesztését is károsan befolyásolta.

A legnagyobb könyvállománnyal, 33 ezer kötettel, a Brit Eszperantó Szövetség könyvtára rendelkezik. A Kirill és Metód bolgár nemzeti könyvtár 11 500 kötetet őriz. A bécsi Hofburgban levő Nemzetközi Eszperantó Múzeum 14 ezres állományú, az Egyetemes Eszperantó Szövetség rotterdami könyvtárában pedig 10 ezer kötet található. A sokkal kisebb, de mégis számottevő gyűjtemények közül érdemes megemlíteni a prágait (4700 kötet), az ottawait (3500), a bolognait (3 ezer), a tokióit (3 ezer), valamint az amszterdami egyetemi könyvtár 2800, a Berlieni Állami Könyvtár (NDK) 2800, a szegedi Somogyi Könyvtár 2500 kötetes gyűjteményét. Ezzel természetesen még nem soroltuk fel az összes könyvtárat, ahol eszperantó nyelvű könyveket őriznek. Magyarországon például az utóbbi években különösen erőteljesen fejlődik a Gorkij Könyvtár eszperantó nyelvű könyvállománya.

Az 1980-as adatok szerint 120 eszperantó könyvtár, illetve eszperantó múzeum működik a világon.

Könyvadományokból létesült

A gyulai eszperantó fiókkönyvtár a maga mintegy 550 kötetével nem tartozik a jelentősek közé. De annak következtében, hogy szervezett keretek között működhet, támogatást kap, valószínűleg a jobbak közé sorolható, főleg ami a forgalmát illeti. Kialakulását feltétlenül elősegítette az a kedvező háttér, ami már a két világháború között is megvolt Békés megyében. Az eszperantó mozgalom 1934-ig legális, később illegális keretet adott itt a kommunista mozgalomnak. 1945-ben Gyulán jelent meg az első eszperantó nyelvű havi folyóirat. 1956 után minden városban alakultak eszperantó csoportok, Gyulán pedig hamarosan megkezdte működését a

nyári eszperantó egyetem, amely azóta is Békés megye egyetlen, rendszeres nemzetközi rendezvénye.

A könyvtár alapját a városba látogatók könyvadományai vetették meg, a 70-es években azonban vásárlásokra is sor kerülhetett. Az égető helyhiány miatt viszont volt idő, amikor komolyan szóba került az állomány felosztása. 1973-ban a gyulai 1. sz. Általános Iskola eszperantó tagozatos iskola lett, ahol felmenő rendszerben tanulják a gyerekek az eszperantó nyelvet. A könyvtárban levő könyveket a felnőtteken kívül igyekeztek használni az iskolai tanulók is. A szerencsés véletlen segítette abban, hogy az iskola vezetősége egy önálló kis helyiség átadásával végül is megteremtse a fiókkönyvtár alapját. A kapott helyiséget több üzem dolgozói társadalmi munkával hozták rendbe. 1980-ban a vásárlással történt gyarapításhoz ajándékok is járultak — elsősorban belföldi eszperantisták jóvoltából.

A fiókkönyvtár az eszperantó csoportokat, tanfolyamokat is ellátja a működésükhöz szükséges könyvekkel. Mivel az eszperantó nyelvű könyvek drágák, nagy részük valutáért kerül Magyarországra, az olvasóhoz való eljuttatásukban mind fontosabb szerepet játszik a könyvtár.

A Békés megyei Eszperantó Bizottság a könyvtárnak mintegy ezer, különböző folyóiratszámot adományozott, ezek rendszerezése most folyik. Folyóirat-állományunknak köszönhető, hogy több egyetemi szakdolgozathoz tudunk segítséget nyújtani. Ebben is előrelépésre számíthatunk 1981-től kezdve. A városi-járási könyvtár a fiókkönyvtár számára tíz folyóiratra fizetett elő, ezek a szocialista országokban jelennek meg. De ugyancsak itt olvasható az Egyetemes Eszperantó Szövetség, az UEA lapja, az *Esperanto*, a mozgalom ismert lapja, a *Heroldo de Esperanto*, valamint a *Monato* című magazin is.

1980 szeptemberében végleges helyére költözött a fiókkönyvtár, ezáltal megindulhatott a könyvtárközi kölcsönzés is, amelyet nagyban segítene, ha könyvjegyzékeket küldhetnénk az érdeklődőknek.

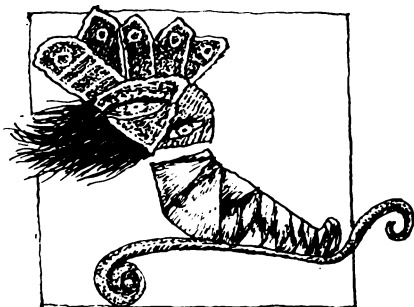
Tapasztalatból tudom, hogy az országban működő mintegy száz eszperantó klub közül is jó néhánynak van nagyon szép könyvtára. Ezek azonban gyakran helyhiánnyal, olykor pedig meg nem értéssel is küszködnek. Tanúja voltam, miként került a MÉH-be egy több száz kötetes magánkönyvtár. Ezért ajánlatos volna, ha a könyvtárak — ahol erre igény van — gondozásba vennék az eszperantó klubok könyvtárát: talán még gyarapításukról is gondoskodni tudnának.

A gyulai fiókkönyvtár életképességét elsősorban az adja meg, hogy helyisége olyan iskolában van, ahol mintegy 240 tanuló tanul eszperantót. Szótárakkal, tankönyvekkel és kézikönyvekkel, valamint könnyebb olvasmányokkal gyorsan el tudja látni a tanulókat.

A helyi (megyei, területi) eszperantó mozgalom elég jelentős ahhoz, hogy tagjaira számítani lehessen, mint olvasókra. Békés megyében minden eszperantó csoportnál van egy megbízottunk, aki évente 2—3 alkalommal a tagok igényeinek megfelelő könyveket kiviszi a csoportokhoz, illetve cseréli a kiadott műveket. Ugyancsak általuk értesülünk arról is, hogy milyen könyvet vásároljunk.

Gyarmathy Zsolt

a gyulai eszperantó fiókkönyvtár könyvtárosa

A szakszervezeti könyvtárosok első nemzetközi konferenciája

A múlt év őszén Prágába hívta össze a Csehszlovák Szaktanács (ROH) a szakszervezeti könyvtárosok első nemzetközi konferenciáját. E tanácskozáson a vendéglátókon kívül részt vett a bolgár, a magyar, az NDK-beli, a román és a szovjet szakszervezetek könyvtárosainak küldöttsége is.

A cél és a feladat kettős volt: az elveken kívül megismerni egymás mindennapi tevékenységét is, és megtanulni, ha úgy tetszik, eltanulni egymástól azt, amit ki-ki a maga körülményei között a siker reményében alkalmazhat. És legalább ilyen nagy hangsúlyt kapott annak bemutatása, hogy a képviselt országokban a szakszervezeti könyvtárak milyen helyet foglalnak el, és milyen szerepet játszanak a szakszervezetek nevelő tevékenységében, illetve mekkora részt vállalnak az országos kulturális-művelődési programok egészéből.

Mind a magyar delegáció, mind a társküldöttségek tagjai egyetértettek abban, hogy tulajdonképpen valamennyien „egy cipőben járunk”, örömeink és gondjaink, eredményeink és kudaraink csaknem megegyeznek, de legalábbis hasonlóak. Mint ahogy elkötelezettségünk is azonos: a legkorszerűbb módszerek alkalmazásával — a technikaiakkal is — mindent megtenni azért, hogy segítséget nyújtsunk korunk emberének a szocialista munkássá válás folyamatában.

Amit mi, magyarok egy kicsit irigyeltünk: a küldöttségek beszámolóiból úgy tűnt — különösen a cseh, a szovjet, a román és a német példából —, hogy náluk a szakszervezeti könyvtárak szorosabb és rendszeresebb kapcsolatban állnak a kiadókkal, sőt magukkal az alkotókkal is. Erre a kapcsolatra azután nemcsak alkotások, könyvek, de a rendezvények egész sora is épül, olyanok, amelyek tartalmasabbnak tűnnek a nálunk szokásos író-olvasó találkozónál. Vagy: a miénknél korszerűbbnek látszik az a kapcsolatrendszer is, amely a szakszervezeti, illetve a szakkönyvtárak között alakult ki Csehszlovákiában és a Szovjetunióban. Nem csupán arról van szó, hogy összehangolják a könyvek és a folyóiratok beszerzését, s így módon takarékosabban gazdálkodnak, de a dokumentumok hasznosításában is szorosan együttműködnek: a propagandában, a tájékoztatásban és a kölcsönzésben egyaránt.

És sorolhatnánk tovább is a példákat, de helyette inkább arról szólnánk, mit kezdett el, és mit adott nekünk, szakszervezeti könyvtárosoknak a prágai konferencia. Mindenekelőtt az *együttgondolkodás* lehetőségét és igényét. Azt, hogy munkánk gyakorlatában a hitt vagy vélt igazunkat másutt és másoknál is megerősítve lássuk, illetve tévedéseinket levetkőzzük, korszerűtlenné vált módszereinket elvessük. Politikai és szakmai eligazodási szükségünket egyaránt segítette ez a konferencia, s a munkánk értelmébe vetett hit megerősítését is szolgálta. (S. J.)

Hírek

OKTATÁSI-TOVÁBBKÉPZÉSI SZAKMAI ÁLLANDÓ BIZOTTSÁGOT hozott létre a Művelődési Minisztérium könyvtári osztálya az egyetemi és főiskolai fősztállyal egyetértésben. A bizottság feladata a könyvtárosképzés és továbbképzés tartalmára vonatkozó koncepció kidolgozása, továbbá a tanácsadás más oktatási kérdésekben is a minisztérium illetékes szakrészlegei számára. A bizottság első — januári — értekezletén a munkaprogramot vitatta meg. (K.)

AZ IFJÚSÁG MŰVELŐDÉSÉÉRT címmel a nemzetközi gyermekév alkalmából, 1979-ben két évre szóló pályázatot hirdetett meg a Pest megyei Tanács VB művelődésügyi osztálya, valamint a Pest megyei Művelődési Központ és Könyvtár a közoktatási és a közművelődési intézmények tervszerű együttműködésének elősegítése céljából. A pályázatokat két fordulóban bírálták el. A Pest megyei könyvtárhálózatból benevezett könyvtáraknak a bíráló bizottság az 1980. december 8-án rendezett ünnepségen egyéni és kollektív díjakat osztott ki: 20 ezer forintos intézményi II. díjat nyert a Maglódi Nagyközségi Könyvtár, 10 ezer forintos III. díjat az Albertirsai Nagyközségi Könyvtár. Ugyancsak 10 ezer forintot nyert kollektív első díjként az Üllői Nagyközségi Könyvtár és az Üllői Altalános Iskola közössége, 5—5 ezer forintos kollektív második díjat a Csepel Autógyár szakszervezeti könyvtárának és a Nagykáta Nagyközségi-Járasi Könyvtárnak a közössége. A két ezer-ezer forintos harmadik díjat a Biatorbágyi Nagyközségi Könyvtár és a Dunabogdányi Községi Könyvtár érdemelte ki. A díjazott pályamunkákból könyvtári módszertani kiadvány megjelent-

tését tervezi a Pest megyei Művelődési Központ és Könyvtár. (K. M.)

ÉLETÉNEK 57. ÉVÉBEN VÁRATLANUL ELHUNYT DISKAY LENKE grafikusművész, akit elsősorban a könyvkultúrától elválaszthatatlan exlibris-művésze révén ismertek a könyvtárosok, mivel könyvjegyeit szívesen mutatta be a könyvtárakban is. Fametszeti kisgrafikáit itthon és külföldön egyaránt rendkívüli megbecsülés övezte. Az elmúlt évtizedek hazai és nemzetközi tárlatain számos elismerést kapott, ezek közül is kiemelkedik a dániai Helsingörben 1972-ben rendezett exlibris-kongresszus I. díja. Munkásságát a Könyvtáros 1978. évi 8. száma is ismertette és méltatta. (A.)

CSAKNEM 200 NÉGYZETMÉTERES alapterületű könyvtárat avattak január 20-án a Csepel-Királymajori lakótelep szolgáltató házában. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 30/3. számú fiókkönyvtáraként működő új intézmény felnőtt- és gyermekrészlegében, valamint olvasóteremben 7 ezer kötetes induló állomány várta a környező lakóterületről és a három közeli iskolából az érdeklődőket, akik közül már az első kölcsönzési napon több mint százan iratkoztak be a könyvtár olvasótáborába. A könyvtárban rövidesen lehetővé válik a zenehallgatás, és a könyvtárosok megszervezik a kismamák klubját is.

MEGHALT JOOS FERENC, a legidősebb magyar könyvtáros. 1958-tól 1969-ig főkönyvtárosi beosztásban, helytörténészként dolgozott a Kecskeméti Megyei könyvtárban; tiszteleti tagja volt a Kátóna József Társaságnak, kitüntették a Kecskeméti

városáért emlékéremmel és a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Bugát Pál emlékérmével. **Életének 91. évében, 1980. december 24-én hunyt el Kecskeméten...**

MEGALKOTTA TÖRZSGÁRDA-SZABALYZATÁT a közelmúltban a Nyíregyházi Megyei Könyvtár. Az első törzsgárda-jutalmazásban hat dolgozó részesült, közülük *Somogyi Jolán* tudományos főmunkatárs 30, *Tóth Andrásné* feldolgozó könyvtáros 25, *Czirják Jánosné* gyermekkönyvtáros és *Salamon Pál* gépkocsiveető 20—20 éve dolgozik a könyvtárban. (Zs. L.)

A BÉKÉS MEGYEI KÖNYVTÁRÉPÍTÉSI AKCIÓN keretében két újabb falusi könyvtárkorszerűsítés fejeződött be a közelmúltban. A köröstarcsai könyvtár alapterülete 80-ról 180 négyzetméterre nőtt, és épületet közművesítették; a kétegyházi könyvtár alapterülete pedig csaknem háromszorosára, 55 négyzetméterről 165-re bővült. Mindkét könyvtárban gyermekrészleg és zenei részleg is berendeztek. A köröstarcsai könyvtárt december 18-án *Vámos László*, a megyei tanács művelődésügyi osztályának vezetője, a kétegyházati pedig január 19-én dr. *Csende Béla* osztályvezetőhelyettes adta át a község lakosságának.

JANUÁRI ÉRTEKEZLETI NAPTÁR: 13. A Magyar Könyvtárosok Egyesületének 1980. évi küldöttközgyűlése Budapesten, a Semmelweis teremben; 27—28. A tanítóképző főiskolák közművelődési tanácskeinek szakmai tanácskozása a Jászberényi Tanítóképző Főiskolán; 28. Az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ mellett működő, újjáalakított országos propaganda-bizottság tanácskozása a Váci Városi-Járasi Könyvtárban.

Magyar könyvtár és könyvkiállítás Rómában

Bizonyára kevesek — csak a Rómában járt magyar ösztöndíjasok és az olasz—magyar kapcsolatokkal foglalkozó kutatók körében ismert az a tény, hogy az „Örök Városban”, a Római Magyar Akadémián immár több évtizede magyar könyvtár működik. Az 1979 márciusában befejezett épület-rekonstrukció visszaadta régi fényét a via Giulia 1. szám alatti *Palazzo Falconierinek*, mely 1927 óta ad otthont a Római Magyar Akadémiának. A felújításról részletesen beszámolt a hazai sajtó, a rádió, a televízió, de kevés szó esett a könyvtárról, amelyre pedig jogosan lehetünk büszkék, hiszen méltóképpen veszi föl a versenyt a Rómában működő más külföldi kulturális intézetek könyvtáraival.

A Római Magyar Akadémia, így a könyvtár története is 1892-re nyúlik vissza, amikor az akkor Rómában élő kiváló történész és mecénás, *Fraknoi Vilmos* megalapította a Magyar Történelmi Intézetet és a Magyar Művészházat, majd saját könyvtárát az egyetemes célok szolgálatába állította. A *Patty Károly* irodalomtörténész és nyelvtudós nevéhez fűződő újabb adomány révén az addig főleg történelmi és vallástörténelmi jellegű állomány gazdag anyaggal egészült ki. Az 1927-es épületvásárlás után a korábbi intézetek átköltöztek a neves *Borromini* építette Falconieri palotába, Róma történelmi városközpontjába; megteremtődtek tehát azok a kedvező körülmények, amelyeket az immár tudatos és összehangolt könyvtári munka nem nélkülözhetett.

Az elmúlt több mint fél évszázad alatt a Római Magyar Akadémia könyvtára folyamatosan gazdagodott, gyűjtőköre egyre bővült, és az intézmény elsődleges kutatóbázisává vált a magyar történelemmel, irodalom- és nyelvtudományokkal, művészettörténettel, társadalomtudományokkal stb. foglalkozó olasz kutatóknak, továbbá mindazoknak, akik Itáliában Magyarországgal kívántak vagy kívánnak megismerkedni, foglalkozni. A könyvtári munka rendkívül fontos részét képezte és képezi azoknak a könyveknek, kiadványoknak a gyűjtése, amelyek az olasz—magyar kapcsolatokkal foglalkoznak, akár olasz, akár magyar kutatók e munkák szerzői. A folyamatos gyűjtés eredményeként így a Római Magyar Akadémia könyvállománya az olaszországi hungarika-kutatás bázisává vált.

A műemléki rekonstrukció során új, önálló helyiségekbe költözött a könyvtár, s ez nem csupán elhelyezési, hanem szervezeti változást is eredményezett, mert az új helyen a modern berendezések alkalmazásával egyidejűleg a korszerű könyvtári rendszer kialakítását is megoldhattuk. A külföldi intézetek könyvtárainak szakmai felügyeletét ellátó Kulturális Kapcsolatok Intézetének és az Országos Széchényi Könyvtár munkatársainak segítségével, *dr. Ferenczy Endréné* irányításával viszonylag rövid idő alatt, 1979-ben elvégeztük az állomány régóta esedékes revízióját és feldolgozását, új, a tizedes osztályozáson alapuló katalógust alakítottunk ki, amelylyel az olasz könyvtári szakemberek elismerését is kivívtuk.

Könyvtárunk ma öt helyiségből áll. Ezek: iroda és katalógus-szoba, kézikönyv- és folyóirat-olvasóterem, magyar és világirodalmi olvasóterem (szabadpolcos rendszerrel), két raktárhelyiség. E raktárakban a könyveket folyószámos rendszerben tároljuk, és így megfelelő szabad térrel is rendelkezünk a további gyarapodás számára.

A könyvtár, amelynek állománya jelenleg körülbelül 12 ezer kötet könyv és 1900 kötet folyóirat, ma Olaszországban a legnagyobb hungarika-gyűjtemény. Nagy része magyar nyelvű, de nagy az olasz, a latin, a francia és az angol nyelvű könyveinek száma is.

Az olvasók körét elsősorban az olasz, főleg a római értelmiség, egyetemi ifjúság

alkotja, de könyvtárunk nyitva áll minden érdeklődő előtt, aki bármilyen céllal szeretne hozzájutni Magyarországra vonatkozó információkhoz.

Éppen a további érdeklődés felkeltése és az olvasók körének kiszélesítése céljából rendeztük meg — a Széchényi Könyvtár és a római *Biblioteca Nazionale Centrale Vittorio Emanuele II.* jó kapcsolatára támaszkodva — 1980. december 18. és 1981. január 15. között a római nemzeti könyvtár kiállítási termében a *magyar könyvtörténeti és nyomdatörténeti kiállítást*, amely a Római Magyar Akadémia könyvtári állományából 377 könyvvel mutatta be a témából rendelkezésünkre álló gazdag anyagot. A 21 tárlóba csoportosított témakörök közül a legfontosabbak: Régészeti emlékek a római korból, a Kárpát-medence térségéből; Magyarország története; Középkori kódexek és diplomák; Magyar könyvtárakban őrzött kódexek és kéziratok; Mátyás király könyvtára; A humanizmus könyvkultúrája Magyarországon; A magyarországi könyvkiadás kezdete; A magyar irodalom története; Nagy magyar írók, mai magyar irodalom; Gyermek- és ifjúsági irodalom; Gábor Dénes Nobel-díjas tudós hagyatéka; Magyar irodalomtörténeti repertóriumok, enciklopédiák, bibliográfiák; Magyar tudományos periodikák; Nyelvészet; Művészettörténet; Magyar művészek, népművészet; Magyar—olasz történelmi kapcsolatok; Magyar—olasz kulturális és tudományos kapcsolatok; Magyar—olasz irodalmi kapcsolatok; A Római Magyar Akadémia publikációi; a Római Magyar Akadémia ösztöndíjasainak publikációi.

A kiállítás megnyitóján *dr. Szita János* nagykövet jelenlétében *dr. Merényi Ferenc*, az RMA igazgatója és *dr. Diana La Gioia*, a római nemzeti könyvtár gyarapítási osztályának vezetője mondott beszédet, hangsúlyozván az esemény jelentőségét. A megnyitó szépszámu közönsége előtt a kiállítás sikert aratott, de véleményünk szerint még fontosabb, hogy a rendkívül szép, modern, körülbelül ötmillió kötetes római központi könyvtár látogatói információkat szereztek könyvtárunk működéséről és látogathatóságáról.

Természetesen soha nem lehetünk elégedettek elért eredményeinkkel, mert a könyvtár a maga módján élő alkotóműhely. Ezért tovább kívánjuk folytatni a tradíciók ápolását, s a könyvtári munka révén kívánunk hozzájárulni a szocialista magyar kultúra minél szélesebb körű olaszországi megismertetéséhez.

Halász Ferenc

Pótlások a lexikonokhoz az 1980. évről

Összeállításunk ugyanolyan rendszerű, mint a Könyvtárosban 1980 márciusában megjelent előzménye. Mivel a sajtó gyakran mellőzi a halálozás pontos helyének és napjának megjelölését, sok esetben mi is kénytelenek vagyunk körülbelüli adatot adni: a megjelenés előtti nap dátumát, illetve a föltételezett helyet kérdőjellel. Néhány adathál azonban csak határnapot tüntethetünk föl „előtt” megjegyzéssel; a halálozás helyeként pedig — adat híján — a tágabb környezetet, országot, tájegységet nevezük meg.

Mivel adataink az 1980. évre vonatkoznak, az évszámot nem jelöljük, csak a hónapot és napot tüntetjük föl arab számokkal.

RÖVIDÍTÉSEK

†	Halálozás
BB	Balázs Béla-díj
BL	Biológiai lexikon. 1975—1978.
EF	Erkel Ferenc-díj
ÉM	Érdemes Művész
FL	Fotólexikon. 1963.
HKI	A huszadik század külföldi írói. 1968.
JA	József Attila-díj
JM	Jászai Mari-díj
KBL	Koegler, Horst: Balett lexikon. 1977.
KD	Kossuth-díj

KK Ki kicsoda? 3., átd. kiad. 1975.
 KKZÉ Ki kicsoda a magyar zenei életben? 1979.
 KL Kislexikon. 1968.
 KM Kiváló Művész
 LF Liszt Ferenc-díj
 MIL Magyar irodalmi lexikon. 1963—1965.
 MINL Mindenki kislexikona. 1974.
 MKL Művészeti kislexikon. 1973.
 ML Művészeti lexikon. 1965—1968.
 MM Munkácsy Mihály-díj
 MML Munkásmozgalom-történeti lexikon. 2., jav., bőv. kiad. 1976.
 MTA A Magyar Tudományos Akadémia almanachja. 1976.
 NKL A Nobel-díjasok kislexikona. 1974.
 NL Néprajzi lexikon. 1977—1980.
 OL Orvosi lexikon. 1967—1973.
 PL Pedagógiai lexikon. 1976—1979.
 SZKL Színházi kislexikon. 1969.
 SZOT SZOT-díj
 TTL Természettudományi lexikon. 1964—1968.
 TTL7 Természettudományi lexikon. 7., kiegészítő kötet. 1976.
 ÚFL Új filmlexikon. 1971—1973.
 ÚML Új magyar lexikon. 1959—1962.
 ÚML7 Új magyar lexikon. 7., kiegészítő kötet. 1972.
 VKE Világirodalmi kisenciklopédia 1976.
 VL Világirodalmi lexikon. 1970—1979.
 ZL Zenei lexikon. 1976.

KIEGÉSZÍTÉSEK

Agárdi Gábor KM KK, MINL, SZKL, ÚFL, ÚML7
 Allon, Jigal † Tel Aviv, 2. 29. KK
 Alvarez, Arnedo Jeronimo † Buenos Aires, 6. 12. KK
 Amendola, Giorgio † Róma, 6. 5. KK, MML
 Andersch, Alfred † Berzona (Tessin), 2. 21. HKI, KK, ÚML, VKE, VL
 András Endre Béla † Bp. 2. 21. ZL
 Avar István KM KK, MINL, SZKL, ÚFL
 Bálint Sándor † Bp. 5. 10. NL
 Balogh István KM, KK, MKL, ML
 Balogh Zsuzsa JM, ÚFL
 Bángyörgyi Károly † Debrecen, 9. 29. SZKL
 Barsy Srolta † Bp. 4. 23? ÚML7
 Barta Mária ÉM SZKL
 Barthes, Roland † Párizs, 3. 26. KK, VL
 Basilides Sándor † Bp. 5. 22. ML
 Békés András KM KK, MINL, SZKL
 Benedek Árpád ÉM SZKL
 Besenyei Miklós † Bp. 2. 15. KK
 Borbás Tibor MM MKL
 Boros István † Pécs, 6. 16? ÚML
 Boussac, Marcel † Chateau de Mivoisin, 3. 21. KK
 Böhm, Siegfried † Berlin, 5. 5. KK
 Breitbach, Joseph † München, 5. 9. KL
 Brosio, Manlio † Torino 3. 14. KK, ÚML7
 Bruckner Győző † Bp. 3. 8. KK, KL, MINL, MTA, TTL, ÚML
 Bulla Elma † Bp. 5. 14. KK, KL, MINL, SZKL, ÚFL, ÚML
 Burhop, Eric Henry Stoneley † ? 1. 23. KK
 Busch, Ernst † Berlin, 6. 8. KK, SZKL, ÚFL
 Carpentier, Alejo † Párizs, 4. 24. HKI, KK, ÚML7, VKE, VL
 Česarić, Dobriša † Zágráb, 12. 19? VL
 Csanády János JA KK, MIL
 Csergő János † Bp. 5. 6? KK, ÚML
 Csohány Kálmán † Bp. 4. 2. KK, MKL, ML
 Csurka István JA KK, MIL
 Czottner Sándor † Bp. 4. 27. MML, ÚML
 Dabóczy Mihály † Bp. 2. 22. MKL, ML
 Dagover, Lil † München, 2. 5? ÚFL
 Demeter Hedvig ÉM, SZKL
 Déry Gabriella KM ZL
 Diószegi Balázs MM, ML
 Diskay Lenke † Bp. 12. 12. MKL
 Domahídy László ÉM, ZL
 Dönitz, Karl † Hamburg mellett, 12. 24. ÚML
 Durante, Jimmy † Los Angeles (Cal.) 1. 30. ÚFL
 Egri István † Bp. 7. 10. KK, MINL, SZKL, ÚFL
 Esze Zsuzsa † Bp. 7. 8. előtt MTA
 Farkas Zoltán † Bp. 6. 18. ÚFL
 Fehér Miklós ÉM SZKL
 Fényes Szabolcs KM KK, ÚML, ZL
 Fenyő Emil † Bp. 8. 15. KK, SZKL, ÚFL
 Feuer Mária EF KKZÉ
 Forst, Willi † Bécs, 8. 11. ÚFL
 Földes György † Bp. 3. 20? KK
 Földes László † Bp. 10. 13. NL
 Fromm, Erich † Muralto (Svájc), 3. 18. KK
 Fürtös György MM, MKL
 Gaál Éva ÉM, KBL

Gaál Jenő † Bp. 6. 10? ZL
 Gábor Mózes † Bp. 3. 20? MML
 Gábor Pál ÉM ÚFL
 Gál György Sándor † Bp. 1. 16? MIL, ZL
 Gary, Romain † Párizs, 12. 3. HKI, KK,
 UML7, VKE, VL
 Gáspár Gyula † Miskolc, 5. 20? MTAA
 Geiger György LF, KKZÉ
 Gémes József ÉM, ÚFL
 Gergely István (belsőépítész) ÉM MKL
 Gergely István (vízügyi államtitkár) † ?
 8. 19. KK, ÚML7
 Gerő Ernő † Bp. 3. 12. KK, KL, MINL,
 MML, ÚML
 Ginzburg, Lev Vlagyimirovics † Moszkva,
 9. 17. VL
 Giri, Varahagiri Vénkata † Madras, 6.
 24. KK
 Gordon—Walker, Patrick Chrestien †
 London, 12. 2. KK
 Gošnjak, Ivan † Belgrád, 2. 9. KK
 Görgey Gábor JA MIL
 Guilloux, Louis † ? 10. 15. előtt HKI, KK,
 VKE, VL
 Gulyás Antal † Debrecen, 5. 5. MTAA
 Gyenis Vilmos † Bp. 1. 14? MIL, MTAA
 Györe Imre JA KK, MIL, ÚML
 Gyurkó László KD KK, MIL, ÚML7
 Haits Géza † Bp. 5. 17. MTAA
 Halmos Ferenc † ? 10. 28. előtt MTAA
 Hara László ÉM KK, ZL
 Haraszi György † Bp. 11. 26. MTAA,
 ÚML7
 Haumann Péter ÉM SZKL
 Heim Ernő † Bp. 9. 23? KK, MKL, ML
 Heller László † Bp. 11. 10? KK, KL,
 MINL, MTAA, ÚML
 Hepp Ferenc † Bp.? 11. 28? MTAA
 Hidas Antal † Bp. 1. 22. KK, KL, MIL,
 MINL, MML, ÚML
 Hidas Frigyes EF KKZÉ, ZL
 Hitchcock, Alfred † Hollywood, 4. 29. KK,
 ÚFL, ÚML7
 Hornicek László KD KK, ML
 Horváth József † Sopron, 12. 19? KKZÉ
 Horváth Richárd † Bp. 6. 7. KK, ÚML7
 Horváth Sándor (mérnök) † Bp. 1. 26?
 MTAA
 Horváth Sándor (színész) KM KK, SZKL,
 ÚFL
 Horváth Tivadar ÉM MINL, SZKL, ÚFL
 Hrabovickij, Danyil † Szovjetunió, 3. 4?
 ÚFL
 Ijjas Antal † ? 10. 21. MIL
 Illés Árpád † Bp. 3. 25? MKL, ML
 Imre József † Szeged, 10. 23. MTAA
 Ivánovics György † Szeged, 9. 1. KK,
 KL, MTAA, MINL, OL, TTL, ÚML
 Iwaszkiewicz, Jaroslav † Lengyelország,
 3. 2. HKI, KK, KL, ÚML, VKE, VL
 Jahja, Khán † Rawalpindi, 8. 8. KK,
 ÚML7
 Jancsó Miklós KM KK, MINL, ÚFL,
 ÚML7
 Jandó Jenő LF KKZÉ
 Jaszui Kaoru † Tokió, 3. 2. KK

Joós Ferenc † Kecskemét, 12. 24. MIL
 Jordan, Pascual † Hamburg, 7. 31. KK,
 KL, ÚML
 Kalmár László † Bp. 5. 30? ÚFL, ÚML
 Kalmár Magda ÉM KKZÉ
 Kardos Ferenc BB ÚFL
 Katz Lipót † Bp. 2. 18? MML
 Käutner, Helmut † Castellina, 4. 20. ÚFL
 Kékesi Mária KM KBL, KK
 Khama, Seretse † Gaborone, 7. 13. KK,
 ÚML7
 Kincses Veronika KD KKZÉ
 Kiss Ibolya † Liptószentmiklós? 6. 18.
 MIL
 Kiss-Roóz Ilona ÉM MKL
 Kiss Sándor ÉM KK, ML
 Kocsár Miklós EF KKZÉ
 Kokoschka, Oskar † Villeneuve, 2. 22. KK,
 KL, MINL, MKL, ML, ÚML, VL
 Kolonits Ilona KM KK, ÚFL
 Kolozsvári Grandpierre Emil KD KK,
 MIL, ÚML
 Komlós Aladár † Bp. 6. 22. KK, MIL,
 MTAA, ÚML
 Komlós János † Bp. 7. 18. KK, MIL,
 SZKL, ÚML7
 Korpás Emil † Bp. 11. 2. MTAA
 Kosmač, Ciril † Ljubljana, 2. 7? KK, VL
 Koszigin, Alekszej Nyikolajevics † Moszkva,
 12. 18. KK, KL, MINL, MML,
 ÚML
 Kotányi Nelly † Bp. 2. 22. ZL
 Kotsis Iván † Bp. 1. 11. KK, MKL, ML,
 MTAA, ÚML
 Kovács Ákos † Bp. 12. 1? MTAA
 Kovács András KM KK, ÚFL, ÚML7
 Kovács Imre † New York, 10. 29. KK,
 ÚML
 Kőmíves Sándor † Bp. 11. 13. KK, KL,
 MINL, SZKL, ÚFL, ÚML
 Kurtág György ÉM KK, KKZÉ, ÚML7
 ZL
 Ladányi Mihály Gábor Andor-díj KK,
 MIL
 Láng Géza † ? 2. 18. MTAA, ÚML7
 Lázár István JA MIL
 Lechin Oguendo, Juan † Sao Paolo? 8. 1.
 előtt KK
 Lengyel György ÉM SZKL
 Libby, Willard Frank † Los Angeles
 (Cal.) 9. 8. KK, KL, MINL, NKL,
 TTL, ÚML
 Longo, Luigi † Róma, 10. 16. KK, KL,
 MINL, MML, ÚML
 Losonczy István † Pécs 12. 31? MTAA
 Lőrincz Gyula † Pozsony? 12. 14. KK,
 KL, ÚML
 Lukáts Kató ÉM MKL, ML
 Luzsicza Lajos ÉM KK, MKL, ML
 Magyar József ÉM KK, ÚFL
 Maidana, Antonio † ? 10. 14. előtt KK
 Major Gyula † Bp. 4. 4. ML
 Maklár János † Bp. 11. 18. MINL, SZKL,
 ÚFL
 Malik, Jakov Alekszandrovics † Moszkva,
 2. 11. KK

Marini, Marino † Viareggio, 8. 6. KK, MKL, ML, ÚML7
 Márkus László KM KK, MINL, SZKL, ÚFL
 Maros Rudolf KM KK, KKZÉ, ÚML, ZL
 Martinov, Leonyid Nyikolajevics † Moszkva? 6. 26. előtt HKI, KK, KL, MINL, ÚML, VKE
 Marton László KM MKL, ML
 Maserov, Pjotr Mironovics † ? 10. 5? KK
 Matúz István LF KKZÉ
 McQueen, Steve † Juárez, 11. 7. ÚFL
 Meany, George † Washington D. C., 1. 10. KK, MML, ÚML
 Mensáros László KD KK, MINL, SZKL, ÚFL, ÚML7
 Miklós Róbert † Bp. 4. 23. MIL
 Milestone, Lewis † Hollywood? 11. 14? ÚFL
 Miller, Henry † Pacific Palisades (Cal.) 6. 7. HKI, KK, ÚML7, VKE
 Miller Lajos KD KK, KKZÉ
 Milosz, Czeslaw Nobel-díj HKI, VKE
 Mohácsi Ferenc † Bp? 8. 6. ML
 Molnár Gábor † Bp. 10. 29. MIL
 Molnár István KM KBL, ÚML
 Nádasdy Kálmán † Bp. 4. 17. KK, KKZÉ, KL, MINL, SZKL, ÚFL, ÚML, ZL
 Nagy János LF KKZÉ
 Nagy József BB ÚFL
 Németh József ÉM KK, MKL, ML
 Ohira Maszajosi † Tokió, 6. 12. KK
 Olivecrona, Herbert † Stockholm, 1. 16. KK, OL, ÚML
 Oparin, Alekszandr Ivanovics † Moszkva? 4. 21. BL, KK, KL, MINL, TTL, ÚML
 Osvát Zsuzsa † Bp. 6. 23. MIL
 Owens, Jesse † Tucson (Ariz.) 3. 31. KK, MINL
 Ósz Dénes † Bergisch Gladbach, 5. 23. ML
 Paasio, Rafael Kustaa † Turku, 3. 17? KK
 Pahlavi, Mohammad Rezá † Kairó, 7. 27. KK, ÚML
 Paizs László MM MKL, ML
 Pál, George † Beverly Hills (Cal.) 5. 2. ÚFL
 Palasovszky Ödön † Bp. 12. 18. MIL, SZKL
 Palcsó Sándor KM KK, KKZÉ, ZL
 Pásztor Erzsébet BB ÚFL
 Pécsi Ildikó ÉM SZKL, ÚFL
 Péncs Balduin † Bp. 11. 15. MIL
 Perényi Miklós KD KK, KKZÉ, ZL
 Pernye András † Bp. 4. 4? KK, KKZÉ, ZL
 Pertorini Rezső † Bp. 4. 19. MTAA
 Petrov, Borisz Nyikolajevics † ? 8. 26? KK, MTAA, TTL7
 Piaget, Jean † Genf, 9. 16. KK, KL, MINL, ÚML
 Pilinszky János KD KK, MIL, ÚML
 Plesnivý Károly ÉM MKL, ML
 Pongrácz Kálmán † Bp. 1. 15. KK, MML
 Pongrácz Péter KM KK, KKZÉ
 Porter, Katherine Anne † Silver Spring (Md), 9. 18. HKI, KK, ÚML7, VKE
 Prettenhoffer Imre † Szeged, 11. 7. MTAA, ÚML7
 F. Rácz Kálmán † Bp. 2. 12. MIL, ÚML
 Radnóti Zsuzsa JM SZKL
 Ragályi Elemér ÉM ÚFL
 Raiser, Ludwig † Tübingen, 6. 13. KK
 Rátai Dénes † Bp. 9. 1? SZKL
 Rédei László † Bp. 11. 21. KK, KL, MINL, MTAA, TTL, ÚML
 Reményi Sándor † Bp. 6. 18. KKZÉ, ZL
 Remsey Jenő György † Gödöllő, 7. 29? MIL, MKL, ML
 Rényi Tamás † Bp. 7. 28. KK, ÚFL, ÚML7
 Rubin Péter † Bp. 1. 7? MIL
 Sándor János JM KK, SZKL
 Sanger, Frederick Nobel-díj KK, KL, MINL, NKL, TTL, ÚML
 Sárdy Károly † Bp. 1979. 12. 23. ML
 Sartre, Jean-Paul † Párizs, 4. 15. HKI, KK, KL, MINL, NKL, ÚML, VKE
 Scsipacsov, Sztjepan Petrovics † Szovjetunió, 1. 4? HKI, ÚML, VKE
 Sellers, Peter † London, 7. 23. KK, ÚFL
 Seregi László KD KBL, KK
 Simon Béla † Pécs, 11. 1? MKL, ML
 Sirató Károly, Tamkó † Bp. 1. 1. MIL
 Slavik, Felix † Bécs? 10. 6. KK
 Snow, Lord Charles Percy † ? 7. 1. HKI, KK, ÚML7, VKE
 Somogyi Miklós † Bp. 12. 28. KK, KL, MML, ÚML
 Somogyi Pál Kaposvár, 10. 21. előtt MIL
 Somoza, Debayle Anastasio † Asuncion, 9. 17. KK
 Soó Rezső † Bp. 2. 11? BL, KK, KL, MINL, MTAA, ÚML
 Spanyol Pál † Bp. 4. 29. MTAA, TTL
 Spiró Éva † Bp. 4. 30? MKL
 Spychalski, Marian † Varsó, 6. 7. KK, MML
 Strassmann, Fritz † Mainz, 4. 22. KK, TTL, ÚML7
 Summerskill, Edith Clara † London, 2. 4. KK
 Sutherland, Graham † London, 2. 17. KK, MKL, ML, ÚML7
 Szabó Béla † Pozsony 10. 24. előtt KK, MIL
 Szabó Vladimir KM KK, MKL, ML
 Szabolcsi Éva † Bp? 11. 28? MIL
 Szász Károly † Bp. 11. 13. MIL
 Szenczei László † Bp. 9. 30? MIL
 Szilágyi Dezső KD KK, SZKL
 Szilárd Károly † Bp. 4. 5. MTAA
 Szőnyi Nóra LF KBL
 Szvesnyikov, Alekszandr Vasziljevics † Moszkva? 1. 4? ÚML, ZL
 Takátsy Gyula † Bp. 3. 22? MTAA
 Tamkó Sirató Károly ld. Sirató Károly, Tamkó
 Tarjáni Ferenc KM KK, KKZÉ
 Tito, Joszip Broz † Ljubljana, 5. 4. KK, KL, MINL, MML, ÚML

Ton Duc Thang † Hanoi, 3. 30. KK
 Tordy Géza ÉM MINL, SZKL, ÚFL
 Tóth Menyhért † Bp? 1. 9. MKL, ML
 A. Tóth Sándor † Pápa, 10. 4? ML
 Tréfás György ÉM KKZÉ
 Tynan, Kenneth † Kalifornia, 7. 26. KK
 Vajda Ernő † Bp. 2. 23. ÉM FL
 Vámos László KM KK, MINL, SZKL
 Várady György † Bp. 11. 29. SZKL
 Vargyas Lajos EF KK, KKZÉ, ÚML, ZL
 Várkonyi Nagy Béla † Bp. 11. 28? MIL

Vass Istvänné † Bp. 8. 8. KK, KL, ÚML
 Vereckei István † Bp. 8. 26. MTA
 Versois, Odil † Párizs, 7. 2? ÚFL
 Veszprémi Imre MM MKL, ML
 Világhy Miklós † Bp. 2. 24. KK, ÚML
 Vilkuna, Kustaa Gideon † Helsinki, 4. 6. KK, ÚML7
 Vilt Tibor KD KK, MKL, ML, ÚML
 Vinkler László † Szeged, 12. 2. ML
 Wesselényi Miklós † Bp. 5. 14. MIL
 West, Mae † Hollywood, 11. 22. ÚFL

ADATKÖZLÉS

A tájékoztatás megkönnyítése végett néhány, a lexikonokban nem szereplő ismertebb személyről is közlünk adatokat:

Adamson, Joy író † Kenya 1. 3.
 Balogh Béla festőművész † Bp. 12. 22.
 Bán Oszkár író, költő † Florida, 3. 19.
 Barát József festőművész † Bp. 8. 26.
 Batka István építész † Bp. 5. 29.
 Bélyeky Lajos gépészmérnök, vizkutató † Bp. 12. 29. előtt
 Benacerraf, Baruj amerikai orvos Nobel-díj
 Berg, Paul amerikai kémikus Nobel-díj
 Bethlen B. László karnagy † Győr, 11. 23.
 Bokor Kornélia (Engelszné) ötvös † Bp. 1. 30?
 Cronin, James W. amerikai fizikus Nobel-díj
 Csúry István könyvtárigazgató † Debrecen, 12. 3.
 Dausset, Jean francia orvos Nobel-díj
 Dely Erzsébet fotóművész † Bp. 5. 5?
 Detrekóy Emil kémikus † Bp. 12. 8.
 Dósa Mária operaénekesnő † ? 10. 21. előtt
 Esquivel, Adolfo Pérez argentin építész Nobel-békédíj
 Fábrián Dániel orvos, politikus, † Bp. 3. 8.
 Fitch, Val L. amerikai fizikus Nobel-díj
 Gál Dezső újságíró, rendező † Bp. 8. 6.
 Gallé László botanikus † Szeged, 3. 4.
 Gilbert, Walter amerikai kémikus Nobel-díj
 Gönczi Klára költő † Bp. 10. 5.
 Gyáros László ny. nagykövet † Bp. 1. 31.
 Hajdú Ráfi Gábor irodalomtörténész, újságíró † Bp. 8. 8.
 Hallgass Jenő szobrászművész † Róma, 12. 30. előtt
 Hamburger László ny. nagykövet † Bp. 10. 25.
 Hardy Kálmán altábornagy † Columbia (USA), 6. 21.
 Hatvány Bertalan orientalista † Párizs, 7. 24.
 Hegedűs Tamás zeneszerző † Bp. 10. 30.
 Hosszú Ferenc műfordító † Bp. 5. 13?
 Ivánka László festőművész † Bp. 12. 31.
 Kálmán László munkásőr, veterán † Szolnok, 5. 29?
 Kardos László néprajztudós † Bp. 3. 3.

Keresztes Mária balettművésznő † Bp. 2. 26?
 Keresztesi József újságíró † Bp. 1. 13.
 Király Pál újságíró † Bp. 3. 27.
 Klein, Lawrence R. amerikai közgazdász Nobel-díj
 Kosztolányi Ádám író † Bp. 4. 17.
 Kovács Sándor közgazdász † Bp. 2. 27?
 Kőrösy János újságíró † Bp. 6. 9.
 László Béla újságíró † Bp. 9. 28.
 McLuhan, Marshall szociológus † Torontó, 12. 31.
 Moharos József, a TOT. ny. elnökhelyettese † Bp. 3. 6.
 Murányi Éva filmrendező † Bp. 8. 27.
 Nagy Barnabás művészettörténész † Bp. 3. 19.
 Ognjenovics Milán politikus † Pécs, 1. 31?
 Papp Tamás grafikusművész † Bp. 1. 23.
 Révész Tibor újságíró † Bp. 4. 30.
 Ribianszky Miklós, az Orsz. Halászat felügyelőség ny. ig. † ? 4. 12?
 Rissay Pál operaénekes † Bp. 8. 24?
 Sásdi József zeneszerző † Bp. 2. 15.
 Schopp János, a BME docense † Bp. 11. 15. előtt
 Sipka Sándor pedagógus † Hódmezővásárhely, 1. 1.
 Snell, George amerikai orvos Nobel-díj
 Solymosi (Schlosser) Norbert labdarúgó † Bp. 1. 7?
 Száva-Kováts József meteorológus † Bp. 4. 6. előtt
 Szegedi Emil újságíró † Bp. 5. 24.
 Szilas Frida író † Bp. 3. 9.
 Szunyogh Xavér Ferenc bencés szerzetes, író † Pannonhalma, 10. 7.
 Tóth Ferenc költő † ? 10. 11?
 Tüdös Klára néprajzi gyűjtő, jelmeztervező † Bp. 4. 16.
 Vleck, John H. Van Nobel-díjas amerikai fizikus † Cambridge (Mass.), 10. 27.
 Wanka Margit keramikus † Bp. 6. 5.
 Zentai Béla gépészmérnök † Bp. 1. 22?

Összeállította: Gyuris György

Marshall McLuhan halálára

Nyugati lapokban olvastuk a hírt: 69 éves korában meghalt a *Gutenberg-galaxis* végpusztulásának prófétája. Művei a hatvanas évek végén — mint ismeretes — nagy vihart kavartak, különösen a könyvtárosok körében, akik körmük szakadtáig tagadták igazát, de akiket a McLuhan-i igék mélyreható önvizsgálatra is készítettek. (Gondoljunk csak például az 1972. évi budapesti IFLA közgyűlésre, amelynek központi témája volt az olvasás jelentősége a változó világban.) Ki volt ez az ember, akinek műveit oly sokat vitattuk? (Habár magyarul egyiket sem olvashattuk.) Aki szerette az aforizmákat, és — a kritikusi szerint csapnivaló — szójátékait s szentenciáit szenttelenül szórta a megöröknyödött emberiségre. Aki műveibe bele tudta szóni tagadhatatlanul bőséges ismeretanyagát: a klasszikus és a modern fizikától *Cézanne*-on át egészen a délszláv balladákig. Ki volt ez az ember, akit egyesek (nem véletlenül: a reklámszakemberek) új *Archimedes*nek, mások *Spengler*nek, megint mások egyszerűen köklernek tartottak?

Bármilyen meglepő is: voltaképpen iróadalomtudós volt, egyetemi tanár, saját katedrával. Az edmontoni (Kanada) születésű McLuhan a cambridge-i egyetemen tanult és doktorált. 1937-ben már egyetemi oktató, megírja első könyveit (később megtagadja őket), tanít, előbb az USA-ban, majd Kanadában, 1952-től egyetemi tanár, és sorra publikálja műveit, amelyek közül a *Gutenberg-galaxis* (1962) és *A médium* [értsd: tömegközlési eszköz] *maga az üzenet* (1967) című veri fel a legnagyobb port. Ezekben és népes hallgatóság előtt tartott előadásaiban vázolta fel kommunikációs filozófiáját, amelynek alaptétele, hogy a tömegközlő eszköz — angolszász szóhasználat: „médium” — befolyásolja, megváltoztatja az ember magatartását, a társadalom fejlődését. Az ismerethordozó jellege a perdöntő és nem az általa közvetített üzenet tartalma. Vagyis: információszerezési szokásaink meghatározóbbak, mint maga az információ. A televízió például — állította — kitörőhaten hatást gyakorol a környezetében felnövekvő gyermekekre, mégpedig nem annyira a képernyőn látottakkal, hanem működési sajátosságaival. Fényével (amellyel a néző szembenéz, szinte azonosul vele: „Önmagad vagy a

készülék” — mondja McLuhan), a képi mondanivaló megszakítatlanságával, mozgásával és hangjával. Mindez a televízió nézést nemcsak látható, hanem hallható, sőt szinte már tapintható élménnyé avatja, szemben az olvasással, amely megreked a vizuális élmény szintjén. Következésképp: a kizárólag vizuális folyamaton alapuló olvasás (amelynek révén egyébként sem folyamatosan, hanem részekre, betűkre, szavakra bontva fogadjuk be az információkat) szűkszerűen elkülöníti egymástól az ismereteket. És — minthogy kizárja többi érzékszervünket a megismerés folyamatából — mintegy elidegeníti az embert saját, többi érzékszervétől. A nyomtatott szó a fejlődés egy szakaszában (*Gutenbergtől* az elektronikus korszakig: „Gutenberg-korszak”) progresszív szerepet játszott: hozzájárult a munkamegosztás, a szakosodás kifejlődéséhez, képessé tette az embert gépek alkotására, az elektromosság hasznosítására. Az utóbbi révén megteremtett elektronikus tömegközlő eszköz — a televízió — visszahelyezte polgárjogaiba többi érzékszervünket, sőt, azzal, hogy látni, hallani engedi a világot bármely más táján történeteket, a világot „globális faluvá” változtatta, amelyben azonban a könyv mindinkább fölöslegessé válik, funkcióját veszti.

Ez McLuhan számunkra meglehetősen komornak tűnő proféciájának lényege. Dióhéjban persze, hiszen megtoldható volna sok egyébbel („háborúelméletével”, a „hideg” és „forró” közlöszközők tanával, a hirdetések iránti vonzódásával — ugyanis állítása szerint a hirdetések valamennyi hírlap és folyóirat legjobb részei), számunkra azonban McLuhan mint az olvasás alkonyát leplezetlenül hirdető teoretikus a legemlékezetesebb. Elméletei természetesen vitathatók, vitattuk is eleget az elmúlt évtizedben. Ma már azonban bevallhatjuk, hogy elméleteink leglényegét illetően talán túlzottan optimisták voltunk: az olvasás jelentőségének változásáról nincsenek pontos adataink, a ráfordított időmennyiség azonban — a szabadidő mérlegek tanúsága szerint — csökkent. És az elektronikus korszak új „csoda-szerkezetei” — a videokazetta, a lokális televíziós hírmondó-hálózatok, háztartási számítógépek stb. — rövidesen hozzánk is betörnek...

Zircz Péter

Orgtechnika '80

Az elmúlt ősszel harmadszor rendezték meg az Orgtechnika című kiállítást, melynek gazdája a Szervezési és Vezetési Tudományos Társaság volt, kiállítói pedig fele-fele részben hazai, illetve külföldi cégek. A mostani kiállításnak az adott különös érdekessége, hogy a címében jelzett szervezőtechnikánál sokkal szélesebb területet ölelt fel: nemcsak a szervezés szellemi és gépi technikáját mutatta be, hanem felvonultatta mindazt, ami általában a szervezéssel foglalkozó vezetők, igazgatók munkáját, valamint az irodai munka hatékonyságát javíthatja. Ezért láthatunk például rengeteg iratmásoló gépet. A profil szerény tágitásával még az információ tárolásának, kezelésének gépei is belefértek a kiállítás anyagába, így jelentek meg a könyvtári vonatkozású bútorok, felszerelések, gépek is.

A Könyvtárosban megjelenő hirdetések közül jól ismert szanyi „könyvtárellátó” vállalat Merabona és Téka típusú bútorai mellett láthatók voltak itt a mezőberényi fémszekrények és asztalok is, amelyeket a MŰART forgalmaz. Praktikus, esztétikus és nem elérhetetlen árú munkaszékeket mutatott be a KAEV (Könyvüipari Gépgyártó Vállalat).

A félig álló, félig ülő testhelyzetben való kényelmes munkavégzés meglepően pihentető bútorát mutatta be a heilbronni Eichmüller cég, a már ismert Mini-graph cédulaszorosító és a Se-Lin jelzetíró gép mellett (1. kép). Katalógusszekrényeik a jövő minőségi követelményeiről — és áraitól (fiókonként 20 dollár) adtak ízelítőt. A svéd könyvtárellátó vállalat, a lundí Bibliotekstjänst ez alkalommal a BUMS-system terminálját, számítógép-végállomását mutatta be (2. kép). A rendszer meghonosításáról folynak a kereskedelmi ártárgyalások. A kölcsönzés-nyilvántartás megnyerően kényelmes munkafolyamatát is érzékeltették a bemutatók.

Szerencsére reményeket ébresztett a Budapesti Rádiótechnikai Gépgyár által bemutatott SLK-4 típusú adatfelvevő gép is, amely kísértetiesen hasonlít az említettekhez, azzal a különbséggel, hogy a jelzetolvasó csatlakoztatása hiányzik róla.

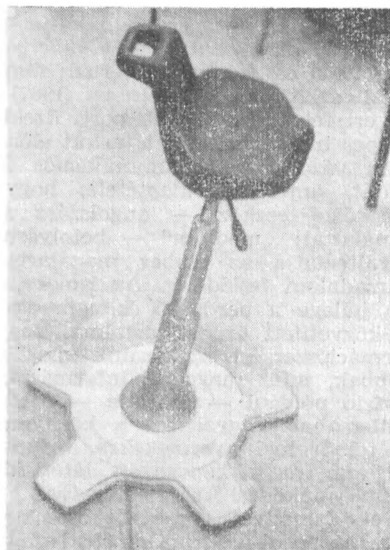
A legkellemesebb meglepetéssel a SZŰV (Számítástechnikai Ügyvitelszervező Vállalat) szolgált: üzembe helyezett egy gépet, amely mágnesszalagról köz-

vetlen munkafolyamatban készít mikrofilmlapot (mikrofiche). Pontosan olyant, amilyent a fejlettebb államok egyetemi könyvtáraiban a doktori disszertációk feltárára, a városi fiókkönyvtári hálózatokban, bibliobuszokban stb. pedig állomány-nyilvántartásra használnak. Még a kiállított dokumentációs anyag is bibliográfiai tartalmú volt (3. kép). Az olvasókészülékek gazdag választékából kettőt mutattak be. A kisebbik olcsó, és kitűnően megfelel annak, aki rendelkezik annyi technikai érzékkel, amennyi egy fényképezőgép vagy kazettás magnetofon kezeléséhez szükséges. A nagyobbik gép tízszer annyiba kerül, viszont kezelése jóval egyszerűbb. Belső tárolójába 30 darab mikrofilmlap helyezhető be, és azok az olvasó kezének érintése nélkül, gombnyomásra, nagy sebességgel kerülnek a képernyőre. A jegyzetelést is feleslegessé tették a gondos tervezők. Kívánságra fénymásolatot készít a gép a képernyőn látható részletről, mégpedig vele azonos méretben. E géppark látványa melengeti bennünk a reményt, hogy egyszer a fővárosi hálózat könyvtáraiban is vége szakad a szélesen szaporodó cédularegimentek örökös fenyegetésének.

Nagy könyvtáraink kevésbé remélhetik, hogy megszabadulhatnak a múltból

A felvételeket Cavalloni Gyöngyi készítette

1.

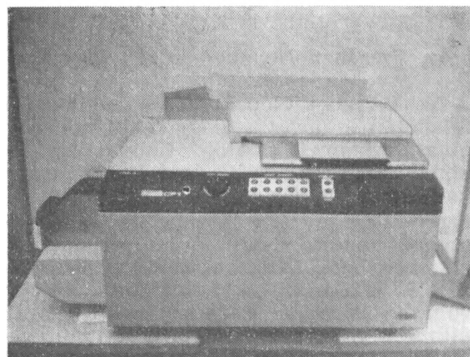

2.

örökölt céduletengertől, mégha ezt-azt gépesítenének is. Számukra kínált szencziót egy eldugott sarokban a japán csoda: az U-BIX-CP-1 jelzésű készülék, a xerografikus elven működő cédulemásoló gép (4. kép). Sajnos, nem versenytársa a Mini-graphnak, mert sokkal jobb, és emiatt ötször drágább is (9000 svájci frank). Beszerzése számunkra igazán előnyös lenne, mert a magyar könyvtárak katalógusszekrény-fiókjaiiban ezer és ezerszámra található kirojtosodott felső élű cédulák kicserélését ezzel a géppel betanított munkaerők is elvégezhetnék. Nem kellene ugyanis újra írni, irányítani és beosztani a régi címléírások céduleit; a könyvtáros az elrongyolódott cédulákat egyenként kiemelné a helyükről, azonnal lemásolná egy példányban, s az új, kifogástalan példányt tenné a régi helyére — mindezt tíz másodperc alatt.

A tájékoztató szolgálat felnőttjétékát a SZÁMOK (Nemzetközi Számítástechnikai Oktató és Tájékoztató Központ) mutatta be. A Babilon információ-vissza-

4.

3.

kereső rendszer (5. kép) ez idő szerint 40 ezer címléírást őriz az emlékezetében, s ezeket válogatja át boszorkányos gyorsasággal, tetszés szerinti számú szempont szerint. Amikor a kereső úgy véli, hogy kellően behatárolta a lehetséges és szükséges kérdések számát és tartalmát — szóval: belátható mennyiségű lesz a megfelelő tételek száma —, akkor némi gépóraber átvállalása után megkaphatja a források jegyzékét.

Befejezésül azt a gépet kell megemlíteni, amely az itt-ott feltűnedező telexkészülékek helyére állhat majd, ha mindenki egyszerre ezt választja. Ebből a moszkvai olimpián 150 egységet állítottak üzembe az újságírók kiszolgálására. A távmásológép telefonvonalon közvetíti a hívott félnek a kívánt dokumentum szövegét és ábráit. Elsősorban a vonalas képeket szereti, bármilyen színűek is; igaz, mindent csak fekete-fehérben ad vissza. A kórházi könyvtárak egykor még életet is menthettek majd a levélpóstánál gyorsabban közvetített ábramásolatokkal.

Urbán László

5.

Vörösváry Ferenc

1871—1921

Számos olyan könyvtárosunk működött, aiki sokat tett a jó könyvtárak érdekében, kiválóan dolgozott, de neve nem került be a lexikonokba, a vele együtt dolgozók elhunytak, s így emléke feledésbe merült. Közéjük tartozik Vörösváry Ferenc is.

Vörösváry 1871. december 3-án született Óbudán. A könyv kora gyermekkorától szenvedélye volt, rendkívül sokat és gyorsan olvasott, s az olvasottakat jól megőrizte emlékezetében. Például Petőfinek — három nagy elbeszélő költeménye kivételével — valamennyi versét kívülről tudta.

Nem volt hivatásos könyvtáros, pályája egészen más irányban indult. Felsőkereskedelmi iskolát végzett, utána banktisztviselő lett Temesvárott. Később visszakerült a fővárosba, mint *Kutlány János* építési vállalkozó cégvezetője. Főnökét rábeszélte, hogy vásároljon a fehérvári országúton, a mai Bartók Béla útnak a Gellért tér és a Möricz Zsigmond körtér közti szakaszán telkeket, és ott építsen bérházakat. Ezzel kezdődött meg a Lágymányos kiépítése. Vörösváry sokat buzgólkodott a később önállóvá vált kerület fejlesztésén, s főleg kulturális és társadalmi fejlesztése érdekében tett sokat. Az ő kezdeményezésére alakult meg a Lágymányosi Kaszinó.

Pár év múlva, amikor Kutlány önrzében megbántotta, otthagyta a céget, és az Országos Tisztviselő Banknak lett előbb könyvelője, később cégvezetője és igazgatója.

A Népakadémia

A Szabad Tanítás Kongresszusa

Kulturális tevékenysége 1902-ben kezdődött, amikor *Hegedűs István*, *Pályi Sándor*, *Dittrich Vilmos* és mások társaságában megalapította az Erzsébet Népakadémiát. Ez az intézmény a fővárosba került, iskolai végzettség nélküli vagy kevés végzettséggel rendelkező vidékiek kulturális felemelését tűzte ki fő céljául. Különbőféle tanfolyamokat szervezett azok

számára, akik az írást-olvasást, számolást, a gyors- és a szépírást akarták megtanulni; a Trefort-kertben hangversenyeket, az Uránia Tudományos Filmszínházban népszerű előadásokat, *Borsodi Bevilacqua Béla* vezetésével pedig csoportos városnéző sétákat rendezett. Vörösváry egészen az intézmény megszűntetéséig, 1919-ig a Népakadémia főtitkára volt.

Rendkívül tevékenyen vett részt a Szabad Tanítás Magyar Országos Kongresszusának szervezői, rendezői és irányítói munkájában, ennek nyomtatásban

megjelent vaskos naplóját is ő szerkesztette. Ez a Pécsen, 1907 októberében tartott kongresszus foglalkozott a népművelésnek és a szabad tanításnak a felmőttéssel foglalkozó minden ágával, kulturális életünknek legtöbb irányadó személyét összehívta és megszólaltatta. A könyvtári és a múzeumi szakosztály ülésain többek közt előadást tartott *Ferenicz Zoltán*, az Egyetemi Könyvtár igazgatója, *Szabó Ervin* és két gimnáziumi tanár, *Móczár József* és *Tóth Rezső*. Az előadásokat követő szenvedélyes vita felszólalói közül említést érdemel *Bernolák Nándor*, *Faber Oszkár*, *Farkas Pál*, *Fényes Samu*, *Hajdú Gyula*, *Négyessy László*, *Prohászka Ottokár*, *Vass József* és *Waldapfel János* neve. Vörösváry — mint később bebizonyosodott — sok hasznos elvet merített Szabó Ervin előadásából, amely a népkönyvtárak könyveinek megválogatásáról szólt.

Az Erzsébet Népakadémia könyvtára

Az Erzsébet Népakadémia egyik első feladatának tartotta, hogy felállítson egy olvasóteremmel ellátott könyvtárat. A könyvtárosi feladatok végzését Vörösváry vállalta, mégpedig tiszteletdíj nélkül.

Az állomány kiválasztásában alapvető elvnek tartotta, hogy fércművek ne kerüljenek bele. Leltározás előtt a megrendelt és az ajándékba kapott köteteket egy ruháskosárban lakására szállíttatta, és az általa nem ismert műveket áttanulmányozta. Segített ebben gyorsolvasókészség-

ge, de még így is sok éjszakája ment rá a válogatásra. Ha selejtes munkát talált köztük, haragjában összetépte. László fia egyszer megkérdezte tőle, hogy miért teszi ezt, hiszen a kereskedésekben, kiadóknál marad azért elég példány. Azt felelte: „Ha eggyel kevesebb van belőle, már az is tiszta haszon.”

A könyvtár állománya rendkívül változatos volt, jóformán minden tudomány-szokról lehetett benne olvasnivalót találni. Vörösvárnak az volt az álláspontja, hogy mindenki találja meg az őt érdeklő műveket, s azokat, amelyek révén tájékozódhat a természet és a társadalom világában.

Válogatási szempontjaiban felismerhető Szabó Ervin sillabuszának követése: „A népkönyvtár eltéveszti hivatását, ha egyetlen társadalmi, politikai vagy tudományos irányzat szolgálatába szegődik.” Ennek megfelelően az akadémikusok, a konzervatív tudósok művei mellett *Agoston Péter*, *Földes Béla*, *Kunfi Zsigmond*, *Madzsar József*, *Pikler Gyula* írásai éppúgy helyet kaptak a Népakadémia könyvtárában, mint a szocialista-kommunista mozgalom külföldi képviselőinek, *Marx*-nak, *Engels*nek a művei.

A szépirodalomban nem a „hazafias” vagy „erkölcsös” tartalmat kereste — mint a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége által alapított népkönyvtárak —, hanem az irodalmi értéket. Ennek igazolására elég áttekinteni a szerzők névsorát. Megtalálhatjuk benne Zrinyitől és Pázmánytól kezdve a kortársakig, *Ady Endréig*, *Móricz Zsigmondig* minden jeles magyar író nevét, a külföldiek közül pedig *Homérosztól* kezdve *Ibsenig*, *Dosztojevszkijig*, *Gorkijig* a világ-irodalom klasszikusait.

Az állomány túlnyomó része magyar volt, de nem hiányoztak a német nyelvű munkák és folyóiratok sem (*Das Wissen für Alles*, *Zentralblatt für Volksbildung* stb.). Elvértve néhány angol, francia mű is szerepelt az állományban (*Shakespeare*, *Molière*).

A népakadémiai könyvtár katalógusa

Vörösváry könyvtárosi gondolkodásáról és tudásáról híven tanúskodik *A budapesti Erzsébet Népakadémia könyvtárának új betűsoros címjegyzéke* című, általa szerkesztett, 1917-ben megjelent terjedelmes katalógus.

A katalógus összeállításakor két fő szempontot mérlegelt: „1. kik használják a könyvtárt? 2. hogyan juthatnak ezek a legkönnyebben és leggyorsabban a keresett olvasmányokhoz?”

Az első kérdésre nem volt nehéz a válasz. 15 éves tapasztalata szerint megfordult a könyvtárban a főváros lakosságá-

nak minden rétege. Ez a tény feleletet adott a második kérdésre is. Olyan legyen a katalógus, hogy bibliográfiai, irodalmi vagy más szakismeret nélkül tegye az állományt hozzáférhetővé. Ezért nem alkalmazott több-kevesebb fáradsággal megtanulható szakbeosztást, hanem az amerikai közművelődési könyvtárakban gyakori, de nálunk — tudomásom szerint — sehol sem használt *szótárkatalógus* formát választotta. Az egységes szerzői betűrendbe illesztette bele a tárgy- és címszavakat, mégpedig olyan átfogó tárgyszavakat, mint alkotmány, diplomácia, gyermek, kongresszusok, térképek; és mindegyik tárgyszó után közölte a vonatkozó irodalmat, a tartalmat eláruló címekkel.

Egy-egy szerzőnek nemcsak saját műveit sorolta fel, hanem a róla szóló általános és az egyes műveit ismertető irodalmat is. Az utalásokkal nem takarékoskodott, a szerzői nevek különböző formáiról mindig találunk hivatkozást a használt alakra; a tárgyszó alatt felsorolt művek pedig a szerzők neve alatt is szerepelnek.

Rövidítést alig használt, csak a kizárólag ifjúság számára írt művek esetében tüntette fel az „ifj” jelzőt. Csillaggal jelezte azokat a műveket, amelyeket csak engedéllyel lehetett használni. Ilyenek voltak egyebek közt a különleges ritkaságok, a nem népszerűen írt orvosi művek, az erotikus könyvek. A jegyzék hiánya, hogy a megjelenés évét sehol sem tüntette fel.

A katalógus jóval többet ad, mint amit címében ígér, mert a folyóiratokról is tájékoztat. Negyvennél több folyóiratnak nemcsak a címét és meglevő évfolyamait közölte, hanem valamennyit analitikusan is feldolgozta. Ilyen folyóiratok: *Budapesti Szemle*, *Földrajzi Közlemények*, *Husza-*

dik Század, Magyar Nyelv, Magyar Társadalomtudományi Szemle, Szocializmus, Természettudományi Közlöny, Uránia... Az antológiák esetében az egyes tanulmányok vagy novellák szerzőit is felsorolta.

A katalógus 19 000 címszót tartalmaz, a művek száma természetesen sokkal kisebb volt: 10 786 mű 12 333 kötetben.

A világháború alatt az olvasóterem működése szünetelt, mert 20 személyes hadikórháznak rendezték be, ahova — Vörösváry indítványára és a Népakadémia szellemének megfelelően — kizárólag rendfokozat nélküli közkatona sebesülteket vettek fel. A kórházat Vörösváry és felesége vezette, ezért mindketten megkapták a Vöröskereszt hadiékitményes kitüntetését.

A Tanácsköztársaság könyvtárosa

A Tanácsköztársaság feloszlatta az Országos Tisztviselő Bankot, amelynek Vörösváry igazgatója volt. Ő azonban nem maradt állás nélkül. *Kőhalmi Béla*, a Közoktatásügyi Népbiztosság könyvtári osztályának helyettes vezetője jól ismerte tevékenységét, és meghívta munkatársának. Május 1-től az újonnan alakult *Országos Könyvtárügyi és Bibliográfiai Intézetbe* helyezték át, és rábízta a könyvtártechnikai osztály vezetését. Ennek egyik feladata az volt, hogy a fővárosban felállítandó szak-, tudományos, közművelődési, gyári, kórházi és laktanyakönyvtárak részére alkalmas helyiségeket kussasson fel, és vegyen igénybe.

Vörösváry fáradhatatlan munkával felerősítette a IX. kerület kivételével Budapest valamennyi kerületében, továbbá Kispesten, Újpesten és a Leninvárosnak elnevezett Pesterzsébeten a megfelelő helyiségeket, és igénybevételeik érdekében megkereste az illetékes népbiztosságokat.

Az újpesti, kispesti, kőbányai és leninvárosi helyiségekről alaprajzi vázlatot is készített, és ezeken megjelölte a szükséges változtatásokat. Több alkalommal felkereste a Hazai és az Agrár Bankot, valamint a Pesti Napló szerkesztőségét, hogy megállapítsa, nem alkalmasak-e ezek a *Könyvtárügyi és Bibliográfiai Központ* végleges otthonának.

Ezenkívül terveket készített, illetve készített olvasói asztalok, székek, folyóiratállványok kialakítására, gyermekkönyvtárak berendezésére, sőt a Schlick gyártól *Schlick—Vajda*-rendszerű vas állványzatot is rendelt. A gyári könyvtárak felszerelésében sok gyár készségesen segítette, s a Tanácsköztársaság megszűnése előtt már küszöbön állt négy nagyüzem könyvtárának megnyitása. Mindebből természetesen augusztus 1-e után semmi sem valósult meg.

Vörösváry nem volt vezető állásban, egyszerű előadóként működött a könyvtárügyben, ezért a proletárdiktatúra bukása után a fehér terror nem üldözte. Ezt a viszonylagos védettséget használta fel arra, hogy korábbi főnökét, Kőhalmi Bélát hosszú heteken át lakásán bújtassa, egészen addig, amíg Kőhalminak sikerült Bécsbe emigrálnia. Kőhalmi emlékezetét szerint másokat is rejtgetett.

Nem üldözték ugyan, de új állást sem kapott, így feleségével és négy gyermekével együtt sokat nélkülözött. 1921-ben *Hegedűs István* egyetemi tanárnak, a Népakadémia egykori elnökének ajánlására *Hegedűs Lóránt* pénzügyminiszter kinevezte az akkor alapított Pénzügyintézeti Központ főrevizorának. Vörösvárynak 1921. május 27-én kellett volna új állását elfoglalnia. A sors kegyetlen ironiája, hogy éppen e nap hajnalán vetett véget tevékeny életének egy halált okozó szívroham.

Vértesy Miklós

Kérdezz — felelek

Egy könyvtár igazgatója kérdezi a kapusok munkaidejéről:

„A módosított Munka Törvénykönyv hatálybalépése után is foglalkoztathatók-e a kapusok heti 66 órás munkaidőben?”

Válasz:

A Munka Törvénykönyvét és végrehajtási rendelkezéseit módosító, 1980. január 1-én hatályba lépett jogszabályok a fizikai dolgozók heti 44 órás munkaidejét nem változtatták meg, amiből következik, hogy a 2/1974. (VIII. 17.) KM—MüM számú együttes rendelet 2. §-ának (1) és (2) bekezdésében foglaltak jelenleg is hatályosak. Ennek értelmében a fizikai dolgozók munkaideje átlagosan heti 44 óra. Átlagosan legfeljebb heti 66 óráig terjedő munkaidőben foglalkoztathatók azonban a kapusok, a portások vagy az egyéb őrszolgálatos tevékenységet ellátó dolgozók. Az ilyen dolgozók alapbérét a munkaidővel arányosan kell megállapítani.

Olvasótábor és „olvasótábor”

Az *idézőjel* nevében hordja legfőbb funkcióját: e jelpár közé kerül a pontosan idézett szóbeli vagy írásbeli megnyilatkozás. A címbeli azonban nem ilyen, hanem úgynevezett *ironikus idézőjel* vagy *gúnyos idézőjel*: azt a sajátos jelentésbeli és hangulati többletet igyekszik pótolni, melyet beszédben az arcjáték, a taglejtés, a hangerő és a hangszín együttesen fejez ki. A *Könyvtáros*-ból vettük ezt a félmondatot: „Az olvasótábor címre nem jogosult »olvasótáborok« is okai annak, hogy...” (1980. 6. sz.: 346). Tökéletesen helyénvaló itt az ironia: vannak jól szervezett, céltudatosan és eredményesen dolgozó olvasótáborok, másokban viszont anarchia, ösztönösség, módszertelenség uralkodik — ezek csak „olvasótáborok”. Ám ugyanezen cikk két másik idézőjelét furcsállom: „Az olvasótábori tevékenység elé odaillesk a »pedagógiai« és a »közművelődési« jelző. A szerző bizonyára nem gunyoroskodni akart, hanem valahogyan kiemelni. Jobb lett volna dőlt betűkkel: „odaillesk a *pedagógiai* meg a *közművelődési* jelző” — esetleg a nyelvészetben használatos *félidézőjellel*: „odaillesk a *pedagógiai*’ meg a *közművelődési*’ jelző”.

Azt tapasztalom, hogy sok könyvtáros-szerző nyakra-főre odapötyögteti mondataiba az ironikus idézőjelet — megfric-kázva vele saját komoly állítását, felfüggesztve, visszavonva érvényét. Lássuk a példákat! „A letéti könyvtárak számára »*módszertani leveleket*« készítünk” (Komárom, 78.1: 26). Ha nem árnyalja önkritika az idézőjeles szerkezetet, akkor jobb lett volna inkább *módszertani leveleket* írni! „Szabadegyházán a művelődési ház »*klubszárnyába*« költöztették át a könyvtárat” (Fejér, 78. nov.: 73). Mért nem a *klubszárnyába*? „Elengedhetetlen a folyamatos, »aktív« segítség” állítják a somogyiak (77.2: 10). Nem sokkal többet ér az *aktív* segítség? „Az első nap estéjén »*hagyományos*« közös vacsorára, másnap pedig »*Tisza-parti*« strandolásra került sor” (Mg. Kvtáros, 77.2—3: 60). Tényleg *hagyományos* az a vacsora, és igazán a *Tiszában* lubickoltak?!... De mik történnék Pesten is! Egy könyvtáros 250 tételt „*lekeresett*” a katalógusból (FSZEK, 77.1: 22): ha ez az ige könyvtári szakszó, s ha az említett könyvtáros nem csupán „*elvégezte*,” hanem becsületesen *elvégezte* munkáját,

akkor minek idézőjelezgetni?!... „A feladatban részt vevő »*munkapárosok*« egyikének tagja voltam” — kezdi beszámolóját egy műszaki könyvtáros (OMKDK-híradó, 80.7—8: 13). Ő csak tudja, *munkapáros* volt-e az vagy „*munkapáros*”! „Eddig is szó volt a foglalkozásokon az »*értelmes*« olvasásról” — értesít Komárom megye (77.2: 30), de beszéljenek sürgősen az *értelmes* olvasásról is! Nem sok jót ígér ez a kutatási cím: „A természettudományos lapok »népszerűsége« a munkások körében” (Veszprémi Horizont, 77.2: 36): csak aztán „*alapos munkát*” végezzenek a „*derek kutatók*”! Nem minden könyvtárban tudnak még *kódolni*, némelyikben inkább csak „*kódolnak*”: „A »*kódolással*« nyilvántartott adatok” (Orvosi Kvtáros, 77.IV: 447) megbízhatóak-e? „A tábor első napjának tapasztalatai ellentmondásos helyzetbe hozták a nevelői munkaközösséget, a »*táborvezetést*»” (Szolnok, 77.I—II: 92): ejnye, ejnye, olyan gyöngye volt az a *táborvezetés*? A nem olvasó vagy a felületesen olvasó ember joggal emlegeti a maga „*olvasói*” tapasztalatait, de egy beszélgetésre kért professzor értékes-érdekes *olvasói* véleményét kár volt megidézőjelezni (Könyvtáros, 79.11: 650).

Takarékoskodjunk hát az ilyenfajta gunyoros-ironikus idézőjellel! És azzal is, melyet sok szakírónk — indokolatlanul, funkció nélkül — odabiggyeszt a kiemelkedő személyekről elnevezett intézménymegjelöléshez: a tatai „*Móricz Zsigmond*” Városi Könyvtár, az esztergomi „*Babits Mihály*” Városi Könyvtár (Komárom, 77.2: 9). Valóban Babitsról és Móriczról nevezték el ezt meg azt a könyvtárat, igazán *Babits Mihály Városi Könyvtár*, *Móricz Zsigmond Városi Könyvtár* a nevük? Az intézménynevet ez esetben a *személynév* és a *funkciónév* *egysége* adja az idézőjel ezt fölöslegesen megbontja. Az *Országos Károlyi Mihály Mezőgazdasági Könyvtár*, a *Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár*, a *Szolnok megyei Versegly Ferenc Könyvtár*, a *Somogy megyei Palmiro Togliatti Könyvtár* neve így helyes, és — ígérjük — folyóiratunk sem fogja terjeszteni ezt a hibát: „a dunakeszi »*József Attila*« Művelődési Központ 1. sz. könyvtára” (Könyvtáros, 78.5: 293).

Szabó Ernő

Szabados Árpád

Szabados Árpádot általában az inkább gondolati, mint ösztönös alapról induló író-rajzoló grafikusok közé sorolták. 1976-os, a József körüti galériában rendezett kiállításán írásos feljegyzéseit is bemutatta — mintegy vállalva és tanúsítva az írás és a kép ősi egységéből kiinduló önkifejezés útját. De tanulmányrajzait nézve feny derül arra is, hogy a véletlenre, a tudatalattira való hagyatkozás felszabadító ereje is ösztönző, sugalmazó forrása, a rajz születésének és kialakulási folyamatának egyik összetevője.

1944-ben született Szegeden. A képzőművészeti főiskolát 1968-ban végezte el. Első egyéni kiállítása az úpesti Mini Galériában volt, ezt követte bemutatkozása a Fiala Művészek Klubjában (1968), majd a Derkovits Ifjúsági Klubban (1970). Öt évvel később két nagy sikerű kiállítása is volt: a Józsefvárosi Galériában és a Helikon Galériában. Számos csoportos kiállítás résztvevője Magyarországon és külföldön, ezek közül kiemeljük a *Stúdió* kiállításokat, melyeken 1968-tól szerepelt. Fotósorozatait 1980 őszén a Magyar Nemzeti Galéria *Műhely* sorozatában láthattuk.

Munkái közül elsőként az irodalom, a könyvek világához kapcsolódó, Dante *Isteni Színjátékához* készült illusztrációk említendők. *József Attila-illusztrációi* is az átgondolt műelemzés és képi újraalkotás invenciózus találkozásáról tanúskodnak. A Dante-illusztrációk több lapja a szürrealisztikus látásmód hatásával hozható kapcsolatba. Megkínzott és gyöt-

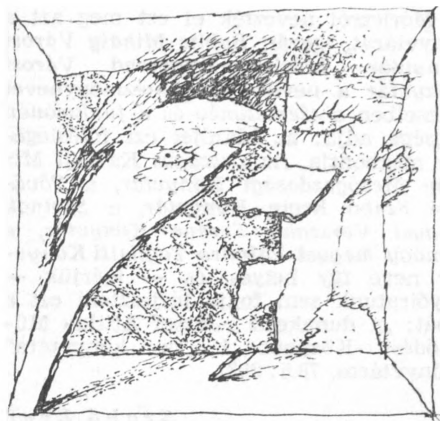
rőd figurái pszichikai helyzetképet tükröznek. Grafikáit azonban a szürrealisták tudatos kétértelműségével szemben világos többértelműség jellemzi.

Több gondolati és formai síkon játszik a *Hírek* sorozat is. Különböző, egymással ellentétes formanyelvek egymásrajátszásából született a *Dilettánsok naplójából* sorozata. A *Dilettánsok naplójából* és a *Közmondások* című művei fölé a vizuális folyamatok analíziséből fakadó új játékoság és ironia címszavak kínálkoznak. Újabb művei azt bizonyítják, hogy Szabados Árpád a mindig megújuló művészek közé tartozik. A *Tendenciák I.* kiállításon (1980) szereplő lapján a vonal sűrűsödés és ritkulás — egy-egy pont mint mágnes körül szerveződő — ritmikus játékának előzménye, számos hasonló között, egy 1968-as tanulmányrajz lehetne, melyen az absztrakt-dekoratív felszint képező vonalhaló lassú s többször abbamaradó próbálkozás után emberi figurát bont ki a térből.

A *József körút 67* tárgyairól és lakóiról készült grafikai sorozat aprólékos tárgyilagossággal állítja elénk egy ház portrékban és tárgyakkban megjelenített életét. Az egykori családi arcképcsarnok „bérház-átiratán” kis négyzetekbe szorított portrékat találunk. (Egy szorgalmas kritikus meg is számolta: 289 portré szerepel rajta.) Tárgyleíró modorban sorakoznak egymás mellett a mindennapi élet tárgyait magukban foglaló, filmkockaszerűen illeszkedő képecskék. A ház tárgyai az itt élő emberekről vallanak, az emberek és tárgyak — sajátos lírai logikát követő folyamatnak engedelmessé — azonosulnak. Egy francia költő a múlt században a bérházakat fiókos szekrényhez hasonlította. Szabados Árpád ezeket a fiókokat kinyitogatja, betekint a felhalmozódó tárgyakra. A rekeszek elválasztanak, de ismétlődésük ugyanarról az emberi jólétről, szegénységről, békéről vagy szenvedésről szól.

Nem volna teljes Szabados Árpád munkásságának bemutatása pedagógiai tevékenységének említése nélkül: *Banga Ferenc*kel közösen évekig vezette a Derkovits Ifjúsági Klub képzőművészeti szakkörét. A Magyar Nemzeti Galériában pedig *Várnagy Ildikó*val együtt ő kezdte meg a „Gyik”-ban, azaz a gyermek- és ifjúsági képzőművészeti műhelyben folyó munkát.

Gellér Katalin

VALLOMÁSOK A KÖNYVTÁRRÓL

A lehetőségek kínálata

**SZABADOS
ÁRPÁD**
grafikusművész

A könyvtárakból mindig azok a könyvek hiányoznak, amelyekre szükségem volna. (A házikönyvtáramból is!) Vagy azért, mert kikölcsönözték őket (elvitték a barátok), vagy azért, mert meg nem írt könyveket keresek. A meg nem írt könyvek könyvtárát a könyvtárosok ismerik a legjobban.

Ahogy öregszem, egyre sűrűsödnek a polcok. Amikor gyermekem született, a gyermekkönyvekkel, amikor fotózni kezdtem, a fotós könyvekkel, amikor beteg lettem, az orvosi ismeretterjesztő könyvekkel, amikor...

Tudom, nevetséges, hogy 30 vagy 50 ezer kötetes könyvtárban nem találom meg azt a könyvet, amelyikre szükségem van, hiszen évente alig használok száznál többet. A hiányt hiány idézi elő. Kevés az időm. A magam öröme ritkán olvasok. A legfrissebb könyveket pedig hiába keresem a könyvtárban (barátoktól, könyvesboltból szerezem be).

Könyvtári élményeim mégis kellemesek. Már magának a sokszorosítás sok százéves mágiájának dokumentumait látva is jól érzem magam. A sok könyv között különös elfogódottság kerít hatalmába. Ettől a legrosszabb légkörü könyvtár sem tud megfosztani. Az öröm oka talán az a tudat, hogy ugyanaz a könyv van a kezem ügyében, amit tőlem öt-tíz-ezer kilométerre valaki ugyanazon az oldalon üthet föl, vagy az, hogy száz-öttség évvel ezelőtt ugyanazt a sort olvastam... és ötven-száz év múlva is ugyanazt fogja olvasni valaki...

A könyvtári emlékeim elsősorban a *könyvtárosok miatt* szépek.

Az első: általános iskolai magyartanárnőm, aki a Kiscelli utcai úttörőház könyvtárosa is volt. Osztálytársaimmal délutánonként segíteni jártunk hozzá. Igaz, a Schmidt kastély romjai között és a domboldalon bandába verődve több időt töltöttünk, mint a könyvtárban, de ha a játéktól elcsigázva bementünk — részben melegedni —, otthon éreztük magunkat. Most, hogy magam is tanítok, eltöprenghetek egykori tanárom kitűnő nevelői módszerén. Észrevétlenül jutottunk a könyvek közelébe. Természetessé vált számunkra: a könyv eszköz! Az életünk része, nem idegen játékainktól, beszélgetéseinktől... örömeinktől, szorongásainktól.

A második: a Szabó Ervin Könyvtár egyik fiókjában *valaki Jókai és Gárdonyi* mellé *Gelléri Andor Endrét* ajánlott egy 13–14 éves gyereknek. Nem emlékszem már, ki volt ez a könyvtáros, de az agónizáló, tüdőbeteg feleségnek „hazavitt rért” könnyekig meghatott.

A harmadik a Szabó Ervin Könyvtár központjában történt. Egyetlen könyvhöz fűződik: *Nagy László* Deres majálisához. A könyvtárosok éppen beírtak, amikor valaki visszahozta. Ma is hálás vagyok annak a könyvtárosnak, aki jó tanáccsal látott el: várjam meg a Deres majálist, mert amit most tud adni Nagy Lászlótól — „A tűzér és a rosz” (jól emlékszem?) —, nem az igazi Nagy László. Szót fogadtam. Ugyancsak valamelyik könyvtáros mondta megnyugtatóan, amikor panaszkodtam, hogy egyetlen könyvet sem olvasok végig — belekapok itt-ott, a középebe, végébe —, hogy a jó könyvek ez nem árt, hiszen olyan, mint az emberek. Amikor megismerkedünk velük, nem tudjuk, milyenek voltak csecsemő korukban, és milyenek lesznek öregen... ha összebarátkozunk, előbb utóbb mindent megtudunk róluk... Most örömmel fedeztem fel *Ottlik Géza* új könyvében: ő is hasonlóan olvas.

A negyedik: a házikönyvtár. Bátyám hozta haza *Kosztolányi* fordításait. Akkor olvastam először *Edgar Allan Poe* Hollóját, *Hemingwayt!* Kamasznak nagy élmény!

Az ötödik: a Képzőművészeti Főiskola könyvtárosa. A nevét nem hallgatom el: *Kovanez Ilonka*... Még ma is, ha visszamegyek a főiskolára, igazán otthon a könyvtárban érzem magam. Vizsgákra készülődve és évek múltán a könyvek és forgatókönyvek írásához ott igazi segít-

seget kaptam. Ha mostanában ritkán veszem is igénybe, a főiskola könyvtára és két könyvtárosa olyan érzésekkel ajándékozott meg, amiket nehéz megmagyarázni. Hasonló érzések táplálják az ember rejtett energiáit. Szellemi téren olyan ez, mint a jó szülői ház...

Számomra a könyvtár a lehetőségek kínálatát jelenti. Egyféle szabadságot. Nem tartozom a könyvgyűjtők közé, mégis rohamosan szaporodnak könyvespolcainkon az el nem olvasott könyvek. Közülük feltehetően néhányat soha nem is fogok elolvasni. Pedig szigorú válogatással kerülnek hozzánk. Az ellentmondás látszólagos: csak azokat a könyveket őrzöm meg, amelyekről úgy érzem, hogy szívesen el is olvasnám, s a bennük rejlő

dolgokat szívesen *birtokolnám*. Olyanok ezek, mint a zsebkendőn a csomó, emlékeztetnek: mi is az, amit szeretnék birtokolni.

Talán ez a magyarázata, hogy a túl nagy könyvtárakat nem szeretem. Más és több van bennük, mint amit a zsebkendőmön a csomók jelentenek.

Most végül föltehetem a kérdést: milyen könyvtárakat szeretnék? Nem tudom. Szeretni a kis és személyre, testre szabott könyvtárakat lehet — a hiánykönyvtáramat pedig csak egy gigantikus méretű fogadhatja be, vetítővel, videóval, kiubbal, kiállítótérrel, adattárral... Így inkább maradok az érzelmeimnél, amelyek ma meglepően realisztikus igényeket fednek.

könyvtári szakirodalom

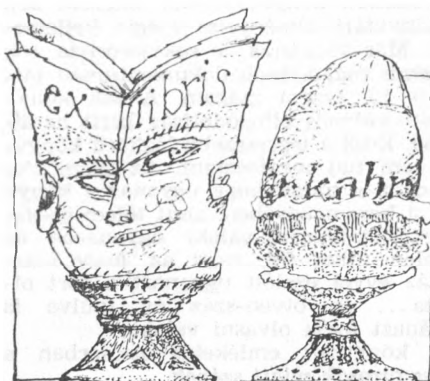
Tárgyszójegyzék és tárgyszómutató az Új Könyvek 1965—1976 évfolyamaihoz

Régen várt művet jelentetett meg a Könyvtártudományi és Módszertani Központ a Népművelési Propaganda Irodával közösen: egy tárgyszómutatót, amely a jelenlegi állapotnak, a megalkotott tárgyszókészletnek és a vele szemben támasztott követelményeknek megfelelően foglalja össze, tárja fel és rendszerezi az *Új Könyvek* című állománygyarapítási tanácsadó 1965-től 1976-ig tartó 12 évfolyamának teljes tárgyszó-anyagát.

A tárgyszóalkotásnak és a tárgyszókatalógus építésének nálunk túlságosan nagy múltja. A hatvanas évek közepétől az *Új Könyvek* hatására kezdtek a könyvtárak nagyobb számban és rendszeresen foglalkozni a tárgyszóalkotásnak, illetve a tárgyszókatalógus szerkesztésének gondolatával, kérdéseivel. E munkának nem voltak hagyományai, kidolgozott módszerei. Nem tisztázták még az elméleti alapok sem, s így a kezdeményezések is nagyon változó képet mutattak. A helyzetet a szubjektív megítélés, a tárgyszavazás és a katalógusépítés esetlegessége, következetlensége jellemezte. Mindezek ellenére a törekvések sikerrel jártak, és az olvasók szívesebben használják a létrehozott tárgyszókatalógusokat, mint az egyéb tárgyi katalógusokat. Mivel a könyvtárak egyedi próbálkozásait és az *Új Könyvek* tárgyszavazását nehéz volt egyeztetni, nyilvánvalóvá vált, hogy a tapasztalatok és az eddig elvégzett munka elemzésével szükség van a tanul-

ságok levonására és olyan, egységes rendszer kialakítására, amely elősegíti a viszonylag következetes tárgyszóalkotást, kiküszöböli a szubjektívizmust, lehetővé teszi a gazdaságos, gyors és könnyű visszakeresést s egyben az *Új Könyvek* és a könyvtárak eltérő gyakorlatának egységesítését is. A dr. Horváth Magda szerkesztésében megjelent kiadvány, úgy érzem, nagyban hozzájárul a problémák megoldásához, az egységes rendszer kialakításához.

Az *Új Könyvek* szerkesztősége már kiadott egy ötéves időszakra visszatekintő tárgyszómutatót. A régi és a most megjelentetett tárgyszójegyzék között mennyiségi és minőségi szempontból egyaránt lényeges különbség van. A régebbi jegyzék főként tárgyszómutató volt az

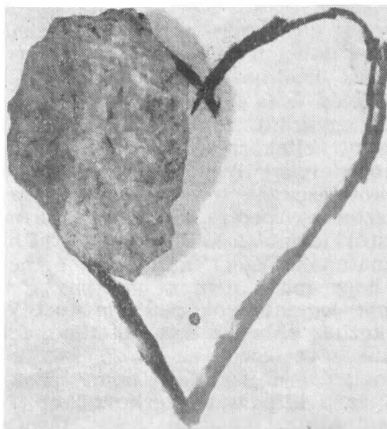
Új Könyvek évfolyamaihoz, segítséget a tárgyszavazáshoz adott. Az újabb kötet nemcsak az előbbi funkciót tölti be, hanem hozzájárul a tárgyszókatálogos önálló építéséhez, gondozásához, továbbfejlesztéséhez is. Összegezve: *tárgyszójegyzék, tárgyszavazási és katalógusszerkesztési segédesszék*. Megalapozottan kidolgozott tárgyszavak és a hozzájuk kapcsolódó hivatkozások, utalások rendszere.

A jegyzék tárgyszavai világosak, és összefüggéseik könnyen áttekinthetők. A tárgyszóalkotó néhány kivételtől eltekintve ragaszkodik a természetes szóhasználatához, az összetett szavakat is természetes mivoltukban használja, invertálással, megfordítással nem teszi mesterkéltté használatukat. Korlátozottan használja a tárgyszóalkotásnál a jelzős szerkezeteket is, de ezeket lehetőleg elkerüli vagy invertálással oldja meg. Úgy érzem, bátrabban lehetne a jelzős szerkezetekkel élni, s az olyan közhasználatú és egységes tartalmat hordozó kifejezéseket, mint például az ábrázoló geometria, családi nevelés nem kellene invertálni. Az erőltetett hátravetés helyett jobbnak találok a specifikus meghatározások alkalmazását, mint ahogy a specifikust tárgyszavazást is általában a szisztematizáló tárgyszavazásnál. Tudom, mindkettő mellett szólnak érvek és ellenérvek, de tárgyszókatálogosok esetében a lexikonszerű áttekinthetőség és a gyors visszakeresés lehetősége a leglényegesebb szempont. Természetesen a rendszer kialakításakor el kell dönteni, hogy a tárgyszókatálogos milyen funkciót töltsön be, kiegészítő vagy alapkatálogos-e, ez utóbbinál ugyanis nem kerülhető el a szisztematizálás. A legideálisabb megoldás az, ha a tárgyszókatálogos kiegészítő szerepet játszik a hierarchikus szakkatálogos mellett. A vélemények azonban nagyon megoszlanak ebben a kérdésben. Visszatérve a tárgyszójegyzékhez, vitathatónak tartom a

kettős besorolás elvét is. A *Franciaország — művészet, Olaszország — művészet*-féle eseteket például nem lehetne megoldani a *francia — irodalom, olasz — irodalom* mintájára, vagy egy egyszerű hivatkozással (az egyes országok művészetét lásd az országnév alatt, esetleg más hasonlóval)? Azt hiszem, lehetne, és több felesleges tárgyszótól, illetve besorolástól szabadulnánk meg. A *Magyarország* tárgyszóhoz történő besorolás esetében csak a kiemelt tizenegy kategóriát (belpolitika, földrajz, gazdasági élet, közigazgatás, művelődésügy, néprajz, statisztikai adatok, térkép, történelem, útikalauz, útleírás) szerepelteti, más „minden egyéb magyar vonatkozású anyag *csak* a tárgyi fogalom alatt lehet fel” — az előző szerint. Ha azonban megnézzük a tárgyszavakat, kiderül, hogy ezeken kívül a következők kerültek a *Magyarországhoz*: fényképgyűjtemény, helyismeret, helynévtár, riportok, török adóösszeírások, vallás, pogány, vízrajz. Nem állítjuk, hogy valamennyit a tárgyi fogalom szerint kellene besorolni, de némelyiket igen, ha abból indulunk ki, hogy hol keresnénk például a török adóösszeírás, vallás stb. fogalmát. Ha a helyismeretet és a történelmet az ország neve alatt szerepelteti a jegyzék, akkor a helytörténet miért nem? Hasonló következtelenségekkel találkozunk a hivatkozásoknál is. Nem mindig egyértelmű a visszahivatkozások és visszautalások rendszere, a hierarchikus összefüggések és a rokonértelmű kapcsolatok felépítése. E kiragadott példák vitathatók ugyan, de nem feleslegesek.

A szóvártott következtelenségek azonban nem vonnak le semmit a tárgyszójegyzék és tárgyszómutató jelentőségéből. Átlapozása után világossá válik, hogy ez még nem teljesen kiforrott rendszer, vannak hiányai, következtelenségei, és az anyag bővülésével még újabbak is lesznek. A következtelenségek csak többszöri átdolgozás után küszöbölhetnek ki. Az összeállítás szerveződései elvei világosak, a hozzáértőt megbízhatóan igazítják el az alapelvei, amelyek analógiájára, a jó alapokon elindulva könnyen és jól fejleszthető ki a helyi sajátosságokat figyelembe vevő tárgyszójegyzék és tárgyszókatálogos. A magam — és a hasonló munkát végző könyvtáros társaim — nevében csak köszönetet mondhatok a szerkesztőnek és a kiadóknak, hogy elkészítették, illetve megjelentették a katalógusszerkesztéshez nélkülözhetetlen, hasznos segédesszék, amely hozzájárul az állományfeltartó munka színvonalának további emeléséhez. (1980, NPI. 770 l. 78 Ft)

O n i k a O l g a

A könyvtári szolgálat jogi szabályozása III.

1—2. rész

Új kiadványok ismertetése kapcsán gyakran írjuk: hiánypótló könyvet kap kezébe az olvasó. A *könyvtári szolgálat jogi szabályozása* újabb két kötetének megjelenésekor elsősül szintén ez jut eszünkbe, hiszen 14 év telt el azóta, hogy előzménye napvilágot látott.

A csaknem másfél évtized alatt bekövetkezett társadalmi változások nem hagyták érintetlenül a könyvtárügyet sem. Természetes tehát, hogy a változásokat — időben és késésekkel — követte e viszonyok szabályozása is. Az 1976. évi 15. sz. tvr-rel megélénkült, színvonalas könyvtárügyi jogalkotó tevékenység vette kezdetét, amely napjainkban is tart, és a szabályozásra váró rész kérdések tömegét tekintve, feltételezhetően a következő években is folytatódni fog. Az új társadalmi követelmények, feltételek és azok új szabályozása arra „kényszerítették” a könyvtárügy irányítóit, a könyvtárak vezetőit és a könyvtárosokat, hogy a szervezet, a működés, a szolgáltatások és a belső munka korszerűsítése érdekében az utóbbi időben gyakrabban forgassák a szórakoztató irodalomnak igazán nem nevezhető jogszabálygyűjteményeket. Az pedig köztudomású, hogy a jogszabályok használata sokszor még a jogász szakemberek számára is nehéz feladat. Egy-egy szakterület szabályai nem azonos szintű jogszabályokban, nem egyidőben jelennek meg, nem is egy helyen találhatók, hanem szétszórtnak, néha rejtetten, más szakterület szabályainak jelentéktelen részeként léteznek, arról nem is beszélve, hogy hatályosságuk elbírálása tovább bonyolítja használatukat. Így nem csupán a szerzők iránti udvariasság mondatja velünk, hogy munkájukkal nagy segítséget adtak a könyvtárügy irányítóinak, a könyvtárak vezetőinek, a könyvtárügy korszerűsítésén fáradozó magyar könyvtárosoknak.

A kiadvány tartalmilag két szempontból értékelhető: a jogi szakszerűség és a könyvtári használhatóság szempontjából. Az elsőről bármit mondani is merő nagyképűség volna, hiszen a szerzők elméletileg és gyakorlatilag képzett és tapasztalt jogász-könyvtáros szakemberek, akik nem teszik meg azt a „szívességet” az értékelésre vállalkozónak, hogy szakmai „bakikat” követnének el.

A válogatással és a szerkesztéssel mind tartalmi, mind metodikai szempontból egyetérthetünk. A kiadvány *tartalmilag* nemcsak azokat a jogszabályokat foglalja magában, amelyeket a jogal-

kotó kifejezetten a könyvtárügy szabályozására szánt, hanem az egyéb társadalmi viszonyokat szabályozó joganyagot is, ha az a legkisebb mértékben is érinti a könyvtárügyet. A válogatásnak azt a szempontját szintén helyeselhetjük, hogy az általános társadalmi érvényű joganyagot (ilyen például a Munka Törvénykönyve) a kötet nem, illetve csak részben — a könyvtárakat közvetlenül érintő jogszabályok esetében — közli. Ezek jórészt az általános jogszabályok szakterületi alkalmazásai. A szerkesztés *alpmódszere* — a joganyagnak a korábbi kötetekben is használt könyvtári szakfogalmak szerinti fejezetekre és alfejezetekre osztása, azon belül a jogszabályok hierarchikus sorrendjéhez igazodó időrend — szintén a legmegfelelőbbnek ítéltető. Ez adja a kötetek *szerkezetét* is.

Nagyon jó, hogy a szerzők tartalomjegyzék, jogszabálymutató és tárgymutató formájában utalnak az előző két kötetben szereplő hatályos és nem hatályos jogszabályokra is. Szakmai-módszertani felkészültségüket mutatja, hogy a hatályvesztésre sokféle módon hívják fel a használók figyelmét: a lábjegyzetekben, megjelölve a hatályon kívül helyező jogszabályt vagy jogszabályhelyet; a jogszabálymutatóban technikai jelekkel (325—336. l.); a második kötet végén pedig a függelékben, ahol közlik az általuk átfogott időszak alatt kiadott, de ugyanezen idő alatt már hatályon kívül is helyezett jogszabályokat és azok mutatóit.

A kiadvány erényeinek iménti felsorolása egyben azt a véleményünket is kifejezi, hogy a használhatóság kritériumainak a kötet megfelel, betöltheti a neki szánt eszköz-szerepet. Az egyetlen nagyobb ellenvetés mégis a használat szempontjából tehető. Ismeretes, hogy az egységes értelmezés, a jogalkalmazás, a jogkövetés és a törvényesség szempontjából egyaránt fontos a jogszabályok időnkénti ellenőrzése és rendezése. Sőt, a minisztereket ilyen (jogszabályban előírt) kötelezettség terheli, az igazságügy-miniszternek pedig kétévencént a rendezésről jelentést kell tennie a Minisztertanácsnak. Ezért majdnem érthetetlen, hogy miért nem a *hatályos könyvtárügyi jogszabályok gyűjteményét* kaptuk kézhez ebben a két kötetben, feleslegessé téve ezzel az előző két kötet használatát! Egyáltalán nem bizonyos, hogy ez a kifogás a szerkesztőket illeti, de sajnáljuk, hogy e nagy fáradság,

amelyet majdnem másfél évtized joganyagának összegyűjtése, rendezése, szerkesztése és a korábbi két évtized joganyagával való óhatatlan egybevetése követelt a szerkesztőktől, miért nem eredményezhetett egy hatályos jogszabálygyűjteményt? Megállapítani azt, hogy melyik jogszabály veszítette el hatályát (egészben vagy részben), milyen jogszabály, illetve milyen jogszabályhely módosította, és azt a kereső hol találja meg, nem kisebb munka, mint összegyűjteni azt, ami hatályos. Semmi kétségünk, hogy a hatályvesztésre történő — fentebb leírt — sokoldalú figyelemfelhívás azt jelzi, hogy a szerzők ezt nagyon fontosnak tartották, tehát (elnézést, ha a szándékot törekvéseikbe csupán belemagyarázom) szívük szerint ők is hatályos gyűjteményt készítettek volna. Mivel nem ezt tették, egyéb kérdésekben is megalkuvásra kényszerültek, például a kiadvány szer-

kezetét adó könyvtári fogalmak használatában, amelyek — mint az előszóban maguk is megállapítják — oly nagy mértékben módosultak, hogy nem lehetett egységes tárgymutatót készíteni a régi és az új joganyagra.

Elismeréssel és köszönettel adózva a kötetet összeállító és szerkesztő *Balászné Veredy Katalinnak* és az örökifjú *Takács Józsefnek*, javasoljuk a Művelődési Minisztérium könyvtári osztályának, hogy az új alapjogszabályok által szükségessé tett rész-szabályozások (például a szakfelügyeletről, az együttműködésről stb.) megjelenése után adjon megbízást a szerzőpárosnak a hatályos könyvtárügyi jogszabályok összegyűjtésére, rendezésére és szerkesztésére is. (*Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ. Bp., 1980., NPI. XII, 498 l., 444, VI, [1] l. 135 Ft*)

D r. R o m á n L á s z l ó n é

bibliográfiák

Gyuris György—Vajda Lászlóné: Írások Móra Ferencről

A Somogyi Könyvtár kiadványainak 23. köteteként jelent meg — az impreszum adatával ellentétben nem 1981-ben, hanem még 1980 utolsó negyedében — a Móra Ferencről szóló irodalmat regisztráló bibliográfia.

Nem a szörszálhasogató precizitás, nem is a dolog kuriozitása, hanem egészen más: a szerkesztő huncut kis bosszújának dicsérete vezetett első mondatunk lejegyzésére. Az évfordulás kiadványnak szánt összeállítás nyomdai kivitelezésében ugyanis akkora csúszások voltak, amelyek méltán megingatták a bizalmat, s a szerkesztő a biztonság okáért a későbbi kiadási évet látta ajánlatosnak feltüntetni; az évfordulót követően már úgyis egyre megy, hogy egy vagy két évet késik-e a kiadvány! A pótlapon beillesztett újabb adalékok közlése előtt néhány sorban olvasható a sok huzavonával járó megjelenés históriája. Ez a szerkesztői fogás jó figyelmeztetés kellene, hogy legyen az érdekelteknek: ha a tartalmi, a szellemi munka idejében elkészül, a kivitelező is tegye meg a magáét! Azért szoltunk előljáróban és részletesebben erről, mert — sajnos — nem kivételes jelenség az évfordulás kiadványok késése technikai okok miatt.

A szegediek megnyugtatósára a Móra-kutatók és tisztelők nevében bizvást ál-

líthatom, hogy munkájuk nem veszítette el és nem is veszítheti el időszerűségét; ahogyan a *Móra Ferenc írásai* című bibliográfiát megjelenése óta használjuk, ugyanúgy fogjuk lapozni, használni az újabb kiadványt is. Feltéve, ha jut belőle mindenüvé, ahol szükség van rá!

A Móra Ferencről szóló bibliográfiába felvett és időrendben közölt írások tételes száma — a pótlásokkal együtt — 2108. A gyűjtőmunka a legkülönbébb forrásokra terjedt ki: monográfiák, tanulmánykötetek, helyi és országos folyóiratok, hírlapok anyagát hozta felszínre. A szerkesztők nemcsak a Móra írói működésével kapcsolatos írásokat, hanem a tudományos munkásságára és közéleti tevékenységére vonatkozó tanulmányokat, cikkeket és fontosabb utalásokat is számba vették. Valószínű, hogy a legtájékozottabb Móra-kutatók számára is tartogat eddig ismeretlen adalékokat ez a gyűjtemény.

Az időrend szerinti elrendezés érdekes tanulságokra, összefüggések felismerésére vagy éppen kérdések felvetésére nyújt lehetőséget. Valóban megcsappant-e az érdeklődés Móra iránt az ötvenes évek első felében (mint ahogyan az akkoriban megjelent, viszonylag kevés számú, reá vonatkozó publikációból következtetni lehetne), vagy a hivatalos művelődéspolitikai-

ka szorította életművét átmenetileg hátterbe?

A bibliográfiában szépen követhető az a példás buzgalom, amellyel a szegediek ápolták az író és tudós emlékét. Ebben a nemes törekvésben sok figyelemreméltó eredmény született, de közöttük is előkelő helyen áll a jelenleg már lényegében teljes Móra-bibliográfia, amelynek szóban forgó kötetéről befejezésül megjegyezzük, hogy címléírásai pontosak, a kiegészíté-

sek célszerűek, lényegretörőek. A szövegkép tipográfiailag jól tervezett, könnyen áttekinthető, mindössze a páratlan oldalakon — az olvasó szemével nézve — jobbra vetett tételszámolás zavaró. Külön dicséret illeti a komplex mutató gondos szerkesztését, csaknem minden kereső szempontot kielégítő igényességét. (Sorozatszerkesztő: Péter László — Szeged, 1981. [1980] 343, [3] l. 30 Ft)

Korompai Gáborné

Tolna megye sajtóbibliográfiája

1873—1980

Pár évvel a kiegészítés után, 1873-ban jelent meg Tolna megyében az első helyi lap, a *Tolnamegyei Közlöny*. Ez volt a megye leghosszabb életű újságja is, hiszen egészen 1919-ig fennállt. A megye sajtótermése egyébként nem valami gazdag. Országos jelentőségű lapot nemigen találtunk a bibliográfiában, hacsak a német—magyar gazdaszövetség német nyelvű lapját nem tekintjük annak. Kiemelkedő nevek sem jegyzik a Tolna megyei sajtóorgánumokat. A művelődés szempontjából jelentékeny központokban is meglehetősen szegény volt a megye: Szekszárd mellett legfeljebb Dombóvár és Bonyhád mutathat fel valamelyes élénkségű sajtóéletet.

A szerény adottságokkal arányos egyszerűséggel és mértéktartással, de alaposan és gondosan végezték el a megyei könyvtár munkatársai a bibliográfia anyagának összegyűjtését és szerkesztését. Három fontos lelőhely sajtóanyagát cédulázták ki: az Országos Széchényi Könyvtárét, a Tolna megyei Könyvtárét és a Tolna megyei Levéltárét. Más fontos lelőhelye nem is igen akad a megyei sajtónak. A fontosabb és régebbi lapok példányainak adatait elsősorban az OSZK anyagából tárta fel *Fülöp Attila*, akinek ezirányú munkásságát már ismerjük néhány korábban megjelent jó megyei sajtóbibliográfiából, például a Fejér, a Békés és a Borsod megyeiből. A legújabb sajtóanyag és a kisebb lapok, híradók példányai elsősorban a megyei könyvtár gyűjteményében találhatók.

Fülöp Attila különben már jó néhány évvel ezelőtt összeállította a bibliográfia anyagát, amelyet *Berza László* lektori véleménye jónak talált, de a helyi lektori észrevételek miatt mégis hosszú ideig elhúzódott végleges formába öntése és kiadása.

Örülhetünk a 174 tételt tartalmazó kötetnek, mely a kiegészítések során újabb 40 tétellel bővült. A kiadványt a megyei könyvtár sokszorosítottján készítették 500

példányban, az oldalak tisztán olvashatók, jól tagoltak. Illusztrációkat a kötet nem közöl.

A bibliográfia egyszerű eszközökkel, megbízható adatközléssel készült, megfelel céljának. A címléírások az országos szabvány előírásain túl több helyi adatot is közölnek, az összeállítás nem csupán a periodikán található, hanem az irodalomból feltárt, továbbá — újabb lapok esetében — a kiadóktól szerzett adatokkal is kiegészítették a leírásokat. Sok rejtett adatot is feltártak és a hibákat helyesbítették. Különösen nagy munkával járt a megszünt lapok utolsó számainak datálása, mert ezek napja az utolsó példányokból a legritkább esetben tűnik ki. A szerkesztők és a kiadók változásai is nyomon követhetők a sajtóbibliográfia segítségével. A lelőhelyek kimutatása szintén igen pontos munkáról tanúskodik. Az összeállítók az évfolyamokon belül feltüntették a hiányzó számokat is. Az egyes lapok ismertetését a sajtóirodalomból szerzett adatokkal egészítették ki, s ezeket a címléírás végén külön rovatba csoportosították. Fontosságuknak megfelelően tárták fel a különféle helyi híradókat, az iskolai értesítők adatait azonban nem közölték. A kötetben időrendi, földrajzi és szakmutató, valamint a nyomdák mutatója, továbbá a szerkesztők és a kiadók névmutatója segíti a tájékozódást.

Ez a kiadvány a *tizenötödik* megyei sajtóbibliográfiánk. A sajtóbibliográfiai ügyben 1974-ben tartott szegedi tanácskozás úgy vélekedett, hogy 1980-ban befejeződik a megyei sajtóbibliográfiai közreadása. Ez nem következett be, négy megye, *Bács-Kiskun*, *Baranya*, *Győr-Sopron* és *Nógrád* sajtóbibliográfiájának megjelentetése még hátra van. Tudunk róla, hogy mind a négy megyében dolgoznak a kiadványon, s hogy jó szakemberek foglalkoznak összeállításukkal,

így kis késelemmel ugyan, de remélhetjük a sorozat befejezését.

A megyei könyvtárak sajtóbibliográfiai munkája azonban még ezek megjelentetésével sem tekinthető teljesen befejezettnek. Az egyik adósság *Szabolcs-Szatmár* megyéé. E megye sajtóbibliográfiája ugyanis olyan gyengére sikerült, hogy nem sorolható a bibliográfiák értékes kötetei közé, nyilván újra el kell készíteni. S csatlakoznunk kell *Lisztés László* véleményéhez, aki a *Könyvtáros* 1980. évi

12. számában kifejtette: szükséges a régebben kiadott bibliográfiák adatainak pótkötetekben való kiegészítése is, hiszen az első kiadványok megjelenése óta már 25 év telt el. Jó lenne, ha — akár házi sokszorosításban is — megjelennének a kiegészítő kötetek, amelyekben a megyei könyvtárak 1980-ig mennének el a vidéki sajtó újabb évtizedeinek feltárásában. (*Szekszárdi Megyei Könyvtár, 1980. 148 l.*)

Páldy Róbert

A Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtárának (Debrecen) kéziratkatalógusa

1850 előtti kéziratok

Az Országos Széchényi Könyvtár újabb nagy lépést tett történeti hagyományaink feltárása terén azzal, hogy megindította a magyarországi egyházi könyvtárak kéziratáinak anyagát ismertető katalógus-sorozatát. A tudományos kutatás ugyan eddig is tudott erről a művelődés-és eszmetörténeti szempontból rendkívül értékes forrásbázisról, a felhasználás azonban csupán aprólékos, helyszíni kutatómunka révén volt lehetséges. Így — mint ezt a kötet előszavában *Kókay György*, az egyházi könyvtárak szakfelügyelője kifejti — a hazai ósnyomtatványok és a régi magyar könyvek után az egyházi könyvtárakban őrzött kéziratállomány is bekerül (szakszerű feldolgozással) az ország tudományos vérkeringésébe.

Két okból is természetes, hogy a sorozat első köteteként a Tiszántúli Református Egyházkerület debreceni nagykönyvtárának katalógusa látott napvilágot. Ez a könyvtár ugyanis a nemzeti művelődésünkre vonatkozó kéziratokban leggazdagabbak egyike, s itt indult meg a legkorábban és legtudatosabban a tudományos igényű feltárás. Ám az előző komoly ígéretet is tartalmaz a jövőt illetően: már elkészültek, illetve közvetlenül befejezés előtt állnak a további kötetek is (Pannonhalma, Eger, illetve az összes egyházi gyűjtemények középkori kódexeit ismertető kötet). Biztató az is, hogy Sárospatakon, Esztergomban és a kegyesrendiek könyvtárában szintén folynak már a feltáró munkálatok.

A kötetet tájékoztató vezet be, mely a címfelvetélt munka gyakorlati kérdéseiről nyújt felvilágosítást. A címléírás a Berlász-féle szabályzat elvi alapjain áll, annak bizonyos mértékig egyszerűsített formáját alkalmazza. A szerkesztők, *Fekete Csaba* és *Szabó Botond* az anya-

got a leltári számok sorrendjében közlik, mivel azonban csupán az 1850 előtti keletkezett kéziratokat tárták fel, ez a számsor nem folyamatos. Vitatható, hogy ez az évhatár logikus-e, gyakorlati-e, s hogy vajon nem lett volna-e célszerűbb egy későbbi korhatárt kitűzni (például 1918-at). Itt nyilván elvi megfontolásról volt szó; helyes viszont, hogy ezen a határon belül a kötet szerkesztői teljességre törekedtek: felvették a korábbi (kéziratok) katalógusokban szereplő, időközben eltűnt, de feltehetően 1850 előtt keletkezett tételeket, valamint az 1850 előtti művek 1850 után készült másolatainak adatait, továbbá az RMK és RMNY gyűjteményekbe tartozó művek később keletkezett másolatait is. A debreceni tudományos műhely jövődi terveire utal az a megjegyzés, mely szerint a sorozat egy későbbi köteteként tervezik a könyvekhez kötött kéziratok, illetve a könyvekben található kéziratok bejegyzések katalógusának megjelentetését is.

Külön értéke a kötetnek a kéziratár történetét ismertető fejezet, amely nem csupán az intézmény történetéről, fejlődéséről és viszontagságairól nyújt jó áttekintést, hanem mindenkori funkciójáról is. A magyar református egyház debreceni „anyakönyvtár”-ában fokozott mértékben érvényesült a *könyv (kézirat) — könyvtár — olvasó* szoros kapcsolata. Valóban „munkaeszköz volt a kézirat; koptatták, nyűtték...” — ezért nem lehetett ez a gyűjtemény az uralkodói ritkasággyűjteményekhez. Újabb közkönyvtáraink kéziratáraihoz hasonlítani. Az anyag többsége külföldet járó diákok, lelkészek, tanárok (sok esetben kézművesek és kereskedők) kisebb-nagyobb kéziratgyűjteményeiből áll; ez a személyes kapcsolat adja meg az anyag legnagyobb értékét. Másik jellemzője már negatív jellegű: a kollégiumot és gyűjteményeit az idők so-

rán számos természeti csapás érte. Sem ez, sem a folyamatos használat nem múlt el nyomtalanul a kéziratár állománya felett. A gyűjtemény történetéről írt lapok utalnak a legkiemelkedőbb örökre is: Maróthi Györgyre, Sinai Miklósrá, Lugossy Józsefere, Varga Zsigmondra, Módis Lászlóra.

A kötetet tipográfiaiailag is jól áttekinthető személy- és helynévmutató, valamint az állomány összetétele felől tájékoztatni óhajtó szakrendi mutató egészíti ki. Ez utóbbi szerkezete, rendszere bizonyos mértékig vitatható. A szerkesztők itt „a gyakoribb fajták, jelzetek és időrend” szerint kívántak tájékoztatást nyújtani, ez azonban nem sikerült teljesen. Elsősorban azért nem, mivel a (részben magyar, részben latin nyelvű) tárgyi rendszavak nem adnak áttekinthető képet. Ez a szakmutató alaposan feltárja az anyag túlnyomó többségét alkotó közép- és felsőoktatási jegyzet- és tankönyvanyagot, mégpedig a tudományszakok és a keletkezés helye szerint. Az oktatás- és könyvtártörténeti anyagra, valamint a peregrinációs (vándorlási) albumokra külön

szakcsoport is felhívja a figyelmet, viszont a teológiai anyag mutatórendszere kevésbé tekinthető át. A kötetstörténeti érdekességek, az énekeskönyvek és a kódexek megemlítése mellett (mely a szerkesztők sok mindenre kiterjedő figyelmére mutat) nem lett volna érdektelen felhívni a figyelmet az 1526 előtt keletkezett oklevelekre sem (például 1141—1144, 1146—1147).

Bizalommal tekintünk a sorozat további kötetei elé, melyek újabb lépést jelentenek majd egyházi könyvtáraink kéziratincseinek hozzáférhetősége felé. Az időhatárral, illetve a mutatórendszerrel kapcsolatos megjegyzéseink csupán azt a célt szolgálták, hogy — a lehetőségek határain belül — ez a feltáró tevékenység még gazdagabbá, még áttekinthetőbbé váljék. (Budapest, 1979. Országos Széchényi Könyvtár, 310 l. 60 Ft/ Magyarországi egyházi könyvtárak kéziratkatalogusai. Catalogi manuscriptorum, quae in bibliothecis ecclesiasticis Hungariae asservantur. 1. — Sorozatszerkesztő: Szelestei N. László.)

Tóth András

Lapozgató

● A NÉPFRONTMOZGALOM HAJDÚ-BIHAR MEGYEI TÖRTÉNETÉNEK VÁLOGATOTT DOKUMENTUMAI 1936—1976 címmel a megyei HNF titkárság kiadásában, Debrecenben érdekes és fontos kötet látott napvilágot, melynek országos jelentőségét egyebek között az 1936—1937-es debreceni egyetemi ifjúságnak a Márciusi Fronthoz fűződő kapcsolatai, a baloldali diákszervezetek tevékenysége, valamint a városnak a felszabadulás hónapjaiban játszott központi szerepe, az ottani események adják meg. A *Bényei Miklós* és *Gazdag István* levéltárigazgató által szerkesztett színvonalas válogatáshoz jó bibliográfia is készült. (1980. 343 l.)

● A VASI SZEMLE elmúlt évi utolsó (4.) száma közli Takács Miklós megyei könyvtárigazgatónk a szombathelyi közkönyvtár — a mai megyei könyvtár elődintézménye — megalapításának századik évfordulójára írott cikkét.

● A KÖNYV ÉS OLVASÁS EGY NAGYÜZEM ÉLETÉBEN címmel a második füzetet jelentette meg a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése, valamint a Könyvtártudományi és Módszertani Központ arról a vizsgálódásról, amelyet a két szerv 1976 és 1978 között együtt végzett a nagyüzemi munkások körében. E kiadvány A CSEPEL MŰVEK MUNKÁSAINAK OLVASÁSI ÉS KÖNYVBESZERZÉSI SZOKÁSAI rész címet viseli, s szerzője, V. Kulcsár Júlia 477 csepeli munkás körülményeinek vizsgálata alapján arra kíván válaszolni, mi a munkahely szerepe a művelődési igények felkeltésében és kielégítésében. Az értékes beszámoló foglalkozik a mintasokaság rétegződésével, körülményeivel, az olvasási kultúra színvonalát befolyásoló tényezőkkel, a sajtó- és a könyvvolvasással, az olvasói érdeklődés irányával, a könyvbeszerzési szokásokkal, a beszerzési forrásaival (könyvterjesztés, könyvtárak), a vásárlás és a könyvtári kölcsönzés összefüggéseivel, és külön fejezetet szentel a családi könyvtáraknak is. (1980. 75 l. soksz. — 22 Ft)

● A HORIZONT című Veszprém megyei közművelődési tájékoztató elmúlt évi negyedik számában a nevelési központokról közölt cikket, amelyhez e fontos művelődési intézményegyüttes szakirodalmából 42 tételes válogatást is ad.

SZAKMAI FOLYÓIRATOK, HÁLÓZATI HÍRADÓK

A KÖNYVTÁRI FIGYELŐ elmúlt évi utolsó számában *Bujdosó Ernő* cikke egyebek között arról számol be, hogy miután a Magyar Tudományos Akadémia vezetősége a nemzetközi tapasztalatok és a hazai lehetőségek mérlegelése alapján a számítógépes szakirodalmi tájékoztatási rendszerek meghonosítása mellett döntött, a philadelphiai Institute for Scientific Information idézési indexelésen alapuló gépi, illetve kézi adatbázisait szerezte be az Akadémiai Könyvtár. A két intézmény között 1979 májusában létrejött megállapodás hét nyomtatott és egy gépi adatbázis és program beszerzésére vonatkozott. A könyvtár a kézi rendszerek használatára 1980 januárjában külön olvasótermet nyitott, a gépi szakirodalomfigyelés pedig ugyan ezen év márciusában indult meg — kísérleti jelleggel —, s mintegy 1100 felhasználónak nyújt szakirodalomfigyelési szolgáltatásokat. A cikk a hét ISI-kiadvány bemutatása után ismerteti az MTA könyvtárának gépi szakirodalmi információ szolgáltatásait is: a *Science Citation Index* mágnesszalagjai hetenként érkeznek a könyvtárba — az átlagosan öt héttel korábban megjelent publikációk adataival. A felhasználók az őket érdeklő, a gép által kiírt tételeket hetenként kapják kézhez. A jövő tervei között szerepel a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának Társadalomtudományi Információs Intézete által nemzetközi együttműködésben előállított MIZSON mágnesszalagok feldolgozása, továbbá a CNRS, a francia országos kutatási központ Humán Dokumentációs Központja és az Akadémiai Könyvtár együttműködésével megvalósítandó nemzetközi tudáspolitikai és kutatásszervezési mágnesszalagos adatszolgáltatás is. Az MTA számítógépének (IBM—3031) perifériáit bővítik, terminálhálózatát kiépítik, ezáltal számos intézmény férhet hozzá on-line üzemmódban az Akadémiai Könyvtárban felgyűlt, illetve a visszamenőleg is beszerzett mágnesszalagokhoz, külföldi adatbázisokhoz. — Könyvtáraink állományvédelmi jövőjével foglalkozik *Zircz Péter* írása, amely az elmúlt évben Manilában tartott IFLA konferencia hazai tanulságaira hívja fel a figyelmet. A könyvek papíryanagának önromlásából következő óriási arányú pusztulás megakadályozására olyan országos könyvtári állományvédelmi politika kidolgozását sürgeti, amely a nagy könyvtárak közötti munkamegosztás keretében tervezné meg a szükséges megőrzési, konzerválási, restaurálási, kötetzeti és mikrofilmzési fel-

adatokat, a megfelelő laboratóriumok, országos feladatkörű üzemek kiépítését, a kutatómunkák kibővítését (az OMFB segítségével) ezen — a szerző szerint — a műemlékvédelemmel azonos súlyú területen. — A Figyelő egyéb cikkei ugyancsak fontos kérdéseket tárgyalnak: *Sonnevend Péter* a *Magyar Nemzeti Bibliográfia. Időszaki Kiadványok Repertoriuma* című cikkbibliográfia átalakításával összefüggő törekvéseket, terveket ismerteti (lásd a *Könyvtáros* 1980. szeptemberi számában megjelent cikket is); a cseh közművelődési könyvtárak fejlődésének a 2000. évig szóló prognózisa pedig számunkra fontos és érdekes adatokról, illetve irányzatokról tudósít (a cseh területi közművelődési könyvtárakba 1978-ban a lakosság 16,8 százaléka iratkozott be — a hasonló magyar könyvtárhálózatba ugyanakkor 14,8 százalék —; egy-egy olvasóra 27,6 egységnyi állomány és 36,9 egységnyi használat jutott — a magyar testvérintézményekben egy olvasóra 17,3 állományegység és 26,6 kötetes forgalom —; a cseh könyvtárak 2000-re sem várnak a lakosság 18—19 százaléknál nagyobb olvasói arányt). — Beszámol a Könyvtári Figyelő a washingtoni Fehér Házban 1979 novemberében tartott könyvtárügyi és információs szolgáltatási konferenciáról is: ennek jelentőségét a résztvevők nagy száman, kézzes táborán kívül az a tény bizonyítja, hogy a konferencián megjelent és felszólalt *Carter* elnök is: „Az a könyvtár, amely csupán egy nyugodt hely az olvasásra, egy elmúlt korszak része” — mondotta.

A TUDOMÁNYOS ÉS MŰSZAKI TÁJÉKOZTATÁS 1980. decemberi számának egyetlen hazai szerzőjű eredeti cikke, *Tiszai Istvánnak*, az Építésügyi Tájékoztatási Központ igazgatójának írása a hazai építésügyi műszaki tájékoztatási rendszerrel, e terület időszerű kérdéseit tekinti át: a mintegy 200 kutató, tervező, beruházó, gyártó és kivitelező vállalat szakirodalmi tájékoztatási és részben szakkönyvtári feladatokat ellátó egységeire épülő rendszer munkáját az ágazat főprofilú tájékoztatási intézete, az Építésügyi Tájékoztatási Központ hangolja össze, és nyújt számos csatornán, illetve feldolgozási formában információt a rendszer tagjainak. A központ tevékenységének dokumentumbázisa a százezer állományegységet magában foglaló Építésügyi Központi Könyvtár; szolgáltatásai között olyanok találhatók, mint a vezetőknek szóló gyorsinformációs szolgáltatás, az idegen nyelvű magyar építés-

ügyi szakirodalmi bulletin, a számítógéppel készült gyorsindexek, tervezési adatgyűjtemények, építőipari katalógusok, a képes híradó, a munkavédelmi tájékoztató, az oktatófilmek, továbbá az építésügyi állandó kiállítás. A számítógépes termékinformációs adattár kialakításának munkálatai is megkezdődtek. (Ezt a beszámolót érdemes összevetni azzal az áttekintéssel is, amely a TMT szemle-rovatában olvasható az angliai építőipari tájékoztató helyzetéről, az ottani információ típusokról és felhasználóikról.) A lapunk szerzőgárdájából is ismert *Dieter Schmidmaier* az NDK műszaki könyvtárainak 1978. és 1979. évi teljesítménymérlegével és a közeljövő terveivel foglalkozik; két mongol szerző pedig a Mongol Népköztársaság tudományos és műszaki információs központját mutatja be, amelynek épületét a Szovjetunió, az NDK és Csehszlovákia építette fel Ulan-Bator központjában, és ezek az országok adták a felszerelést, továbbá működtek közre a tájékoztatói dolgozók képzésében is. — A TMT egyéb közleményeinek többsége a könyvtári és a szakirodalmi tájékoztatói munka gépesítésével, a számítógépek, valamint a használatukra alapított információs szolgáltatások hallatlanul gyors fejlődésével foglalkozik, és a prognosztikai írások előrejelzései ezek elterjedésének rendkívüli ütemét is érzékeltetik. Már napjaink valósága a házilag építhető kisméretű számítógép, nem beszélve például a könyvtári olvasók és a kölcsönzések mikroszámítógépes nyilvántartásáról. Az előrejelzések 1990-re egyebek között a személyek közötti videokommunikáció széles körű elterjedését, az információknak házi tv-készülékekkel történő „lekérdezését”, globális, közvetlen kapcsolású telefonhálózat kialakítását és integrált, az összes létező adatbázisok használatára alkalmas teaurusz megalkotását jósolják. Egyre inkább tért hódít az „elektronikus kiadói” tevékenység, az „elektronikus folyóirat” is, és az ilyen irányú fejlődés rövidesen teljes szövegek visszahívására ad lehetőséget. Egy 1979-es konferenciái előadás szerint 2000-ben „... olyan világban fogunk élni, ahol minden információelőállító és minden felhasználó saját, információelőállításra és felhasználásra egyaránt alkalmas számítógéppel fog rendelkezni, s ez kommunikációs kapcsolatban áll egy vagy több, információközvetítésre, -tárolásra és -keresésre szolgáló hálózattal. Az információk lelőhelyei közötti földrajzi távolság teljesen elveszíti jelentőségét...”

Az OSZK HÍRADÓ 1980/7—9-es összevont száma fontos szerkesztési változásokat jelent be: A híradó felelős szerkesztője, *Bor Kálmán* Hogyan tovább cí-

mű programadó bevezető cikkében a folyóirat újjáalakításával foglalkozik. A szerkesztőség átszervezéséről elmondja, hogy a Nemzeti Könyvtár pártszervezetének, szakszervezeti és KISZ bizottságának vezetőségét újraválasztották, s ez a tény a három szervezet által közösen irányított lap szerkesztőségének és szerkesztőségi munkájának megújulását, felfrissítését is magával vonta. A titkárok javaslatára a szerkesztő bizottságban minden nagyobb szervezeti egység képviselést kapott, a híradót pedig öttagú együttes állítja össze a felelős szerkesztő irányításával. A programadó cikk szerint a bevált, hagyományos rovatok mellé újakat is tervez a szerkesztőség, s felújítja az *Épülő új otthonunk* című rovatot, amelynek a budai várpalotában folyó könyvtárárpítkezés meggyorsulása, az építkezés befejezésének immár látható közelségbe került időpontja ad különös időszerűséget. A szerkesztőség terveiben szerepel még a külföldi tanulmányúti beszámolók részletesebb közzététele, az intézmény saját kiadványainak alaposabb ismertetése, a vezető testületek és bizottságok munkájának rendszeresebb bemutatása — mindezt pedig változatosabb formában, például riportok és interjúk közlésével is. A tervek nagyobb szerepet szánnak a társadalmi visszhangnak: a sajtóban, a rádióban, a televízióban megjelent, illetve elhangzott közlemények, megnyilatkozások rögzítésének, de a könyvtárhasználói vélemények közreadásának is. Az új törekvéseket jól dokumentálja A *nemzet könyvtára* című televíziós riportműsor és az *Uborkaszezon az OSZK-ban* című rádióadás szövegének közlése, a könyvtár sokszorosító üzemének bemutatása, továbbá egy-egy közlemény a színház történeti tár színlapgyűjteményének gyarapodásáról, illetve Jókai Mór *Emléksorok. Napló 1848—49-ből* című kéziratos munkájának Caracásból történt hazajuttatásáról. A külföldön élő magyar könyvtárosok és a hazai könyvtárosok tavaly augusztusi budapesti találkozójáról készült igen részletes tudósítást, valamint interjúkat még azok is érdeklődéssel olvashatják, akik erről az eseményről más forrásokból, például a *Könyvtáros* októberi számában megjelent beszámolóból már értesültek. A *Múltunk, örökségünk* rovat az OSZK 1924 és 1929 közötti igazgatójának, *Lukinich Imre* nének emléket idézi fel, s pályafutását, alakját rajzolja meg a kiváló történész-könyvtáros születésének 100. évfordulója alkalmából. Az OSZK híradó egyéb írásai, közleményei is érdekesek, az egész számon valóban érződik az új szerkesztői gárda ügyszeretete és igyekvő gondossága. Ez a szerkesztői „stáb” azonban kissé túl-

méretezettnek tűnik: a már említett felelős szerkesztőn kívül van szerkesztőbizottsági elnöke, 14 tagú szerkesztő bizottsága, három külön szerkesztőségi munkatársa, szerkesztőségi titkára, felelős kiadója, mindösszesen 21 felelőse, illetve gondozója. Az évi hatszori megjelenést és az összesen 240 sokszorosított oldal terjedelmet tekintve nem tűnik kissé soknak ennyi szűcs egy ilyen kis prémre?

A PÉCS-BARANYAI KÖNYVTÁROS 1979 [!] évi 1—2. száma szomorúan nagy késéssel jelent meg. Kár érte pedig, mert ha csak a megyei könyvtár igazgatójának beszámolóját, helyzetlevezését olvashatták volna idejében az érdeklődők, ezzel is sokat nyert volna a helyi könyvtárügy (nem beszélve a szakszervezeti és az iskolai könyvtárak munkájáért felelősök évi munkabeszámolójáról, illetve hálózati állapotrajzáról — ugyanis ezek szintén olvashatók a hirdatóban). A megyei tanácsi könyvtárhálózat szakmai irányítójának nagy publicisztikai megjelenítő erővel, jó művelődéspolitikusi látásmóddal és magas hőfokú morális felelősségtudattal megírt elemzését mindenkinek érdemes elolvasnia, aki a könyvtárügyvel valamilyen kapcsolatban áll: ez a kritikus és erősen önkritikus vizsgálódás nemcsak a kisközséges megyék, hanem a területi munkát végző minden könyvtártípus gondjairól-bajairól is jól tájékoztató problémagyűjtemény. Reméljük, hogy valahol, valamilyen formában már megismerték azok, akiknek szólhatott, fontos dolgokat mondhatott volna. Bizonyítással arra, hogy a majd kétéves „mélyhűtés” nem ártott az írás forró igazságainak, hadd idézzük néhány részletét: „Nem segíti az előrelépést..., hogy egy megyéni területen három módszertani központ működik, holott e tevékenység számtalan vonatkozásban mindhárom hálózatban azonos, a lakossági ellátás követelményei pedig sokkal inkább a »hálózatközi szemléletre« inspirálnának. Különösen a tanácsi, az iskolai és a szakszervezeti hálózat együttműködése lenne fontos... Ha korszerű, egységes területi ellátó rendszert akarunk szervezni, a három hálózatra együtt kell gondolnunk, és el kell jutnunk az együttműködésnek olyan fokára, amely esetenként a funkciók átvállalását, a többfunkciós könyvtárak működését, kivételként pedig a szervezeti integrációt is megvalósítja.” Más: „Abban, hogy nem volt megfelelő kapcsolat a fenntartókkal, hogy a fenntartók tudatából »ki esetik« a könyvtár, a könyvtáros talán nagyobb hibaszázalékkal szerepel, mint a tanácsi vezetés. Ez azt jelenti, hogy a könyvtárosok sem voltak gazdái a

könyvtárunknak... Számtalan esetben tapasztaljuk..., hogy a meghirdetett nyitvatartási időben nincsenek nyitva a könyvtárak, még egyes nagyközségi könyvtárak sem, olyan helyeken, ahol imponáló összeg áll rendelkezésre állománygyarapításra, s függetlenített könyvtáros is van...” „A megye tanácsi könyvtárainak átlagos szakmai színvonalára azért is alacsony, mert nem gondoskodnak a könyvtárosok az állomány feltárásáról és rendjéről: nincsenek katalógusok és a működéshez szükséges nyilvántartások, sok könyvtárban szemmel látható a rendszertelenség, sőt, rendtelenség fogadja a látogatót. Sok könyvtárnak nincs »könyvtár-arca«, hiányzik az a látvány és a hozzákapcsolódó hangulat, ami a belépőt megfogja és visszahúzza, az, ami egyedül a könyvtárban található...” Vagy: „Csodálkozunk a fenntartó községi tanácsok liberalizmusán, azon, hogy még nagy településeken is elnézik, tudomásul veszik, hogy a könyvtáros megszegi a nyitvatartásra vonatkozó előírásokat...” Végül: „... most különösen vigyáznunk kell a tiszta és pontos fogalmak használatára, valamint arra is, hogy a gazdasági helyzetből adódó egyfajta bizonytalanságot ne fokozzuk másfajta bizonytalansággal, például azzal, hogy a jogalkalmazásban »túltesszük magunkat« esetleg még az országgyűlés által alkotott törvényeken is. Konkrétan: érthetőbb, igazabb és ezért mozgósítóbb hatású, ha azt mondjuk, hogy a mai gazdasági helyzetben az alapintézmények sorából »kiemelünk« néhányat, azokat, amelyek az alapellátás szempontjából életbevágóan fontosak, mint például... az általános iskolák és kórházak, és ezek fejlesztésére koncentrálnjuk meglevő anyagi erőnket. De ne magyarazzák nekünk, hogy a könyvtár nem nyújt alapellátást, tehát nem alapintézmény.”

A CSONGRÁD MEGYEI KÖNYVTÁROS 1980/3—4-es száma nemcsak jelzésében, hanem tartalmában is dupla szám. A folyóirat az alcímében megjelölt könyvtárközi jellegű („közművelődési, felsőoktatási és iskolai könyvtárosok hirdója”) e számában a tudományos és a szakkönyvtári területek képviselőinek szerepeltetésével is sikeresen bizonyítja. Például *Szentirmai László*nak, az egyetemi könyvtár osztályvezetőjének írásával, amely a szegedi ipari munkások olvasmányainak, könyvhöz jutásának kérdéseivel foglalkozik, továbbá *Zallár Andor* orvosegyetemi könyvtárigazgató megemlékezésével, amely *Baló József* professzor, „az első szegedi orvosi könyvtáros” könyvtárszervezési tevékenységét ismerteti és méltatja. *Szentirmai László* vizsgálódásai kedvező képet mutatnak a

munkások és a könyv kapcsolatról: a megkérdezetteknek csaknem egynegyede, 23 százaléka vagy személyesen vagy családtagjai révén kapcsolatban áll egy, illetve több közművelődési (tanácsai, szakszervezeti) könyvtárral; tíz közül heten vásárolnak könyvet, 28 százalékuk pedig barátoktól, ismerősöktől (is) kölcsönöz. A nem olvasók vagy igen rendszertelenül olvasók aránya 16, viszont a könyvet vásárlóké 70 százalék. Az iskolai végzettség szempontjából vizsgálva a könyvtárhoz fűződő viszonyt, minden téren az érettségizett munkásokról kapjuk a legkedvezőbb képet. Az 1979 őszén Szegeden lebonyolított vizsgálat 789 munkásra terjedt ki. A szerző végkövetkeztetései közül figyelemre méltó az a megállapítás, hogy a kölcsönzés, a kölcsönkérés az esetek nagy többségében a munkások gyakoribb olvasásával jár együtt, a vásárlás és az olvasás között azonban nem ilyen erős a kapcsolat. Szentirmai László az olvasás jelenlegi hadállásainak megtartása és minimális növelése érdekében a tanácsadás fokozását — a kéréstelen tanácsadást is! — javasolja a könyvtárosoknak. Más célú, de hasonlóan fontos elemzés megállapításait közli *Bozó Klára*, aki a Somogyi Könyvtár központi kölcsönzőjében levő állományt vizsgálta meg, s írásában az érdekes részletek ismertetésén kívül fontos végkövetkeztésekre is jut: Szerinte az igénybevettelt rendkívül erősen befolyásolja az állomány feltártsága, hozzáférhetősége, sokoldalú megközelítésének lehetősége. Az olvasó sokszor azért távozik üres kézzel a kölcsönzőből, mert a könyvtáros nem talál rá a megfelelő antológiára, tanulmánykötetre. A technikai lehetőségeket szintén jobban ki kellene használni: egy-egy gyűjteményes kötet 20—30 oldalas, az olvasók által gyakran keresett részlete kedvéért nem a példányszámot kellene növelni, hanem elfogadható áron másolatot adni az olvasó kezébe. — A híradó e száma is igen gazdag információkban, s a benne megjelent írások a megye könyvtárügyének különféle területeiről és legváltozatosabb szakmai kérdéseiről, illetve részleteiről szólnak. Ismeretésük helyett csupán egyetlen örvendetes tényre, egy pályázati felhívásra utalunk: a Csongrád megyei Tanács VB az elmúlt évben is meghirdette könyvtárfejlesztési segélyprogramját. A megyei támogatás elnyerésének feltétele a könyvtárfenntartó tanácsok áldozatvállalása intézményük működési feltételeinek javítása érdekében — a szakmai irányelvekben megfogalmazott normatívák alapján. A pályázói áldozatvállalás komolyságának figyelemre méltó biztosítéka az a kiírási feltétel, miszerint: „Ha a vállalt célkitűzés, feladat teljesítése elmarad,

a támogatás összegét a tanácsoknak vissza kell fizetniük.”

A KISALFÖLDI KÖNYVTÁROS legutolsó számának megjelenése szintén alaposan elcsúszott: az 1979. évi első számot csak 1981 januárjában kaptuk kézhez. A híradóban közzétett írások, hírek nagy része e késés miatt időszerűségét veszítette. Az időtálló közlemények egyike a győri Kazinczy Ferenc Gimnázium és Szakiskola 1975 októberében felavatott 45 ülőhelyes, szabadpolcos, galériás könyvtárát mutatja be (22 ezer kötet könyv, 50-féle folyóirat, évi 20—30 ezer forintos könyvbeszerzési keret, 560—600 olvasó, 7—8 ezer kötetes forgalom); a másik pedig az *Olvasó népert mozgalom* Győr-Sopron megyei helyzetével és feladataival foglalkozik. A beszámoló tárgyilagosan itéli meg a megye Népfrentbizottságainak két kezdeményezését: a csornai járásban indított *Minden családtól könyvet az iskolának* akciót és az ennek hatására kibontakozott *Könyvet a kórháznak* nevű mosonmagyaróvári mozgalmat. Az országosan (*Élet és Irodalom* stb.) nagy vihart kavart akciók értek el bizonyos eredményt (az iskoláknak több mint 300 ezer forint értékű könyvet ajándékoztak), de az effajta könyvtártámogatás ellenzőinek aggályai is igazolódtak az adományok minőségében és a támogatás rapszódikussága tekintetében. Anynyiban mégis jó hatásúak voltak a kezdeményezések, hogy az érintett fenntartók ráébredtek hivatali felelősségükre, figyelmük a két könyvtártípus felé fordult, a gazda szemével kezdték nézni e különösen fontos területek könyvtári gondozását. A Hazafias Népfrent megyei bizottsága mellett működő Olvasó népert munkabizottság helyzetelemzése a mozgalom feladataival zárul. Ezek természetesen a közzététel megkésése ellenére sem veszítették el időszerűségüket.

A KOMÁROM MEGYEI KÖNYVTÁROS 1980. évi 3. száma összefoglalást közöl egy nagyszabású vizsgálódásról, amelyet a Komárom megyei Tanács közművelődési bizottságának kezdeményezésére a megyei könyvtár végzett a megye nagyüzemi munkásságának olvasói szokásairól. Az 1980 márciusától októberéig tartó, a könyvtáros által vezetett olvasmányfigyelő-lap, illetve az olvasó által kitöltött kérdőív segítségével lebonyolított felmérés megállapításait *Horváth Géza* ismerteti a híradóban. A szoban forgó időszakban a megvizsgált üzemek fizikai dolgozóinak 22,7 százaléka, 3340 személy volt beiratkozott olvasója a szakszervezeti könyvtáraknak, a vizsgálatba bevont tanácsai könyvtárak 1979-es statisztikái pedig a fiókkönyvtárak nélkül is 21,45 százalékos arányukat mutatták ki az olvasók táborában. A felmérőlapos köl-

csönzésbe bevont 604 olvasó a megvizsgált három hónapban a könyvtárakat átlagosan 2,6 alkalommal kereste fel, s ez a szám megegyezik az éves megyei látogatottsági átlaggal. Egy-egy olvasó ez idő alatt 8,2 kötetet kölcsönzött, ami viszont körülbelül három kötettel magasabb a megyei kölcsönzési átlagnál. A könyvforgalom 72,7 százaléka szépirodalmi és ifjúsági mű, 27,3 százaléka ismeretterjesztő és szakkönyv volt. A munkások különféle csoportjainak (segédmunkás, betanított munkás, szakmunkás, közvetlen termelésirányító) mindegyikére jellemző, hogy szépirodalmi olvasmányainak több mint a fele (52,8-tól 62,8 százalékig) az értékes, illetve a még értékes alkotások közül kerül ki. Az álirodalom az összes kölcsönzött szépirodalomnak mindössze 9,8 százaléka rúg, és lassan visszaszoruló csoportnak tűnik. Kissé meghökkenítő adat, hogy az ismeretterjesztő könyvek közül az útleírások csaknem minden csoport olvasmánylistáján az utolsó helyen szerepelnek. Az olvasmányok beszerzési forrásai között a könyvtári kölcsönzés vezet; a munkások könyvbeszerzési forrásai között a vásárlás tekintetében a Komárom megyei vizsgálódás rosszabb helyzetet mutatott ki az országos 35 százalékos aránynál, de kiderült az is, hogy a megkérdezettek csaknem felének otthonában mégis található száz kötetesnél nagyobb házi-könyvtár. A felmérést összegező jelentést a Komárom megyei Tanács művelődési és ifjúsági bizottsága decemberben megtárgyalta, és úgy foglalt állást, hogy a vizsgálódást tudományos apparátus igénybevételével folytassák. — A híradó egyéb közleményeinek nagy része a szakaszvetési könyvtárak tevékenységével foglalkozik: bemutatja a tatabányai Bányász Körzeti Könyvtár és a dorogi József Attila Művelődési Központ könyvtárának zenei részlegét, ismerteti az alapításának 30. évfordulóját ünneplő almásfüzitői könyvtár történetét, mai törekvéseit (nem hallgatván el azt sem, hogy a könyvtár csaknem húsz éve egy 50 négyzetméteres alapterületű, köves helyiségben szorong), és beszámol két könyvtáravatásról, a területi feladatot is ellátó, 157 m² (!) alapterületű bábolnai, valamint az üzem főbejárata mellett kialakított lábatlani papírgyári könyvtár (60 m²) átadásáról. E megjavult körülmények között működő és megnövekedett feladatkörű intézmények kölcsönzési ideje — heti 24, illetve 6 óra — véleményünk szerint több is lehetne.

A TOLNAI KÖNYVTÁROS 1980. évi 2. számában a legnagyobb figyelemre érdemes az a számvetés, amely a megye 1970-ben jóváhagyott tizenöt éves távlati könyvtárfejlesztési tervének első tíz évét,

az 1980-ban végetért évtized tervteljesítése során elért eredményeket teszi mérlegre. Az időarányos teljesítmények örvendetesen jók: A tervezett 57 főnyi könyvtároslétszám-bővítésből 32 valósult meg, ráadásul az új könyvtárosi állások fele a falvakban létesült. Így sikerült elérni, hogy ma már Tolna megye minden nagyközségi és körzeti központjában főhivatású könyvtárossal (könyvtárosokkal) találkozunk az olvasó. Az elmúlt öt évben rendkívül nagy mértékben javult a könyvtárosok végzettségének helyzete: nőtt a felső- és a középfokú képzettségűek száma, a képesítés nélkülieké viszont 48-ról 9-re csökkent. A tizenöt évre tervezett 41 könyvtárkorszerűsítésből 31 már megvalósult, s valamennyi tanács keresi a szükséges javítás lehetőségeit. Nem sikerült azonban segíteni *Bátaszék, Decs, Bogyiszló, Fadd, Ozora, Pincehely* kritikus helyiségdjain. Az elmúlt öt évben csaknem félmillió forinttal növekedtek a könyvbeszerzési keretek; sajnos, ez az emelkedés mennyiségileg már nem volt elegendő a könyv- és folyóiratbeszerzés helyzetének javításához. Az olvasók aránya 1975 és 1979 között alig változott: 18-ról 18,7 százalékra emelkedett. Az igen lényeges szervezeti változások során létrehozott komplex intézmények (iskola — művelődési központ — könyvtár) könyvtári szempontból csak részben hozták meg a várt eredményt. A községi és az iskolai könyvtár, illetve a művelődési ház összevonására 22 községben került sor, mégpedig a legtarthatóbb szervezeti megoldások alapján. A legeredményesebb a *nagyományoki* összevonás volt: itt a község iskolájában elhelyezett könyvtárat a felnőttek az utcáról, a tanulók pedig az iskola folyosójáról is megközelíthetik. Két hálózati alközpont, *Paks* és *Dombóvár* könyvtárát a művelődési központtal vonták össze. „A kezdeti gondok, viták után a gyakorlat bizonyítja, hogy az egységen belül a könyvtárnak önálló életet kell biztosítani, mert csak így tud a közös irányítás, a közös előnyök felhasználásával eredményesen működni.” E tárgyilagos értékelés mellé olvassuk el a két integrált intézmény könyvtári igazgatóhelyettesének lelkes beszámolóját is működésük első két évéről: mindketten fenntartás nélküli hívei az új szervezeti formának. — A változatos, érdekes tartalmú folyóirat-számokból (könyvtárosképzés, olvasótáborok, körzeti könyvtári ellátási modell, rendezvények, könyvtáros portré, a dombovári gimnáziumi könyvtár bemutatása) ismét érdemes kiemelni a helyismereti-helytörténeti rovatot, amely ezúttal az 1877-ben elhunyt *Dömötör János* író, költő és kritikus, volt Tolna—Baranya megyei tanfelügyelőről szól.

KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK

KÖNYV ÉS KÖNYVTÁR AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁBAN címmel, *Az önálló ismeretszerzés útja* alcímmel tizezer példányban kézikönyvet adott ki a Tankönyvkiadó az általános iskolai tanárok számára. A minisztérium megrendelésére készült, az új általános iskolai oktatási és nevelési terv megvalósítását szolgáló segédletet *Kisfaludi Sándor* szerkesztette, és öttagú szerzői munkaközösség írta: Az olvasással, tanulással, önképzéssel foglalkozó fejezetet *Arató Ferenc*, az iskolai könyvtárt mint a pedagógiai munka eszköztárát bemutató részt *Ballér Endréné* állította össze, és ugyancsak az ő munkája az iskolai könyvtáros tanár tantestületi helyét, kapcsolatait tárgyaló fejezet is. A könyv- és könyvtárhasználati ismeretek oktatásával összefüggő tudnivalók szerzője *Nagyszentpéteri Géza*, a könyv- és könyvtárhasználati ismeretek hasznosításával foglalkozóké *Csulák Mihály*. A kapcsolatokat (a közművelődési könyvtárakkal, az ifjúsági mozgalommal) tárgyaló fejezeteket *Szepesi Hajnal* írta. (1980. *Tankönyvkiadó*, 234 l.) A kézikönyvnek rövidebb változata is készült: a teljes kiadvánnyal azonos címmel a magyar szakos tanárok részére jelentette meg a Tankönyvkiadó a *Ballér Endréné* és *Nagyszentpéteri Géza* által írt két fejezetet (Az iskolai könyvtár mint a pedagógiai munka eszköztára; A könyv- és könyvtárhasználati ismeretek oktatása), ugyanis a tanterv a magyar nyelv és irodalom tananyagába építi be a könyvtári tájékoztatói tudnivalók és módszerek elsajátíttatását, a többi tantárgynál pedig kisebb-nagyobb mértékben utal gyakorlásukra. (1980. *Tankönyvkiadó*, 76 l.)

A MAGYAR KÖNYVTÁRSOK EGYESÜLETÉNEK 1979-es évkönyvét jelentette meg a Népművelési Propaganda Iroda. **A Billédi Ferencné által szerkesztett évkönyv az 1979. évről szóló főttkári beszámolón kívül a Veszprémben tartott, XI. vándorgyűlés előadásait és korreferátumait közli.** Ezek egy része a **Könyvtáros 1979. októberi számában is megjelent. A többi szintén elsősorban a vándorgyűlés központi gondolatával, az együttműködésről foglalkozik, mégpedig a hazai és a nemzetközi szakirodalmi információrendszer, valamint bizonyos szakágazatok szempontjából.** (1980. [1981] 75 l. — 11 Ft)

LEXIKONPÓTLÁSOK (1971—1979) címmel a szolnoki *Verseghy Ferenc Megyei Könyvtár* összesítette és 200 példányban, sokszorosításban kiadta a *Könyvtáros Pótlások a lexikonokhoz című* rovatában évenként közreadott, *Gyuris György* által szerkesztett *betűrendes jegyzékeket, amelyek a lexikonokban szereplő személyek adatainak változásait regisztrálják. A hetvenes évek e lexikonadat-kiegészítései körülbelül 1350 nevet érintenek, ezeket a szolnoki összeállító a forrásul szolgáló jegyzékek rendszerében, betűrendben közli.* A szolnoki könyvtár és az összeállító, *Somogyvári Erzsébet* minden dicséretet megérdemel a vállalkozásért, az egy-egy hosszabb időszakot átfogó összesítő jegyzékeket azonban a jövőben központi szolgáltatásként, kiadói, lexikon-szerkesztőségi támogatással kellene közreadni, hogy jusson belőlük minden könyvtár tájékoztató munkatársainak, sőt esetleg az olvasók is megvásárolhassák a füzeteket. (1980. 27 l.)

AJÁNLO BIBLIOGRÁFIÁT ADOTT KI AZ MSZMP XII. KONGRESSZUSUSA anyagának tanulmányozásához a szegedi *József Attila Tudományegyetem központi könyvtára és tudományos szocializmus tanszéke.* Az egyetemi oktatóknak és propagandistáknak szánt kongresszusi bibliográfiát 1963 óta immár hagyományosan megjelenteti az egyetem. A jegyzék szerkezete is hagyományos: az MSZMP KB kongresszusi irányelveinek fejezeteihez igazodik, a fejezeteken és a számos alfejezeten, csoporton belül pedig szerzői betűrendben közli az annotáció nélküli címleírásokat. Az 500 példányban, sokszorosításban közreadott bibliográfiának nincs mutatója. (1980. 153 l.)

ANNOTÁLT BIBLIOGRÁFIA A KÖZÉPISKOLAI FÖLDRAJZ TANÍTÁSÁHOZ címmel, az új középiskolai földrajzi tantervek bevezetésével egy időben, ezek megvalósításának segítésére jelentette meg az Országos Pedagógiai Intézet *Guczi Lászlóné* összeállítását. Az elsősorban 1970 utáni irodalmat ajánló, 1500 példányban sokszorosított bibliográfia 259 tételt tartalmaz iskolatípusonként, ezen belül osztályonkénti, majd témakörök szerinti bontásban, betűrendes elrendezésben. A valamennyi tételt bő annotációval ismertető jegyzék néhány általánosabb fejezetet is tartalmaz: a segédletek, illetve a több témakörben is felhasználható irodalom, továbbá a módszertani kiadványok, általános pedagógiai művek, dokumentumok jegyzékét, valamint folyóiratlistát, végül pedig a *Gondolat Kiadó Világjárók* című sorozatában kiadott 123 kötet címadatait is. (1980. 134 l.)

SZLAVÓNIA NÉPZENÉ-JE címmel valójában a szlavóniai magyar néptörédék művészetéről adott ki összeállítást a Veszprémi Megyei Könyvtár a népzenei sorozatában elhangzott hasonló tárgyú előadás kiegészítésére. Az értékes sorozat kiadványainak összeállítója, Újhelyi Tiborné a Dráva és Száva közötti, Zágrábtól keletre és a Szerémségtől nyugatra elterülő vidék magyar nyelvszigetecinek népzenejével, ezenkívül pedig néprajzával, népművészetével és népköltészetével is foglalkozik. A füzet gazdag anyagában szerepelteti a területre vonatkozó, 1971 óta megjelent jugoszláviai magyar folyóiratcikkekét, sőt gyűjtését kiterjesztette Szenteleký Kornél 1932 és 1944 között megjelent *Kalanyga* című folyóiratára is. A magyar zenei és néprajzi folyóiratokat szintén 1971-től kezdve dolgozta fel az összeállító. A füzetet 400 példányban sokszorosította a Veszprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtár (1980. 71 l.)

A PEDAGÓGUSOK SZEMÉLYSÉGVEL ÉS ÉLETMÓDJÁVAL FOGYALKOZÓ CIKKEK VÁLOGATOTT BIBLIOGRÁFIÁJA 1919—1944 címmel 400 példányban sokszorosított kiadványt jelentetett meg az Eötvös Loránd Tudományegyetem természet-tudományi karának neveléstudományi tanszéke abból a célból, hogy a Horthy-korszak pedagógiai folyóirataiban megjelent cikkek, tanulmányok alapján hitelesebb, árnyaltabb képet fessen az időszak tanítóinak, tanárainak helyzetéről. A tanszék *Pedagógiai Stúdium* nevű sorozatának 19. füzeteként kiadott cikkbibliográfiát Jákó László szerkesztette, aki a gyűjtött anyagot két szakcsoportban — A pedagógusok anyagi helyzete, életkörülményei; A nevelő személyisége (tanár-diák viszony,

a tanár mint nevelési tényező, tanári hivatás) —, ezeken belül pedig betűrendben tárja az olvasó elé. (1980. 32 l.)

A GYERMEKRAJZOK ÉS A VIZUÁLIS NEVELÉS a címe Szász Ilona ajánló bibliográfiájának, amelyet a Févárosi Szabó Ervin Könyvtár adott ki 500 példányban, nagyon gondos sokszorosításban. A szépen illusztrált, ízléses címlappal ellátott füzet érdemi annotációk segítségével csaknem ötven könyvvel és folyóiratcikkkel ismerteti meg az érdeklődőket a következő témák szerinti csoportosításban: a gyermekrajzok életkori és esztétikai jellemzői; a vizuális kultúra pedagógiai hatása — a pedagógus személynének és a nevelés folyamatának összefüggése; az iskolai rajzoktatás és képzőművészeti nevelés megújítására tett kísérletek; a vizuális nevelés iskolán kívüli formái. A füzet függeléke is hasznos: gyermekrajzokkal illusztrált könyveket, gyermekrajzokat közlő folyóiratokat, továbbá a külföldi esztétikai nevelésről írt cikkeket és tanulmányokat sorol fel. (1979. [1980] 46 l. — 6,50 Ft)

NEM NYOMTATOTT ISMERETHORDOZÓINAK KATALÓGUSÁT adta ki 500 példányban a Szombat-

helyi Tanárképző Főiskola könyv- és médiatára. A szépen sokszorosított, illusztrált szakcsoport-eltálasztó oldalakkal is tagolt, 1138 tételes jegyzék a következő ismerethordozók leírásait közli: fotók, írásvetítő transzparenszek, kertes diák, diafilmek, hangosított diasorok, hangfelvételek, filmek (két méretben), videofelvételek, oktatógépi programok, oktatócsoportok. (Az iskola a hanglezmezekről külön katalógust szándékozik kiadni.) A szerkesztő, Somogyi Ilona a csoportokon belül betűrendbe sorolta a leírásokat, amelyek visszakeresését tárgymutató is megkönnyíti. (1980. 227 l.)

NÉMETH LÁSZLÓRÓL adott ki bibliográfiát a Veszprémi Megyei Könyvtár a helyi TIT szabadszabványterem irodalmi tagozatának előadásaihoz. A Bartha Istvánné által összeállított, 250 példányban sokszorosított jegyzék először Németh Lászlónak a megyei könyvtárban megtalálható műveit sorolja fel, majd a róla szóló irodalmat veszi számba, külön választva a kritikussal, az irodalomtudóssal, a regényíróval és a drámaíróval foglalkozó írásokat, valamint a különböző műfajú alkotásairól szóló kritikákat, tanulmányokat. (1980. 30 l.)

KÖNYV- ÉS KÖNYVTÁRHASZNÁLATI JÁTÉKOK, VETÉLKEDŐK FOGATÓKÖNYVEIT jelentette meg az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ a szolnoki Versegly Ferenc Megyei Könyvtárral közös kiadásban. A KISZ-szerkesztés és a könyvtárak foglalkozásvezetőinek használatára szánt példátár anyagát Szurmay Ernő szerkesztette köteté az 1979-es Könyv és ifjúság akció során készült forgatókönyvek alapján, ame-

lyekhez újabbakat is válogattak a szolnoki könyvtárosok. A több mint ötven játék forgatókönyvét négy csoportban közli a kötet: Az elsőbe a könyvtárhaználatti játékok, a másodikba a politikai, történelmi és a földrajzi vetélkedők, játékok, a harmadikba az irodalmi és nyelvi, a negyedikbe pedig a művészeti játékok foglalkozási vezérfonaljai kerültek. A függelék Kósa Károlynak A huszadik század irodalma című filmográfiája révén összekapcsolja az Olvasó ifjúságért olvasópályázatot a Film és ifjúság elnevezésű akcióval. A kötethez három megyei könyvtár, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár öt egysége, három városi, illetve járási könyvtár és egy falusi könyvtár szolgáltatott anyagot. A 600 példányban megjelent kiadvány gondos sokszorosítása Szolnoki Megyei Könyvtárt dícséri (Budapest 1980, [1981] 124, XXVII 1.)

GYÖRE PÁL SZAKIRODALMI MUNKÁINAK bibliográfiáját állította össze és adta ki a KG-Informatik hálózatfejlesztési osztálya abból az alkalomból, hogy dr. Györe Pál, az intézet műszaki-gazdasági szaktanácsadója 1980 végén, csaknem negyven évi eredményes munka után nyugodalomba vonult. A Bauer József által összeállított, sokszorosított kiadvány Györe Pál rövid életrajza után 1955 és 1980 között megjelent publikációit veszi számba 162 tételben, műfajok szerinti, ezeken belül pedig időrendi csoportosításban. A tételek közötti keresést személynév- és tárgymutatóval könnyítette meg az összeállító. Györe Pál az elmúlt négy évben állandó szerzője volt lapunknak is: kitűnő informatikai tanulmányait és a *Könyvtáros kislexikona* című rovat cikkeit igen kedvezően fogadták olvasóink.

A SZAKSZERVEZETI KÖNYVTÁRAK TÖRTÉNETE BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYÉBEN 1948—1955 címmel a Szakszervezetek Borsod megyei Tanácsának Központi Könyvtára megjelentette Magyar András könyvtárigazgató munkáját a *fel szabadulás utáni évtized szakszervezeti könyvtárügyének helyi állapotáról, fejlesztési törekvéseiről és a könyvtári munka társadalmi, politikai, valamint kulturális háttérééről, illetve körülményeiről*. A Borsod-Abaúj-Zemplén megye és Miskolc munkáskönyvtárainak története című sorozatban, ennek 7. számaként megjelent, szép kiállítású, 300 példányban kinyomtatott jüzet anyagát a Szakszervezetek Elméleti Kutatóintézetének megbízásából állította össze a szerző. A munka azért kezdődik az 1948-as évvel, mert Magyar András az 1945-től 1948-ig terjedő időszakot egy másik írásában már összefoglalta. (A munkásművelődés helyzete Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 1945-től 1948-ig. A szakszervezeti könyvtárak története I.) A tárgyalt korszakra estek a nagyszabású iparági átszervezések, amelyek kihatározták a művelődéspolitikára, ezen belül pedig a szakszervezeti könyvtárak helyzetére is. Ez a kor minden ellentmondásossága dacára megalapozta a szakszervezeti könyvtáraknak a hatvanas években, az SZMT könyvtári rendszer kialakulása és megszilárdulása következtében bekövetkezett nagyarányú fejlődését. (1980. 30 l.)

KÖNYVTÁROS PORTRÉK címmel 1979-ben, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár alapításának 75. évfordulójára a könyvtár 800 példányban, sokszorosításban kiadta Remete László és Révész Ferenc életrajz-gyűjteményét az **FSZEK** nyolc egykori vezető munkatársáról. A ki-

adványról azért emlékezzünk meg e számunkban, mivel csupán most jutott el hozzánk, s az általunk ismert szakmai publikációkat a könyvtárosok lehetőség szerinti hiánytalan informálása érdekében kihasználás nélkül szeretnénk regisztrálni. A kötet portréi Szabó Ervinről, Dienes Lászlóról, Hajdú Henrikről, Braun Róbertől, Kóshalmi Béláról, Madzsar Józseféről, Pikler Blankáról és Soltiné Szigeti Gabrielláról szólnak, és a Révész Ferenc által rajzolt Hajdú Henrik arckép kivételével valamennyit Remete László készítette (140 l.)

A **BÍBORSZIGET** című Bulgakov-darab bemutatójára *A szolnoki Szigligeti Színház műhelye 1980—81* nevű kiadványsorozat hatodik köteteként a színház és a Verseggy Ferenc Megyei Könyvtár közösen megjelentette a színmű rendezői példányának hasonmását. A 300 példányban sokszorosított zsebkönyv függeléke *Elbert János*nak a drámaíró Bulgakovról írott tanulmányát és Kósa Károly bibliográfiáját közli, a magyarországi Bulgakov-bemutatók felsorolásával együtt. (1981. 150 l.)

SZÁMÍTÁSTECHNIKA

II. címmel szovjet könyvek ajánló jegyzékét tette közzé az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ, együttműködve a Szovjet Kultúra és Tudomány Házának műszaki könyvtárával. E bibliográfia előzménye ugyanezen kiadók gondozásában, ugyanebben a sorozatban (Szovjet könyvek ajánló jegyzéke) 1975-ben jelent meg; a mostani kiadvány az első jegyzék kiegészítése, s vele azonos szerkezetben készült. Anyagát a két intézmény mintegy 300 számítástechnikai művet kitevő ötéves gyarapodásából válogatta ki Zala Péter gépészmérnök, aki a jegyzékbe felvett 160 mun-

ka minden tételéhez néhány mondatos annotációt is készített. A 400 példányban kibocsátott összeállítás fejezetei: **Általános művek; Számítógépek részegységei; Programozás, programnyelvek; Információfeldolgozás; Számítógépek alkalmazása; Automatizált irányítási rendszerek; Analóg-digitális számítógépek; Digitális számítógépek. (1980. 77 l. — soksz.)**

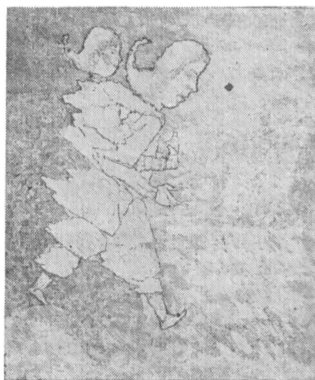
A FÉNYLYUKKARTYÁRÓL adott ki tájékoztatót az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ, amely 1968 óta elő is állít fénylyukkártyákat, sőt a hozzájuk tartozó technikai eszközöket is árusítja, továbbá tanácsadó és rendszerszervező szolgálata révén segíti az információtároló és -kereső rendszerek bevezetését. Az ismertetéshez külön árjegyzéket mellékeltek az OMKDK.

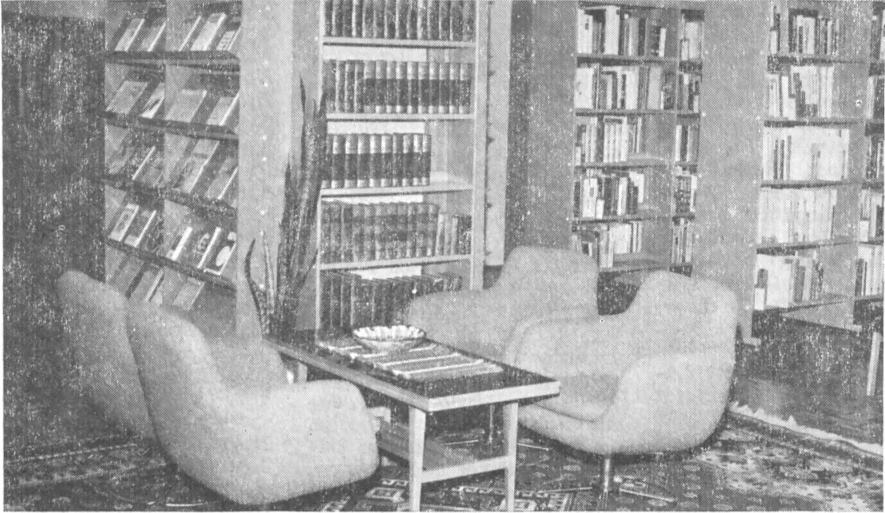
PEDAGÓGIAI TECHNOLÓGIAI témabibliográfiasorozatot indított a veszprémi Országos Oktatástechnikai Központ a szaktanárok segítése céljából. A sorozat izléses, színes borítójú füzetek egy-egy tantárgyhoz kapcsolódnak: Az 1. sz. a *Kémia és pedagógiai technológia* címet viseli, a 2. számú a biológia, a 3. számú a fizika, a 4. a történelem tantárgy oktatását segíti. Minden füzet címében — az elsőhöz hasonlóan — a tantárgy neve az és kötőszóval kapcsolódik a *pedagógiai technológia* megnevezéshez. A 100—120 tételes, sokszorosított ajánló jegyzékekben a hetvenes évek szakirodalmából válogatott anyagot a címek betűrendje szerint csoportosították az összeállítók (*Borián Beatrix, Tölgyesi Józsefné, Celler Zsuzsanna, Sárovi Hajnalka*), a szerzők neve alapján történő keresést pedig a betűrendes szerzői névmuta-

tóval könnyítették meg. (1980. 22, 23, 22, 24 l.)

FEBRUÁR 1-IG A SZERKESZTŐSÉGBE ÉRKEZETT PERIODIKUS KIADVÁNYOK: *Gazdaságpolitikai Tájékoztató* 53. [1980] november, 54. [1980] december (Balassi Bálint Megyei Könyvtár, Salgótarján); [A] *Hajdúhadházi Földi János Nagyközségi Könyvtár kisgrafikai füzetek* 2. Józsa János ex librisei és kisgrafikai; *Irodalomkutatások. Az általános és nyilvános könyvtárakban elvégzett irodalomkutatások jegyzéke. 1981. január* (Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); *Kis Híradó* 1981. 1. sz., január 26. (Országos Széchényi Könyvtár); *Könyvtári Tájékoztató* 1981/1. sz. (január) (Nagyközségi-Járásai Könyvtár, Edelény); *Külföldi Magyar Nyelvű Kiadványok. Külföldön, magyar nyelven megjelent könyvek és folyóiratcikkek válogatott bibliográfiája* 1980. *Betűrendes mutató* (OSZK); *Külföldi Magyar Nyelvű Kiadványok. Külföldön, magyar nyelven megjelent könyvek és folyóiratcikkek válogatott bibliográfiája* 1981/1. (január—március) (OSZK); *Külföldi Társadalomtudományi Kézikönyvek. Országos gyarapodási jegyzék* 1980/2. sz. 10 031—10 956. tétel (OSZK); *Külföldön megjelent, fontosabb legújabbkori történel-*

mi és politikai művek jegyzéke 1980. *harmadik negyedév* (Országgyűlési Könyvtár); *A Magyar Könyvtári Szakirodalom Bibliográfiája* 1980/2. (M. 24 907 — M. 25 351) (OSZK KMK); *Magyar Pedagógiai Információ* 1980/7—8—9. (Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum); *OMKDK Híradó* 1980/12. (Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ); *Pedagógusok könyvespolca* 16. *Ajánló bibliográfia az általános iskolai osztályfőnöki órákhoz.* (A Pedagógusok Szakszervezete Somogy megyei Bizottsága, Palmiro Togliatti Megyei Könyvtár, Somogy megyei Pedagógiai Intézet, Kaposvár); *Somogy a sajtó tükrében. A megyei könyvtár sajtófigyelője. 1980. negyedik negyedév* [Palmiro Togliatti Megyei Könyvtár, Kaposvár]; *Szakszervezeti Szakirodalmi Figyelő. Szakszervezeti mozgalom, népgazdaság, szociálpolitika, közművelődés* 1980/2. ([A] Szakszervezetek Elméleti Kutatóintézete. Dokumentáció); *Tájékoztató a Vas megyéről szóló irodalomból* 1980. december (Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); *Tájékoztató jegyzék vezetők számára* 1980/12. sz. (december) (Hajdú-Bihar megyei Könyvtár); *Új könyvszerzések* 1980/6. (OMKDK); *Új Média. Audiovizuális állománygyarapítási tanácsadó* 1980/3. sz. (Országos Oktatástechnikai Központ, Veszprém); *Vas megye irodalma* 1979. július 1.—szeptember 30. (A Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár [Szombathely] bibliográfiai füzetek 63.) (Kny. a Vasi Szemle 1980/3. számából); *Vas megye irodalma* 1979. október 1.—december 31. (A Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár bibliográfiai füzetek 64.) (Kny. a Vasi Szemle 1980/4. számából); *Vas megye irodalma* 1979. *Mutatók* (Kny. a Vasi Szemle 1980/4. számából).

***A Mezőgépipari Szövetkezeti Közös Vállalat
legújabb terméke a
TÉKA
könyvtári bútorcsalád***

Tartóoszlop: bútortlap; laminált tölgy

**Polc: lemezpolc; rilzánózott vagy festett felületkezeléssel,
a kívánt színben**

**I. és II. jelű változatban, a megrendelő által meghatározott
polcosztással készül**

Polcállítási lehetőség: 5 cm-enként

**Magasság az I. jelűnél: 150 cm, 180 cm, 210 cm, 270 cm,
a II. jelűnél: 150 cm, 180 cm, 210 cm**

Díjtalan tanácsadás

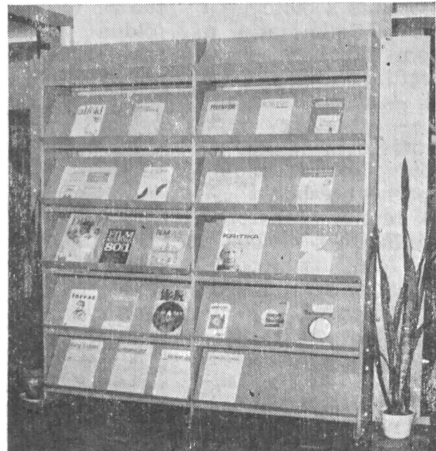
Gyártja és forgalmazza:

**Mezőgépipari Szövetkezeti
Közös Vállalat, Szany**

Ügyintéző: Németh László

Postacím: TÖVÁLL

Szany, Ady E. u. 9317

SZABADOS ÁRPÁD grafikáiból
(Cikkünket lásd a 166. oldalon)

